

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

Katedra pedagogiky

Diplomová práce

**Sociální začlenění bezdomovců jako sociálně pedagogický
problém**

**Social inclusion of homeless people as a social pedagogical
problem**

Bc. Petra Horáková

Praha 2010

doc. PhDr. Věra Poláčková, CSc.

Ráda bych tímto poděkovala doc. PhDr. Věře Poláčkové, CSc. za ochotu vést tuto diplomovou práci, za rady a připomínky, které mi poskytla při jejím psaní. Dále moje poděkování patří účastníkům výzkumu, kteří mi dovolili nahlédnout do jejich nesnadných životních osudů.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Plzni dne 1. 12. 2010

.....

ANOTACE

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část se skládá ze tří kapitol, první je věnována seznámení se s problematikou bezdomovectví. V druhé kapitole se zabývám sociálními aspekty tohoto jevu, jako je sociální vyloučení a s tím spojená problematika sociální začlenění. Závěrečná kapitola pojednává o možnostech pomoci směřované lidem bez domova. Praktická část patří kvalitativnímu výzkumu, kterým se snažím prostřednictvím deseti případových studií přiblížit osudy bezdomovců, jež vyhledali služby instituce, kde mohou získat kvalifikovanou pomoc při řešení širokého spektra problémů, které mohou být příčinou jejich dosavadní situace. Analýzou získaných dat se snažím zjistit, co stojí za možným úspěchem, či neúspěchem těchto osob ve snaze o sociální začlenění.

KLÍČOVÁ SLOVA

bezdomovectví, sociální začlenění, sociální vyloučení, sociálně pedagogická pomoc, moralizující diskurz, redistributivní diskurz, sociálně integrační diskurz, resocializace, nezaměstnanost, případová studie

ANNOTATION

The thesis is divided into the theoretical and the practical part. The theoretical part consists of three chapters, the first is devoted to familiarization with the problems of homelessness.

I deal with the social aspects of this phenomenon, such as social exclusion and associated problems of social inclusion in the second chapter. The final chapter discusses the possibilities of assistance directed at homeless people. The practical part includes qualitative research where I try by means of ten case studies to bring the fate of homeless people who seek the services of institutions, where they can find qualified help in solving a wide range of problems that may be the cause of their present situation. By analyzing data, I try to figure out what is behind the possible success or failure of such persons in the pursuit of social inclusion.

KEY WORDS

homelessness, social inclusion, social exclusion, social and educational support, moralizing discourse, redistributive discourse, discourse of social integration, rehabilitation, unemployment, case studies.

OBSAH

1. Úvod	8
<i>Teoretická část</i>	
2. Fenomén bezdomovectví	10
2.1 Bezdomovectví jako nežádoucí a negativní společenský jev	10
2.2 Příčiny bezdomovectví	11
2.3 Typologie bezdomovectví	14
3. Sociální aspekty bezdomovectví	17
3.1. Chudoba a sociální vyloučení (exkluze)	17
3.1.1 Příčiny sociálního vyloučení	19
3.1.2 Dimenze sociálního vyloučení	20
3.2. Sociální začlenění (inkluze)	22
3.2.1 Vymezení konceptu sociální inkluze	22
3.2.2 Strategie sociálního začlenění	23
4. Pomoc poskytovaná bezdomovcům při snaze o jejich sociální začlenění	24
4.1 Důležitost uspokojení potřeb u bezdomovců	24
4.2 Uspokojení základních životních potřeb bezdomovce v rámci nedistributivního diskurzu	27
4.3. Snahy o resocializaci bezdomovců v rámci moralizujícího diskurzu	29
4.3.1 Vymezení sociálních sítí poskytovaných bezdomovcům při snaze o jejich resocializaci	30
4.3.2 Sociálně pedagogická pomoc poskytovaná bezdomovcům	32
4.3.3 Charakteristické znaky osobnosti bezdomovce	32
4.3.4 Užití kontrolních mechanismů při práci s bezdomovci	34
4.3.5 Rozhovor jako základní prostředek navázání vztahu mezi pomáhajícím a příjemcem pomoci	36
4.3.6 Fáze poskytování pomoci bezdomovcům pojaté jako případová práce	38
4.4. Sociálně integrační diskurz aneb uplatnění bezdomovců na pracovním trhu jako jeden z hlavních prostředků sociálního začlenění	40

4.4.1	<i>Problematika nezaměstnanosti obecně</i>	41
4.4.2	<i>Nezaměstnanost a bezdomovectví</i>	41
4.4.3	<i>Pomoc bezdomovcům s uplatněním na trhu práce prostřednictvím aktivní politiky zaměstnanosti</i>	45
4.4.4	<i>Projekty zacílené na poskytnutí pomoci bezdomovcům při snaze o jejich navrácení na pracovní trh</i>	47
Praktická část		
5.	Úvod do praktické části	51
5.1.	Cíl výzkumu	51
5.1.1	Výzkumné otázky	52
5.2.	Plán výzkumné strategie	52
5.2.1	Výběr zkoumaného vzorku	53
5.2.2	Zajištění vstupu do terénu	54
5.2.3	Získání dat k tvorbě případových studií	56
5.3.	Zpracování získaných dat	57
5.3.1	Vypracované jednotlivé případové studie	58
5.4.	Analýza získaných údajů	89
5.4.1	Zodpovězení otázky č. 1	90
5.4.2	Zodpovězení otázky č. 2	91
5.4.3	Zodpovězení otázky č. 3	92
5.5	Shrnutí získaných údajů	94
6.	Závěr	97
	Literatura a ostatní zdroje	99

1. Úvod

Bezdomovci, jedinečná nehomogenní sociální skupina, mající vesměs společné snad jen rozporuplné pocity ze stran lidí žijících „normálním“ životem, kterému se způsob existence bezdomovců v mnohém vymyká. Bezdomovectví se dostává do středu zájmu společnosti, svědčí o tom i fakt, že se rok 2010 stal Evropským rokem boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení, kdy se chudoba a sociální vyloučení, jak si ukážeme v následujících kapitolách, úzce pojí s problematikou bezdomovectví, vždyť tento fenomén je chápán jako nejextrémnější forma sociálního vyloučení.

Prostřednictvím diplomové práce bych ráda podala bližší obraz jedince nazývaného bezdomovcem, přiblížila jev zvaný bezdomovectví, tedy způsob života takto sociálně postižených jedinců, včetně nástinu jeho forem, příčin a upozornila tak na každodenní těžkosti lidí bez domova. Především však pozornost směřuji na možnost pomoci těmto osobám – nejenom že se budu snažit podat souhrnný přehled služeb určených bezdomovcům, ale také co přesně se děje nebo by bylo vhodné, aby se odehrávalo za zdmi institucí, které se snaží lidem bez domova nabídnout pomoc a ukázat směr, kterým by bylo vhodné se vydat při snaze o změnu statusu sociálně vyloučeného jedince na člověka plnohodnotně včleněného do většinové společnosti

K volbě daného tématu mě přivedla osobní zkušenost práce s lidmi bez domova, měla jsem dlouhodobou příležitost se blíže seznámit s jejich zajímavými životními příběhy a sledovat jejich každodenní realitu odehrávající se v zařízení poskytujícím služby pro lidi bez přístřeší.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část je věnována seznámení se s problematikou bezdomovectví, další kapitoly se zabývají sociálními aspekty bezdomovectví, jako je sociální vyloučení a s tím spojená problematika sociální začlenění. Poslední kapitola pojednává o možnostech pomoci směřované lidem bez domova.

Vzhledem k obsáhlosti a rozmanitosti problematiky věnované tématu bezdomovectví, jsem svoji pozornost zaměřila na bezdomovce, kteří se rozhodli vyhledat jim nabízenou pomoc. Cílem této práce není navržení prevence v boji proti bezdomovectví, ale nabídnutí možností postupu při řešení již nastalé situace, se kterou se musí samotní bezdomovci, avšak nejen oni, ale i většinová společnost, vypořádat.

Praktická část pak oživuje získané teoretické poznatky o dané oblasti prostřednictvím vypracovaných deseti případových studií a jejich následným zpracováním, kterými bych ráda shrnula v živější podobě poznatky, které se s problematikou bezdomovectví pojí a které byly

nastíněny v teoretické části diplomové práce. Aby se realita lidí „postižených“ bezdomovectvím ukázala ve své šíři, hloubce, propojenosti, zvolila jsem právě kvalitativní metodu výzkumu, která umožňuje nejen náhled na popisovanou problematiku, ale i hlubší vnoření se, poznání, mnohdy snad i pochopení osudů lidí, kteří se ocitli na dně společenského postavení.

2. Fenomén bezdomovectví

Úvodem této práce, zabývající se problematikou bezdomovectví a snahami o zlepšení sociální situace bezdomovců, jsem se rozhodla první kapitolu věnovat seznámení se s tímto jevem, jeho přiblížení a pochopení. Domnívám se, že pro další uvažování nad možnostmi pomoci takto handicapovaným lidem je třeba si přiblížit, co vše je s problematikou bezdomovectví a s bezdomovci samotnými spojené, jaké příčiny vedou k tomu, že se stane člověk bezdomovcem a skončí na „ulici“, co je to vlastně za lidi, ti bezdomovci, jak by se dali charakterizovat. Je třeba řádně pochopit daný okruh osob, aby se následně poznatky efektivně zúročily a mohla být těmito lidem nabídnuta vhodná pomoc při jejich snahách o znovuzačlenění do běžného života většinové společnosti.

Z dostupné literatury zabývající se fenoménem bezdomovectví jsem vybrala poznatky, které dle mého mínění a osobních zkušeností z práce s bezdomovci nejlépe postihují podstatu bezdomovectví.

2.1 Bezdomovectví jako nežádoucí a negativní společenský jev

Bezdomovectví lze zařadit do skupiny společensky nežádoucích jevů a sociálních problémů, kdy bezdomovectví patří do předmětu zkoumání sociální patologie. Mluvíme-li o sociální patologii, pak se obvykle jedná o závažné odchylky od chování, které je jinak pokládáno za „normální“, tj. které je v souladu se schválenými platnými normami většinové společnosti. Sociální patologie se pojí s pojmem sociální deviace, kterou se „označuje porušení nebo podstatná odchylka od některé sociální normy nebo od souboru norem, které jsou většinou členů určité sociální skupiny nebo společnosti akceptovány.“ (Urban, Dubský, 2008, s. 47)

Sociální patologie potom zahrnuje společenské jevy, které jsou pro společnost sociálně nezdravé, nenormální či obecně nežádoucí. Do sociální patologie lze zařadit sociální deviace pro společnost nejnebezpečnější.

Vezmeme-li v úvahu všeobecně popsanou osobnost bezdomovce a jeho životní styl, který je evidentně odlišný od životního stylu většinové společnosti, pak lze bezdomovectví označit za deviaci zjevnou projevující se prostřednictvím:

- zjevného deviantního chování,

- u bezdomovců lze vysledovat zjevné (rozpoznané a označované) psychické poruchy a poruchy psychických funkcí (vnímání, myšlení, emocí, paměti apod.),
- dále též najdeme v řadách bezdomovců zjevné deviantní fyzické charakteristiky (např. tělesné nemoci, fyzické malformace, smyslové defekty),
- a též zjevné deviantní sociální charakteristiky. (Urban, Dubský, 2008)

2.2 Příčiny bezdomovectví

Příčin bezdomovectví bychom našli nepřeberné množství. Člověk, který se stane bezdomovcem, má svoji osobní historii, kterou kdybychom důkladně probádali, přivedla by nás k nejrůznějším zjištěním příčin, které vedly k životu na ulici. Je tedy velice obtížné stanovit souhrn možností, které k bezdomovectví vedou či člověka předurčují. Může se jednat o osobní selhání nebo o vnější nepříznivé okolnosti, které člověk vlastním úsilím nemůže zvrátit a vygradují až ke ztrátě domova. Při hledání souhrnu příčin bezdomovectví hovoříme o tzv. **multifaktorovosti**.

V anglické literatuře autoři za hlavní příčiny bezdomovectví uvádějí faktory **strukturální** a **individuální**. Odborníci však upozorňují na fakt, že ani jeden ani druhý z uvedených faktorů nelze od sebe oddělovat.

Mezi příčiny strukturální řadí

- bytovou problematiku - nedostatky v oblasti dostupného nájemního bydlení,
- chudobu a nezaměstnanost – ztěžují možnost udržení si nebo nalezení komerčního bydlení,
- rozpad a krize rodiny,
- selhávání sociálního zabezpečení.

Mezi příčiny individuální řadí

- demografické znaky (věk, pohlaví, etnicita, typ domácnosti, místo bydliště),
- rizikové faktory (zneužívání, závislosti, služba v armádě, dluhy, problémy se zákonem, rodinné problémy, špatné duševní zdraví atd.),
- spouštěcí mechanismy (útěk z domu, rozchod partnerů, opuštění institucionálního zázemí, finanční krize, vystěhování z bytu, náhlé zhoršení duševního zdraví nebo ostrý nástup závislosti). (Fitzpatrick, Kemp, Klinker, 2004)

V české odborné literatuře, vztahující se k bezdomovectví, uvádí autoři Hradečtí (1996) za hlavní příčiny bezdomovectví faktory **subjektivní** a **objektivní**. Za **objektivní faktory** považují **zákonodárství** a **sociální politiku**. Objektivní faktory zahrnují otázky vztahující se k dodržování základních lidských práv a svobod, otázky týkající se politiky zaměstnanosti, problémy spojené s menšinami, exilem, migrací. **Subjektivní faktory** jsou dané individuálními schopnostmi jedince, jeho rodinným zázemím, případně širší sociální skupinou, v jejímž kontextu jedinec existuje, mezi subjektivní faktory dále řadí:

- faktory materiální (bydlení, zaměstnání, příjmy, majetek),
- faktory vztahové (struktura rodiny, partnerské problémy, problémy mezi rodiči a dětmi, násilí a zneužívání v rodině, osamělost),
- faktory osobní (mentální, duševní a fyzické handicapy, závislosti, nezralost)
- faktory institucionální (propuštění z ústavní péče nebo z vězení).

Dále Hradečtí (1996) uvádí, že se příčiny bezdomovectví kvalitativně liší u žen a mužů. U **mužů** jsou to především faktory materiální a osobní, které vedou k životu na ulici. Po stránce materiální se jedná o ztrátu bytu, ztrátu zaměstnání, často se tak děje z důvodů alkoholismu či jiné závislosti, z dalších osobních faktorů je to zejména nemoc, stáří, osamělost.

Ženy končí jako bezdomovkyně zejména díky problémům ve vztazích, především partnerských, velice často se bezdomovkyně stávají oběťmi domácího násilí. Ženy většinou udržují bližší společenské kontakty, uchylují se dříve, než skončí na ulici, ke svým blízkým, buď rodinným příslušníkům nebo přátelům, případně se vrací raději zpět do neuspokojivého partnerského vztahu, než aby skončily i s dětmi na ulici.

Mezi bezdomovci se vyskytují nejen dospělí, ale i **děti a mladiství**. Příčinou toho, že dítě či mladistvý skončí na ulici, jsou problémy v rodině, tedy faktory vztahové (násilí v rodině, týrání, zanedbávání dítěte), faktory osobní (zneužívání návykových látek, gamblerství, poruchy zdraví).

Pokud bychom měli na základě předchozích informací vytvořit souhrn skutečností, které vedou k bezdomovectví, mohli bychom říci, že hlavními **příčinami bezdomovectví** jsou:

Dlouhodobé vyloučení z trhu práce

Zásadní pro vznik bezdomovectví a společný jmenovatel pro různé typy lidí, kteří končí na ulici, je ztráta zaměstnání. Ztráta zaměstnání a neschopnost či nemožnost nalézt jiné pracovní uplatnění přispívá k pocitům osobní prohry jedince.

Nedostatečné rodinné a sociální vazby, negativní vliv rodiny

Pokud je rodina nefunkční, či chybí, člověk nemá uspokojivé přátelské vztahy, je zde větší šance, že jedinec skončí zcela sám se svými problémy, neunesení problémy, které mu nastolí obtížná životní situace, a i přes osobní snahy skončí na ulici.

Je třeba se zmínit o disfunkčních rodinách, které mají velký vliv na další fungování jedince ve společnosti. Bezdomovci mnohdy pochází ze sociálně handicapovaných rodin nebo z nepodnětného prostředí dětských domovů.

Kriminální minulost

Jedinec propuštěný z výkonu trestu se většinou nemá kam vrátit, může se stát, že i když měl před výkonem trestu rodinu, ke které by se rád po propuštění z vězení nastěhoval, tak ho již nepřijme. Stává se často, že rodina odsouzeného zavrhne již před výkonem trestu.

Pro jedince s kriminální minulostí je nesnadné nalézt zaměstnání, které by mu umožnilo vylepšit svoji životní situaci. Jedinec má i problémy s běžným životem na svobodě, pokud si odpykával delší trest odnětí svobody, přivykl si na vězeňský režim, ztratil spojení s životem za vězeňskými zdmi, což mu znesnadňuje návrat do běžného života. To vše může nahrávat opětovnému deviantnímu chování a návratu do vězení.

Psychické poruchy či nemoci včetně druhů závislostí, nižší intelekt

Pokud je člověk hendikepován, je pro něho obtížnější začlenit se do běžné populace, nalézt si zaměstnání apod., což může vést nakonec k tomu, že jedinec skončí na ulici a pobyt venku mu zdravotní obtíže dále násobí. Nepříznivé podmínky materiální, psychické, pobyt venku v jakémkoli počasí příliš nepřejí dobrému zdraví člověka.

Mezi bezdomovci se vyskytuje řada lidí, kteří trpí psychiatrickou poruchou. Výzkumy v Americe ukazují, že „u 70% až 95% bezdomovců se projeví symptomy psychiatrické diagnózy.“ (Těchová, Luptáková, Kopoldová, 2008, s. 43) Zmíněné statistiky jsem prokonzultovala s psychiatrem, který dlouhodobě spolupracuje se zařízením určeným pro lidi bez domova, a ten může zmíněnou statistiku potvrdit. Uvádí, že se při své psychiatrické praxi s bezdomovci nejčastěji setkal s poruchami osobnosti, v dalším pořadí by uvedl výskyt psychiatrických poruch, jako jsou hraniční osobnosti, drogové závislosti, kdy závislost snižuje kvalitu života člověka, devastuje jeho zdravotní stav, duševní zdraví. Další z častých psychiatrických diagnóz, týkajících se bezdomovců, jsou deprese spojené s pokusy o sebevraždu, psychózy, oligofrenie poruchy osobnosti spojené s tělesným postižením.

U mladých lidí je to propuštění z ústavní výchovy

Mladí lidé, kteří opouští dětský domov, nemají často možnost vlastního ubytování, problémem se stává obtížné nalezení stálého zaměstnání, které by jim umožnilo nalézt si kvalitní ubytování. Výchova z dětského domova se pro ně též může stát limitujícím faktorem při uspění a fungování v běžném životě. Nemají ani uspokojivé rodinné zázemí, kde by mohli nalézt pomoc.

2.3 Typologie bezdomovectví

Slovo bezdomovec se nám pojí s popisem člověka, který nemá domov, takto na problematiku bezdomovectví nahlíží organizace FEANTSA¹. Ta vytvořila mezinárodně uznávanou typologii bezdomovectví a nazvala jí ETHOS², která se snaží obsáhnout společné prvky vztahující se k typologii bezdomovectví ze všech spolupracujících zemí. Typologie ETHOS bývá pravidelně aktualizována, první typologie ETHOS s českými národními subkategoriemi byla zpracována v roce 2005.

ETHOS vychází z principu **pojetí domova**, jež lze chápat ve třech doménách, jejichž absence může vést k bezdomovectví. Mít domov zde znamená mít dostatečné ubytování, které představuje pro danou osobu či jeho rodinu místo, kde se cítí v bezpečí, kde mohou lidé uspokojovat a naplňovat své potřeby (*fyzická doména*), dále schopnost udržet si soukromí a těšit se ze vzájemných vztahů. Mít místo, kde se mohou udržovat společenské vztahy (*sociální doména*) a mít právní nárok a jistotu užívání (*právní doména*).

Mít domov může být chápáno jako

- mít přiměřené bydlení, které může osoba a její rodina výlučně užívat (*fyzická oblast*),
- mít prostor pro vlastní soukromí s možností sociálních vztahů (*sociální oblast*),
- mít právní důvod k užívání (*právní oblast*).

Z toho vyplývají čtyři formy vyloučení z bydlení: *bez střechy, bez bytu, nejisté bydlení, nevyhovující bydlení*.

¹ Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans Abri - Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci, která sdružuje více než padesát členů národních a regionálních sdružení a časopisů vydávaných bezdomovci v zemích Evropské unie, USA a Rusku. Cílem organizace je podporovat politiku Evropské unie a národních vlád. Organizace byla založena v roce 1989, hlavní sídlo má v Bruselu.

² European Typology of Homelessness and Housing Exclusion – Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení

V uvedené typologii se rozlišuje stupeň ohrožení na *stupeň a*, který značí osoby ohrožené ztrátou bydlení, *stupeň b*, kterým již označujeme uvedené osoby jako bezdomovce.

Bez střechy (Rooflessness)

Patří sem: osoby přežívající venku (b), osoby v noclehárně (b).

Tyto osoby pobývají a přespávají ve venkovních prostorách (pod mostem, na nádraží, ve veřejných dopravních prostředcích, ve vagonech, ve stanech, starých garážích, sklepích domů, ve vracích aut, v kanálech, přírodních útvarech, jako je např. jeskyně), nebo k přespání využijí nízkoprahových nocleháren.

Bez bytu (Houselessness)

Patří sem: osoby v ubytovnách pro bezdomovce (b), osoby v pobytových zařízeních pro ženy (a), osoby v ubytovnách pro imigranty (a), osoby před opuštěním instituce (a), uživatelé dlouhodobější podpory (b).

Tyto osoby využívají celodenní ubytování v azylových zařízeních k tomu účelu určených; dále se jedná o pobyt osob ve věznicích či vazebních věznicích; zdravotnických zařízeních; v zařízeních pro děti (dětský domov, pobyt v pěstounské rodině).

Život v nejistém bydlení (Living in insecure housing)

Patří sem: osoby žijící v nejistém bydlení (a i b), osoby ohrožené vystěhováním (a), osoby ohrožené domácím násilím (a).

Tyto osoby využívají k bydlení přechodný pobyt u svých příbuzných či přátel; žijí v podnájmu (nemají mimo to žádnou jinou možnost bydlení); využívají bydlení bez právního nároku (nezákonně obsazený dům, byt či pozemek); patří sem též osoby, které dostaly výpověď z nájemního bytu, jsou ohrožené vystěhováním z vlastního bytu; dále pak osoby, které mají problémy se soužitím s člověkem žijícím s ním ve společné domácnosti.

Život v nevyhovujícím bydlení (Living in inadequate housing)

Patří sem: osoby žijící v provizorních a neobvyklých stavbách (a), osoby žijící v nevhodném bydlení (a), osoby žijící v přelidněném bytě (a).

Tyto osoby k bydlení využívají mobilní obydlí (maringotka, karavan, hausbót) a nemají jinou možnost bydlení; žijí v budovách či prostorách, které nejsou primárně určeny k bydlení (prostory pracoviště, zahradní chatky, provizorní stavby); v objektech, které nejsou již vhodné

k obývání; v bytech, které počtem osob, které ho užívají, překračují nejvyšší normu podle rozměru bytu nebo počtu místností.

Jistou podobnost s výše zmíněnou typologií bychom našli v nejobecnější a jistě stále platné typologii, ve které se bezdomovectví rozlišuje na:

Zjevné bezdomovectví - mezi osoby, které zahrnujeme do kategorie zjevných bezdomovců, patří osoby, které se často vyskytují na místech, jako jsou nádraží, před velkými hypermarkety, v centrech měst a podobně. Tito lidé mohou, ale nemusí využívat služeb charitativních organizací, jako jsou nízkoprahová denní centra, noclehárny a azylové domy.

Skryté bezdomovectví - mezi osoby, které zahrnujeme do kategorie skrytých bezdomovců, patří osoby, které dlouhodobě nechtějí nebo nemohou využívat služeb charitativních organizací. Tito lidé žijí čistě na ulici a přespávají pod mosty, v parcích, na nádražích, v chatrčích, zemnicích, starých automobilech, squatech, stanech, v budovách určených k demolici, v prostorách kudy, vede teplovodní potrubí a podobně.

Potenciální bezdomovectví - mezi osoby, které zahrnujeme do kategorie potencionálních bezdomovců, patří lidé, kteří jsou ohroženi ztrátou bydlení, protože bydlí v nejistých podnájmech, v ubytovnách, v přelidněných bytech, v domech určených k asanaci, nebo privatizaci, v holobytech atd.

Rozpracování typologie bezdomovectví nabízí Pavelková (2007) , která rozlišuje typy bezdomovců podle jejich **délky setrvání na „ulici“ a ztotožnění se s rolí bezdomovce**. Rozlišuje bezdomovce na:

Nedávno dislokovaní – jsou to „nováčci“, nemají tendenci identifikovat se s rolí bezdomovce. Dosud sdílejí hodnoty majority, chtějí se dostat pryč z ulice, často jsou zaměstnáni alespoň na částečný úvazek. S jinými bezdomovci se nestýkají, protože očekávají, že se jejich situace brzy změní. Velmi traumatický je pro ně přechod do nízkého statutu spojeného s negativní stigmatizací a fyzickou nejistotou.

Izolovaní – nedávno dislokovaní – nemají schopnost získat zdroje k návratu, dostávají se z kontroly sociálních sítí a institucí, cítí stále menší závaznost konvenčního chování, jsou již

odcizení tradičním rolím a hlavnímu proudu společnosti, ale mají i těžkosti spřátelit se s ostatními bezdomovci. Ocitají se v osamělosti až izolaci.

Identifikovaní – izolovaní – jsou na ulici již delší dobu, žijí sami, vyhýbají se kontaktům s ostatními bezdomovci.

Identifikovaní – žijící ve skupině – přijali styl života a hodnoty subkultury stejně žijících lidí, čerpají z této skupiny podporu. Tento způsob života ve skupině vyžaduje vysoký stupeň začlenění, zároveň je však více psychologicky funkční než u izolovaných identifikovaných bezdomovců.

3. Sociální aspekty bezdomovectví

3.1. Chudoba a sociální vyloučení (exkluze)

Představa bezdomovce se většině lidí spojí s bídou, materiální chudobou, která je na mnoha bezdomovcích více než zjevná. Pojem chudoba a sociální vyloučení zahrnu do jedné kapitoly, a to z toho důvodu, že spolu tyto dva pojmy nesporně úzce souvisí, bylo by však chybou jeden pojem stírat pojmem druhým.

S chudobou a snahami o její popis se setkáváme v různých historických dobách, chudobu však nelze vymezit na věčné časy jednoznačně, „úzce se váže ke konkrétnímu prostoru a času.“ (Kotýnková, s. 7) Dnešní evropská společnost chudobu nechápe již jako stav, který by ohrožoval postižené jedince na životě, ale jako jisté omezení možnosti kvalitního fungování ve společnosti.

V odborné literatuře se chudoba pojímá dvěma způsoby, a to jako **absolutní chudoba**, již lze charakterizovat jako stav, který ohrožuje život jedince, který nemá možnost uspokojovat své základní životní potřeby a díky neuspokojení těchto potřeb mu hrozí i smrt. (Tomeš, 2001) S tímto pojetím chudoby se v dnešní době setkáváme spíše v rozvojových zemích. Pro evropskou společnost je typičtější druhé pojetí, které hovoří o **relativní chudobě**, která je stavem, kdy chudí jedinci, rodina nebo sociální skupina můžou uspokojovat své potřeby, ale pouze v omezené míře, potřeby jsou uspokojovány pod hranicí průměrné spotřeby v dané společnosti.

Chudobu dále můžeme dělit na objektivní a subjektivní. **Objektivní chudoba** je stav, při kterém „nejdou podle názoru státu uspokojovány základní lidské potřeby na přijatelné úrovni.“ (Tomeš, 2001, s. 154) **Subjektivní chudobu** můžeme definovat jako stav, kdy si člověk osobně připadá chudý z důvodu nemožnosti uspokojení potřeb podle svých představ. „Výhodou konceptu sociálního vyloučení oproti konceptu chudoby je tedy především jeho komplexnost a dynamický charakter, stejně jako zahrnutí nejen chudoby, ale i jevů chudobou vyvolaných.“ (Mareš, 2000, s. 290)

Základní sociální problémy, které dříve byly pojímány jako vertikální nerovnosti, tedy problémy týkající se jedinců, kteří jsou nahoře či dole, a k tomu se vztahující problémy přerozdělování bohatství (být bohatým a mít moc, být chudým a bezmocným) nyní přesouvají svoji pozornost k problematice horizontální nerovnosti – tzn. být součástí většinové společnosti, či být vyloučen, v separaci a nemít možnost participovat na fungování společnosti. Hovoří se zvláště o sociální exkluzi (sociálním vyloučení) jako zásadním problému vyčleňování jedinců z většinové společnosti, toto vyčlenění jedinců by mohlo zásadně narušit sociální kohezi (sociální soudržnost) společnosti.

Co tedy pojem sociální vyloučení zahrnuje? V českém zákonodárství se můžeme setkat s vymezením pojmu následovně: „sociálním vyloučením se rozumí vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé životní situace.“ (Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách § 3 odstavec e) Slovník sociální práce uvádí, že „termín obvykle označuje komplexně podmíněnou nedostatečnou účast jednotlivce, skupiny nebo místního společenství na životě celé společnosti, resp. nedostatečný přístup ke společenským institucím zajišťujícím vzdělání, zdraví, ochranu a základní blahobyt.“ (Matoušek, 2008, s. 205 - 206) Za širší definici můžeme považovat vymezení pojmu dle United Nations Development, kde se sociálním vyloučením rozumí „nepřiznání základních občanských a sociálních práv“, kde nejsou práva přímo upírána se pak rozumí „nedostatečný přístup k politickému a zákonnému systému nezbytnému pro uplatnění těchto práv.“ (Mareš, 2006, s. 7) Na závěr pak můžeme uvést definici užívanou v rámci sociální politiky Evropské unie, kde je sociální exkluze vymezována především jako „důsledek kombinovaného vlivu nezaměstnanosti, nízké vzdělanosti a kvalifikace, nízkého příjmu, neadekvátního bydlení, zhoršeného životního prostředí, vysoké kriminality, nedostupnosti kvalitní lékařské péče a kvalitního vzdělávání, krize rodiny a dalších sociálních institucí klíčových pro občanskou společnost (církve, politické strany, občanská sdružení tec.).“ (Mareš, 2006, str. 8)

3.1.1 Příčiny sociálního vyloučení

Budeme-li se zabývat příčinami sociálního vyloučení, setkáme se se dvěma přístupy - první z nich zdůrazňuje **individuální příčiny (vnitřní vlivy)** selhání jedince, které vedou k sociálnímu vyloučení, druhý přístup naopak zdůrazňuje **objektivní (vnější vlivy)** jako příčiny vyloučení. Uvedené důvody vzniku sociálního vyloučení se v mnohém shodují s výše popsanými příčinami bezdomovectví.

Vnější vlivy/Objektivní příčiny

Jsou to takové jevy, které jsou mimo dosah a kontrolu vyloučených osob, tyto jevy nemohou sociálně vyloučené osoby ovlivnit vlastním jednáním, či tak mohou činit jen obtížně.

Patří sem:

- trh práce,
- bytová politika státní správy a místní samosprávy,
- sociální politika státu,
- praxe místních samospráv ve vztahu k sociální oblasti,
- diskriminace či stigmatizace některých jedinců na základě charakteristik, jako je rasa, etnicita, národnost, sociální status apod.

Vnitřní vlivy/Subjektivní příčiny

Jsou to takové jevy, které jsou důsledkem jednání konkrétních lidí, jichž se sociální vyloučení týká. Oni sami mohou svým vlastním jednáním situaci sociálního vyloučení způsobovat, anebo posilovat jeho existenci.

Patří sem:

- ztráta pracovních návyků při dlouhodobé nezaměstnanosti,
- dlouhodobá neschopnost hospodařit s penězi a dostát svým finančním závazkům,
- orientace na okamžité uspokojení potřeb vyplývajících z dlouhodobé frustrace,
- apatie a nízká motivace k řešení vlastních problémů.

K příčinám sociální exkluze se vyjadřuje i anglická socioložka Leivas (2005), ta dělí příčiny sociální exkluze následovně, a to na:

Redistributivní diskurz

Za hlavní příčinu sociálního vyloučení je zde považována chudoba. Chudoba je chápána jako neschopnost jedince nebo skupiny participovat na obvyklém standartu/způsobu života společnosti, v níž žijí.

Integrativní diskurz

Za hlavní příčinu sociálního vyloučení je zde považována nezaměstnanost. Tento diskurz je skeptický vůči redistributivnímu diskurzu, neboť sociální dávky sice mohou redukovat chudobu jakožto důsledek exkluze, ale nemohou odstranit její příčiny (postavení na trhu práce).

Moralizující diskurz

Za hlavní příčinu sociálního vyloučení je považováno sociálně patologické jednání. Vylučovaní jsou chápáni jako „underclass“.

3.1.2 Dimenze sociálního vyloučení

Mohli bychom říci, že **sociální vyloučení** zahrnuje:

Prostorové vyloučení

K hlavním problémům prostorového vyloučení osob patří zejména:

- sociální izolace a stigmatizace prostoru, a tím i jeho obyvatel,
- kriminalita, zneužívání alkoholu a jiných drog, další asociální jednání,
- nevýhodný trh práce,
- chudoba a nízké životní šance,
- dochází ke kolapsu základních sociálních institucí.

Prostorové vyloučení je nejzřetelnějším projevem sociální exkluze. Vyloučené osoby se mohou *koncentrovat na určitém území*, tato koncentrace má určité důsledky na fungování jedinců ve většinové společnosti. Takto koncentrovaní jedinci se vymykají sociální kontrole, ztrácejí vzory jednání většinové společnosti. Pro danou komunitu vyloučených jedinců to znamená úpadek společenské a občanské aktivity v ní, ochuzení sociálních sítí jejich obyvatel, kdy se komunita uzavírá působení vnějšího prostředí v podobě většinové společnosti, dochází k reprodukci sociálního vyloučení a vytváří se tak uzavřený kruh, tzv. *kultura bídy*.

K prostorovému vyloučení může dojít i v *důsledku určitých územních charakteristik*. Vina za sociální vyloučení není ani tak na straně jednotlivce, či celé komunity, jako spíše v

nedostatečnosti zdrojů komunity - nedostatek a špatná kvalita škol, nedostupnost lékařské péče, horší možnosti sehnání zaměstnání v dané lokalitě (nedostatek pracovních příležitostí), zejména je třeba zmínit též nedostatečnou veřejnou dopravu, špatnou dopravní obslužnost (je velice důležité, aby v dnešní době byl člověk dostatečně mobilní, mohl dojíždět za prací i do vzdálenějších míst, než kde bydlí). To vše snižuje životní šance obyvatel dané lokality na zlepšení jejich sociální situace. (Mareš, 2006)

Ekonomické vyloučení

Je zdrojem chudoby a představuje vyloučení ze životního standardu a životních šancí obvyklých ve společnosti či v dané komunitě. Projevuje se uzavřením přístupu na primární, ale i na sekundární trh práce, chudobou a následným uzavřením životních šancí.

Jde zejména o marginalizaci na trhu práce, o vytlačení na sekundární trh práce, časté střídání placeného zaměstnání (vyloučení z dobré práce), nezaměstnanost, nízký příjem. Lidé ekonomicky vyloučení se adaptují na sféru černé ekonomiky, černého trhu práce a stávají se závislími na sociálních dávkách. (Mareš, 2006)

Vyloučení politické

Je především upřením občanských, politických, ale i základních lidských práv určitým jedincům či kolektivům, představuje tudíž vyloučení z vlivu na společnost i možnost vzetí osudu do vlastních rukou.

Kulturní vyloučení

Představuje omezený přístup ke vzdělání a znalostem. Dochází k odepření práva jedince, či kolektivity participovat na kultuře společnosti a sdílet její kulturní kapitál, vzdělanost i hodnoty.

Sociální vyloučení v užším smyslu

Znamená, že společenské styky vyloučených lidí se omezují na kontakty s lidmi, kteří se nacházejí ve stejném postavení jako oni, dochází k sociální izolaci, která brání lidem sdílet určité sociální statusy a participovat na sociálních, ekonomických, politických a kulturních systémech.

Symbolické vyloučení

O symbolickém vyloučení hovoříme tehdy, jsou-li osobám sociálně vyloučeným připisovány různé charakteristiky většinovou společností (neplatiči, nepřizpůsobiví občané atd.). Často se na podobných charakteristikách podílejí média, která zobrazují svět vyloučených jako svět plný brutality, bez morálky a možnosti vylepšení situace vyloučených jedinců.

3.2. Sociální začlenění (inkluze)

Sociální exkluze není novým jevem, s procesem sociální exkluze se setkáváme snad v každém historickém období, ve kterém již existovala určitá lidská společnost. Dříve však bylo využíváno sociálního vyloučení jako trestu za nežádoucí chování jedince. V současnosti však dochází k nechtěné exkluzi, která je pro fungování společnosti jevem nežádoucím – dochází díky ní k oslabení sociální solidarity a ohrožení soudržnosti ve společnosti, je proto nutné sociálnímu vyloučení předcházet či hledat cesty, jak lidem, kteří jsou sociálním vyloučením postiženi, pomoci. Tato podkapitola je tedy z logiky věci věnována konceptu sociálního začlenění jako možnému opaku a prostředku proti sociálnímu vyloučení.

3.2.1 Vymezení konceptu sociální inkluze

Sociální inkluze se úzce pojí s pojmem sociální exkluze, netvrdíme tím však, že by byly k sobě v pravém protikladu. Zákon o sociálních službách vymezuje pojem sociální začleňování jako „proces, který zajišťuje, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené dosáhnou příležitostí a možností, které jim napomáhají plně se zapojit do ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný.“ (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 3, odstavec e))

Matoušek se ve Slovníku sociální práce k pojmu sociální začlenění a inkluzi vyjadřuje následovně: sociální začlenění je „jeden z ideálů sociální politiky, opak sociálního vyloučení“, sociální inkluzi chápe jako „pojem“, který „se v současnosti objevuje i v dokumentech Evropské unie, kde je takto označována snaha vyrovnat rozdíly v bohatství mezi jednotlivými regiony EU.“ (Matoušek, 2008, s. 202)

Sociální inkluzi můžeme brát jako cíl, o který je usilováno, ale zároveň jako prostředek, kterým můžeme dosáhnout sociální koheze. Aby daných cílů bylo dosaženo, je třeba dát lidem „postiženým“ sociálním vyloučením či ohroženým sociálním vyloučením možnost, aby uplatnili svá práva a mohli se zároveň aktivně podílet na plnění svých povinností vůči společnosti. Což nejenom očekává snahy ze strany státu o začlenění jednotlivců a kolektivů do společnosti, ale i aktivitu ze strany jednotlivce, který se musí sám rozhodnout a učinit kroky k tomu, aby se včlenil do majoritní společnosti.

3.2.2 Strategie sociálního začlenění

„Cílem inkluzivních strategií je umožnit lidem s nedostatečnými schopnostmi či nedostatečnými, nepravidelnými a nejistými zdroji (tak jako ostatním) adekvátně participovat na ekonomickém a sociálním životě společnosti v níž žijí a plně v ní uplatňovat práva s členstvím v ní spojená a nezbytná pro udržení jejich vlastní lidské důstojnosti.“ (Mareš, Rákoczyová, Syrovátka, s. 19)

V předchozí kapitole o sociálním vyloučení jsem se zmiňovala o příčinách sociální exkluze popsanych v diskurzech dle autorky Ruth Levitas. Ta přichází též s možnostmi a strategiemi jak na příčiny sociálního vyloučení reagovat v rámci uvedených diskurzů. Zmíněné diskurzy dle Levitas (2005) rozvádím v další kapitole věnované specifickým způsobům pomoci bezdomovcům při snaze o jejich sociální začlenění.

Redistributivní diskurz

Za hlavní způsob odstranění sociálního vyloučení, zde zejména chudoby, považuje využití dávek sociálního zabezpečení.

Moralizující diskurz

Základním mechanismem sociální inkluze je resocializace, která se odehrává prostřednictvím sociální práce zaměřené na snahy o zlepšení životní situace sociálně vyloučených jedinců.

Integrativní diskurz

Za základní mechanismus sociální inkluze je považováno placené zaměstnání (nejen jako zdroj příjmů), případně jiné komunitní strategie překonání sociální izolace.

Závěrečná kapitola teoretické části je inspirována strategiemi sociálního začlenění dle autorky Ruth Levitas. Její pojetí strategií sociálního začlenění se mi jeví jako velice vhodné při úvahách o možnostech pomoci bezdomovcům se sociálním začleněním a jejich

resocializací. Setkávají se zde systémy pomoci poskytované plošně bez ohledu na individualitu sociálně vyloučeného jedince s možnostmi pomoci směřovanými a uzpůsobenými s přihlédnutím na skutečné potřeby jednotlivce.

4. Pomoc poskytovaná bezdomovcům při snaze o jejich sociální začlenění

Předchozí kapitola byla věnována podrobnějšímu seznámení se s fenoménem nazývaným bezdomovectví. Vyjasnili jsme si, co vše tento jev obnáší, jak různorodá skupina jedinců může být mezi bezdomovce zařazena. Ujasnili jsme si též, jaké problémy s sebou bezdomovectví přináší nejen pro jedince samotného, ale též pro fungování společnosti, která se s daným jevem potýká, a proč je důležité, aby se danému jevu předcházelo či byla lidem zvaným bezdomovci nabídnuta pomoc v případě, že o ni projeví zájem.

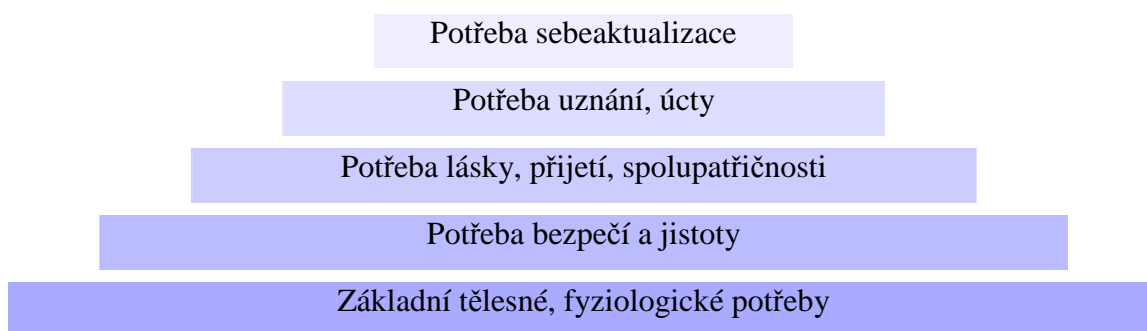
Jak trefně uvádí Ruth Levitas, pomoc sociálně vyloučeným, mezi které bezdomovce bez výhrad radíme, by neměla spočívat jen v zabezpečení alespoň minimálního příjmu pro dané jedince, ale též ve snaze o resocializaci a celkovou změnu jejich fungování ve společnosti. A právě při snaze o zpětnou socializaci by měla velkou úlohu sehrát sociální pedagogika, přesněji sociální pedagog, který by byl schopen poskytnout takto sociálně postižené osobě cílenou pomoc, která by měla spočívat, jak uvádí Kraus (2008), ve snaze o kompenzaci, terapii – čímž je myšleno výchovné, převážně však převýchovné působení na člověka v oblasti jeho potřeb a jejich uspokojení. Cílem pomoci je vyrovnávat nedostatky způsobené negativními vlivy prostředí.

4.1 Důležitost uspokojení potřeb u bezdomovců

Při snahách o zlepšení fungování bezdomovce ve společnosti bychom měli mít napaměti, že pokud chceme po bezdomovci, aby vykonal určitou věc, která by vedla podle našeho mínění ke zlepšení jeho situace, musí být k jejímu zvládnutí motivován. Zde jsou potřeby chápány jako základní motivy lidské činnosti, kdy „potřeba znamená projev nějakého nedostatku.“ (Nakonečný, 1997, s. 109)

Jako vhodné se mi jeví v této části práce uvést hierarchii a uspokojování potřeb, jejímž tvůrcem je Abraham Harold Maslow. Ten dělí potřeby na nedostatkové potřeby (tzv. nižší) a potřeby existenční (tzv. vyšší). Tvrdí, že potřeby jsou hierarchicky uspořádané, řadí je do pomyslné pyramidy dle jejich vnitřní naléhavosti.

Nejprve musí být uspokojeny potřeby nižší (vývojově starší potřeby), aby na řadu mohlo přijít uspokojování potřeb vyšších (vývojově mladší potřeby). Jakmile je uspokojena potřeba nižší úrovně, přestane fungovat jako motivátor a motivátorem se stávají potřeby z následující vyšší úrovně. Dle Maslowa je člověk motivován pouze neuspokojenými potřebami.

Obrázek č. 1 Maslowova pyramida potřeb

Zdroj: In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online].

Nedostatkové potřeby

1. Fyziologické potřeby

Fyziologické potřeby jsou základní potřeby lidského organismu a mají nejvyšší prioritu. Skládají se převážně z těchto potřeb:

- potřeba dýchání,
- potřeba regulace tělesné teploty,
- potřeba tělesné integrity,
- potřeba vody,
- potřeba spánku,
- potřeba přijímání potravy,
- potřeba vylučování a vyměšování,
- potřeba pohlavního styku,
- potřeba fyzické aktivity.

2. Potřeba bezpečí, jistoty

Jakmile jsou naplněny fyziologické potřeby, začínou narůstat potřeby jistoty:

- jistota zaměstnání,
- jistota příjmu a přístupu ke zdrojům,
- fyzická bezpečnost - ochrana před násilím a agresí,
- morální a fyziologická jistota,
- jistota rodiny,
- jistota zdraví.

3. Potřeba lásky, přijetí, sounáležitosti

Po naplnění fyziologických potřeb a potřeb bezpečí přichází třetí vrstva - sociální potřeby. Ty se ve všeobecnosti skládají z citových vztahů, jako např.:

- přátelství,
- partnerský vztah,
- potřeba mít rodinu.

Bezdomovci mají často neuspokojivé sociální vztahy a z nich vyplývající potřeby. Jen těžko navazují hlubší citové vazby, i když se shlukují do skupin, vztahy ve skupinách bývají povrchní, účelové, bez navázání potřebné důvěry k druhým a z toho vyplývající jistoty.

Existenční potřeby

5. Potřeba sebeaktualizace (seberealizace)

Sebeaktualizace je instinktivní potřeba naplnit své schopnosti a snaha být nejlepším, jakým jen člověk může být.

Maslow definoval seberealizované osoby takto:

- přijímají okolnosti života (včetně sebe sama) namísto toho, aby je odmítali nebo se jim vyhýbali,
- jsou spontánní v tvorbě svých myšlenek a činů,
- jsou tvořiví,
- zajímají se o řešení problémů, často i o řešení problémů jiných lidí. Řešení těchto problémů hraje v jejich životě často klíčovou roli,
- cítí blízkost jiných lidí a všeobecně si váží života,
- mají vnitřní etiku, která je nezávislá od vnější autority,
- posuzují jiné lidi bez předsudků, způsobem, který je možné považovat za objektivní.

Zvláštností při uspokojování potřeb, se kterou se můžeme setkat u lidí bez domova, je to, že člověk žijící dlouhodobě na ulici přestane postupem doby bažit po uspokojení své potřeby z důvodu ztráty naděje na její uspokojení, jeho aktivita může být též přesměrována na náhradní objekt zájmu – například na zvýšené požívání alkoholu, jiných omamných látek, které ho odvedou od reality všedních dnů. Tento jev je typický pro bezdomovce, který díky dlouhodobému blokování uspokojování určitých i základních potřeb otupí a navykne si na život bez dosažení řádného uspokojení v dané oblasti. Cílem práce s bezdomovci není jen nabídnutí a zprostředkování pomoci v rámci uspokojování jejich základních potřeb, ale při následné spolupráci je dalším úkolem pro pomáhajícího zprostředkovat či obnovit jejich touhu po uspokojování potřeb vyšších.

4.2 Uspokojení základních životních potřeb bezdomovce v rámci redistributivního diskurzu

V rámci redistributivního diskurzu je sociální vyloučení charakterizováno zejména v kontextu chudoby a sociálních nerovností, hlavním těžištěm pomoci jsou rozuměny sociální transfery – přerozdělování příjmů ve společnosti jako nejvýznamnější inkluzivní nástroj. Za hlavní způsob odstranění sociálního vyloučení, zde zejména chudoby, považuje Ruth Levitas využití dávek sociálního zabezpečení.

Jak jsme si ujasnili prostřednictvím tvrzení A. H. Maslowa, aby člověk dosáhl a vůbec toužil po uspokojení vyšších potřeb, musí být uspokojeny jeho základní potřeby. V dnešní době si již člověk nemůže zabezpečit své základní potřeby - tedy jídlo, nocleh v nejlevnějších ubytovnách, jinak než za peníze. Pokud k uspokojení uvedených potřeb nedojde, jen těžko se může jedinec posunout ve svém životě dál než jen k bažení po nalezení něčeho k snědku a přemýšlení o tom, kde přečká noc.

Chceme-li účelně poskytovat bezdomovcům pomoc, měli bychom brát na tuto skutečnost ohled a být vybaveni znalostmi o tom, kde a kdo by mohl člověku bez domova poskytnout finanční pomoc.

V ČR je tento druh pomoci nabízen prostřednictvím systému sociálního zabezpečení, ten definuje poskytování dávek osobám, které se ocitly v hmotné nouzi Zákonem č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi a Zákonem č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu. Životní minimum dle uvedeného zákona představuje minimální hranici peněžního příjmu fyzické osoby potřebného k zajištění výživy a ostatních základních potřeb. Výše životního

minima pro jednotlivce je 3 126 Kč. Existenční minimum představuje minimální hranici příjmu osob, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Výše existenčního minima je 2 020 Kč.

Pro bezdomovce jsou velice významným zdrojem finanční pomoci dávky v hmotné nouzi, které jim pomáhají překlenout nepříznivou sociální situaci. Zákon č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi stanoví tři typy dávek:

Příspěvek na živobytí

Tento příspěvek řeší nedostatečný příjem osoby, je základní dávkou pomoci v hmotné nouzi. Pro získání příspěvku na živobytí je podmínkou být evidován na úřadu práce. Nárok na příspěvek vzniká tehdy, pokud po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje příjem osoby částky na živobytí – odvíjí se od výše částky existenčního a životního minima, kdy tato částka je stanovena pro každou osobu individuálně. Při stanovení výše příspěvku na živobytí se zohledňují snahy o zlepšení životní situace – například snahy při hledání zaměstnání, vykonávání dobrovolnické nebo veřejné služby alespoň 20 hodin v kalendářním měsíci, dále pak se přihlíží na náklady spojené s dietním stravováním apod. (Integrovaný portál MPSV, 2010)

Doplatek na bydlení

Dávka doplatek na bydlení pomáhá uhradit odůvodněné náklady spojené s bydlením. Podmínkou nároku na doplatek je získání nároku na příspěvek na živobytí, lze ho však přiznat i osobě, které příspěvek na živobytí přiznán nebyl, protože její příjem přesáhl částku na živobytí osoby, ale nepřesáhl 1,3 násobek této částky. Nárok na doplatek má vlastník nebo nájemce bytu, zákon o hmotné nouzi však zohledňuje i jiný způsob bydlení a za nájemce bytu se považuje i ten člověk, který dlouhodobě využívá jinou než nájemní formu bydlení (např. člověk využívající bydlení v Azylovém domě). (Integrovaný portál MPSV, 2010)

Mimořádná okamžitá pomoc

Dávka mimořádné okamžité pomoci není bezpodmínečně určená osobě v hmotné nouzi, je ji možno poskytnout v situaci nepříznivého a mimořádného charakteru, kdy je vhodné postižené osobě poskytnout pomoc. Jedná se o jednorázovou finanční pomoc. Zákon specifikuje několik situací, kdy je možné danou dávku poskytnout – jedná se o následující situace:

- Osoba nesplňuje podmínky hmotné nouze, ale hrozí jí vážná újma na zdraví díky nedostatku finančních prostředků. Možná výše poskytnuté částky se vypočítá jako doplatek příjmu osoby do existenčního minima.
- Osoba je postižena vážnou mimořádnou událostí, kterou nemůže zvládnout vlastními silami. Dávka může být poskytnuta maximálně do 15násobku částky životního minima jednotlivce.
- Mimořádná okamžitá dávka může být poskytnuta tehdy, nemá-li jedinec dostatek prostředků k úhradě nezbytného jednorázového výdaje – zaplacení správního poplatku při prokázání ztráty osobních dokladů, při vydání duplikátu rodného listu, vydání dokladů potřebných k přijetí do zaměstnání, úhrada jízdného v případě ztráty peněžních prostředků, v případě nezbytné úhrady noclehu. Výše dávky se stanoví s přihlédnutím ke konkrétní výši výdaje.
- Další z jednorázových výdajů je zohledněno přiznání dávky při úhradě nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby a na základní vybavení domácnosti a odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte. Možná výše dávky se stanoví až do výše konkrétního nákladu, součet poskytnutých dávek nesmí překročit v kalendářním roce 10násobek částky životního minima jednotlivce.
- Poslední z možností pro přiznání dávky mimořádné okamžité pomoci je určena jedincům, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením. Dávka se poskytuje jednorázově do výše 1 000 Kč, v kalendářním roce však nesmí přesáhnout 4násobek částky životního minima jednotlivce. (Integrovaný portál MPSV, 2010)

4.3. Snahy o resocializaci bezdomovců v rámci moralizujícího diskurzu

Za hlavní příčinu sociálního selhání považuje v rámci moralizujícího diskurzu Ruth Levitas problematické chování jedince, které vede k selhání a následnému sociálnímu vyloučení. Vhodným prostředkem sociální inkluze se stává resocializace, prostřednictvím které se usiluje o zlepšení životní situace sociálně vyloučených jedinců, a právě zde by mohly a měly být uplatněny poznatky sociální pedagogiky, která je schopna pomoci lidem, kteří se ocitli v nouzi z různých příčin. V rámci pomoci těmto lidem usiluje především o to, aby se lidé, kteří ve společnosti selhali, naučili „konstruktivně řešit složité situace a vyrovnávat své společenské deficit.“ (Kraus, 2008, s. 135)

Systém služeb usilujících o sociální začlenění bezdomovců je ve shodě s chápáním pomoci v rámci sociální pedagogiky. Jde zde především o to, aby se lidé, kteří zjistili, že jim současná situace nevyhovuje, a vyhledali nabízenou podporu, naučili postupem vzájemné interakce mezi pomáhajícím subjektem a příjemcem pomoci uchopit život do vlastních rukou a dát mu správný směr, který nebude již směřován k životu na okraji společnosti.

Bezdomovcům je nabízena pomoc v rámci sociálních služeb uvedených v následující podkapitole.

4.3.1 Vymezení sociálních sítí poskytovaných bezdomovcům při snaze o jejich resocializaci

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách vymezuje některé způsoby pomoci vhodné pro bezdomovce při snaze o jejich sociální začlenění a motivování k činnostem, které se snaží zabránit opětovnému sklouznutí k životu sociálně vyloučených jedinců.

Tyto služby ve vztahu k bezdomovectví ve většině slouží k uspokojování základních potřeb pro bezdomovce. Zákon o sociálních službách vymezuje tři okruhy pomoci, a to sociální poradenství, které se dělí na základní a odborné. Základní sociální poradenství poskytuje osobám potřebné informace přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Odborné sociální poradenství je poskytováno ve specializovaných poradnách zaměřených na specifický okruh osob a zahrnuje též sociální práci s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností. Dále pak služby sociální péče a poslední ze tří služeb jsou služby sociální prevence, jejichž cílem je snaha o zabránění sociálního vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy z různých důvodů, a dále se snaží o znovuzачlenění do života, který je běžný pro většinovou společnost. Formy poskytovaných sociálních služeb se dělí na pobytové, ambulantní a terénní. Všechny tři možné formy sociálních služeb se využívají při práci s bezdomovci. Z druhů sociálních služeb určených pro bezdomovce to jsou:

Azylové domy

Poskytují pobytové služby osobám v nepříznivé sociální situaci, doba možného poskytování uvedené služby je časově ohraničena jedním rokem, v odůvodněných případech může doba pobytu osoby v azylovém domě překročit jeden rok. Azylový dům poskytuje osobám ubytování, stravu nebo vhodné podmínky pro samostatnou přípravu stravy, dále je osobám využívajícím azylového domu poskytována pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Domy na půl cesty

Jsou určeny pro osoby do 26 let, které opustily školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, byly propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo z ochranné léčby. Těmto osobám se poskytují služby, jež jsou přizpůsobené jejich specifickým potřebám. Jedná se o poskytnutí ubytování, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí.

Nízkoprahová denní centra

Základní činností nízkoprahových denních center je pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoci při zajištění stravy. Osobám využívajícím uvedené služby je dále poskytována pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Forma poskytované pomoci je buď terénní, nebo ambulantní.

Noclehárny

Jsou určeny k poskytnutí přenocování osobám v nepříznivé sociální situaci, poskytují pomoc při osobní hygieně nebo zajišťují podmínky pro vykonání osobní hygieny. Jedná se o ambulantní formu služby.

Terénní programy

Spočívají v zajišťování zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, poskytují pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Jedná se o terénní formu poskytované pomoci.

V následujících podkapitolách je mým cílem popsat možnosti přímé pomoci bezdomovcům, kteří vyhledají pomoc v rámci jim nabízených sociálních služeb, zde se bezdomovci stávají klienty daných zařízení a přichází do přímého kontaktu s lidmi označenými jako pomáhající pracovníci, kteří se bezdomovcům snaží být nápomocní v jejich obtížné sociální situaci. Pomáhající se v rámci spolupráce stává prostředníkem mezi tím, co potřebuje klient a tím, co od člověka vyžaduje společnost, aby byl schopný se do ní opět začlenit. Nejedná se zde tudíž již „jen“ o pomoc při zprostředkování hmotné pomoci, ale o celkovou změnu jejich dosavadního způsobu života, který se vyznačoval různými

abnormalitami, jak již bylo řečeno na úvod této kapitoly, cílem je resocializace bezdomovců, při které sehrávají nemalou úlohu poznatky a metody sociální pedagogiky.

4.3.2 Sociálně pedagogická pomoc poskytovaná bezdomovcům

Kraus (2008) se vyjadřuje k pomoci z hlediska sociální pedagogiky tak, že se jedná o aktivní účast při řešení konkrétní životní situace, a to s konkrétním cílem, který vyplývá z daného ohrožení nebo nouze. Pomocí se rozumí soubor činností, kterými se snažíme kompenzovat odhalené nedostatky na straně klienta. Úkolem se stává motivace a aktivizace jedince při řešení jeho obtížné situace, poskytnutí pomoci za účelem dosažení sociální i psychické stability a sociální nezávislosti – sociálně pedagogická pomoc spočívá tedy ve snaze o zlepšení kvality života jedince.

„Pomoc může mít charakter:

Poskytování opory – ochota naslouchat, zaujmout neodsuzující emfatický postoj, snaha o stabilizaci, navozování atmosféry důvěry.

Výchovně-vzdělávací působení – vysvětlování příčin, souvislostí a možností řešení dané situace, uvádění příkladů motivujících k následování, přinášení nových aktuálních informací souvisejících s daným problémem.

Poradenský – společné hledání možných konkrétních postupů řešení na základě předcházející analýzy příčin a souvislostí a případně kontaktování dalších institucí a organizací, které by mohly k řešení problému přispět.“ (Kraus, 2008, s. 137)

Řezníček (2000) uvádí, že samozřejmostí pro pomáhajícího pracovníka by se mělo stát před zahájením činnosti s klientem seznámení se se specifickými údaji vztahujícími se k určité klientele, se kterou naváže osobní spolupráci.

4.3.3 Charakteristické znaky osobnosti bezdomovce

Charakterizovat bezdomovce bychom mohli tak, že je to člověk, který žije v extrémních podmínkách. Vágnerová (2008) uvádí, že u bezdomovců můžeme vysledovat změny v jejich psychice, ty se mohou stát příčinou života na ulici nebo jsou důsledkem života, který vedou.

Život na ulici si převážná většina bezdomovců dobrovolně ne zvolila, k podobnému životu dospěli díky osobnostním predispozicím, které jim znesnadňují, mnohdy znemožňují návrat do běžného života, nejsou schopni plnit nároky, které jsou na ně kladeny, a proto mnohdy rezignují na snahy o zařazení se do většinové společnosti.

„Typické znaky osobnosti bezdomovce

- Schopnosti u bezdomovců bývají snižené
- Nedokáží se adekvátně orientovat ve světě
- Nedokáží se poučit ze zkušenosti
- Selhávají, když se dostanou do náročnější situace
- Nejsou schopni prosadit svá práva a často je ani neznají
- Chybějí jim základní kompetence, které jsou nezbytným předpokladem k přijatelné sociální adaptaci
- Užívají tzv. paliativní obrannou strategii, ta je typická tím, že neřeší problém, ale pouze omezuje jeho negativní následky
- Nedovedou účelně jednat, potřebují pomoc jiného člověka
- Nejsou schopni přiměřené autoregulace
- Nejsou dostatečně odolní ani vytrvalí
- Nedovedou se ovládat“ (Vágnerová, 2008, str. 750)

Řezníček (2000) dále popisuje typy klientů, se kterými je těžší nebo není vůbec možné navázání spolupráce, na tento typ klientů bychom si při navázání spolupráce měli dávat větší pozor. Mezi klienty z řad bezdomovců bychom mohli nalézt níže uvedené specifické typy, ne všichni klienti se však vyznačují až takto vyhraněnými charakteristikami, určité náznaky popsanych způsobů jednání bychom však mezi nimi jistě našly.

Manipulativní klient

Charakteristické pro tento typ klienta je to, že nemá skutečný zájem o navázání přínosné spolupráce, snaží se spíše o získání určitých výhod, snaží se o neformální navázání vztahu s pomáhajícím, a to z toho důvodu, aby pracovníka dostal do nesnadné pozice, kdy by nad ním měl psychologickou nadvládu a mohl s ním lehce manipulovat.

Pomáhající se může manipulaci bránit stanovením jasných pravidel spolupráce, stanovením sankcí za porušování spolupráce. Vůči manipulativnímu klientovi se vymezuje důsledně a neoblomně, nenechá se vtáhnout do jeho sociálních her.

Nebezpečný klient

Při kontaktu s nebezpečným klientem by měl pomáhající pamatovat na svoji bezpečnost, svým přístupem by měl dbát na snižování rizika útoku ze strany klienta na minimum. Důležité je být vnímavý vůči chování klienta, pracovník by měl sledovat varovné signály, které možný útočník vysílá předem, a nepodceňovat je – projevy se mohou týkat zvýšené emocionality, slovních výpadů, výhrůžek apod. Pomáhající by měl být vůči možnému nebezpečnému klientovi přímý, věcný, otevřený vůči jeho projevům. Chování pomáhajícího by mělo být pro klienta snadno čitelné. Pokud by došlo k útoku, měl by mít pracovník zajištěnu možnost úniku a pasivní obrany, je třeba se vyvarovat tělesného kontaktu s klientem.

Osoby závislé na alkoholu nebo drogách

Při práci s tímto typem klienta je třeba očekávat kumulaci více problémových oblastí ze strany klienta – klient se může potýkat se zdravotními problémy, může mít právní postihy a samozřejmě problematické budou i sociální vztahy klienta.

Při komunikaci s tímto typem klienta by měl pomáhající počítat s nespolehlivostí, tendencí o zkreslování své situace, je žádoucí, aby pracovník ověřoval informace o klientovi z více zdrojů. Přístup k takto charakterizovanému jedinci by měl být postaven na trpělivosti vůči projevům klienta, neodsuzování klienta za to, že podlehl závislosti, zároveň by měl být pracovník rozhodný ve svém přístupu.

4.3.4 Užití kontrolních mechanismů při práci s bezdomovci

Jak uvádí Kraus (2008, s. 136), „pomáhání a pomáhající profese jsou spojeny s různou mírou kontrolních mechanismů, kterých mohou pracovníci využít“, nejinak je tomu i při poskytování pomoci klientele z řad bezdomovců. Je na pomáhajících, aby vhodně vyhodnotili danou situaci a přizpůsobili jí styl vedení spolupráce. Záleží však samozřejmě i na osobnostních charakteristikách pracovníka – jaký styl jednání s klientem mu bude bližší, v potaz by se samozřejmě měly brát také charakteristiky klienta, kterému je pomoc poskytována.

Jednou z nejdůležitějších otázek v pomáhání je, zda především řídit (kontrolovat) – což je typické pro direktivní způsob práce, nebo poskytovat podporu – typické metody pro

nedirektivní styl práce s klientem. „V každém případě by cílem pomoci měla být přeměna pasivního příjemce v aktivního a odpovědného občana.“ (Kraus, 2008, s. 137)

Direktivní způsob práce se vyznačuje určitou kontrolou nad klientem. Úlehla (2009) ke způsobům kontroly řadí metody práce s klientem, jako je:

Opatrování - pracovník přebírá veškerou odpovědnost za klienta.

Dozor - pracovník stanovil pravidla a dozírá na jejich dodržování.

Přesvědčování - pracovník komentuje klientovy názory, jeho motivaci, postoje, styl života a snaží se kognitivně adekvátní argumentací dosáhnout jejich změn.

Vyjasňování - pracovník se snaží otevřít klientovi co nejvíce prostor k tomu, aby mohl zformulovat svá přání. Snaží se dovést klienta k poznání toho, proč vůbec za pracovníkem přichází, aby byl schopen zjistit a zformulovat svoji tzv. objednávku.

Mezi výhody direktivního způsobu práce s klientem patří:

Rychlost - lze ho využít v případě vážného poškození klienta, kdy je třeba bez odkladu jednat v jeho prospěch.

Jednoznačnost - použít ho lze tehdy, pokud klient potřebuje vedení, z různých důvodů není schopen danou situaci řešit vlastními silami.

Bezpečí pracovníka - kontrolu je třeba užít při práci s manipulativními, či dokonce agresivními klienty.

Direktivita se projevuje i ve způsobu komunikace s klientem. Kopřiva (2006) rozlišuje čtyři typy intervence, a to:

Instrukci - což je direktivní typ intervence, který se snaží klientovi předat nějaký návod k řešení obtížné situace.

Komentář - pracovník se vyjadřuje k popsanému problému klienta, tím může klientovi ukázat možné cesty k řešení, které klient nebyl sám schopen vidět. Komentář se vyznačuje menší mírou direktivity oproti instrukci.

Kladení otázek - prostřednictvím otázek je klientovi nastíněna možná změna problémové situace.

Rezonance - tento způsob intervence poskytne klientovi podporu tím, že mu pracovník plně naslouchá, což má pro druhého ozdravný účinek, když se mu někdo skutečně plně věnuje a dává najevo svůj zájem o to, co klient povídá, a souzní s ním.

Co se týká **nedirektivních metod** práce s klientem, tedy metod pomoci, vymezuje Úlehla (2009) následující možnosti:

Doprovázení - pracovník pomáhá klientovi už tím, že je ochoten naslouchat, poskytuje podporu a celkově zaujímá ke klientovi neodsuzující postoj.

Vzdělávání - klient přichází s požadavkem na doplnění znalostí, pro vysvětlení či poučení.

Poradenství - klient pocítuje překážky, které mu brání dosáhnout určitého cíle, ovšem sám nedokáže nahlédnout, co mu brání v rozvinutí jeho možností. K tomu potřebuje radu a náměty pracovníka. Těch se však vždy dosahuje ve spolupráci s klientem a klient také posuzuje jejich užitečnost.

Terapie - pracovník klientovi pomáhá tím, že společně vytvářejí, vymýšlejí a konstruují nejvhodnější způsoby, postupy a cesty, jak najít řešení, jak problém rozpustit, jak potíže vyjasnit.

4.3.5 Rozhovor jako základní prostředek navázání vztahu mezi pomáhajícím a příjemcem pomoci

Základním prostředkem navázání vztahu mezi pracovníkem a klientem, tedy i mezi pomáhajícím a bezdomovcem, je rozhovor. Prostřednictvím rozhovoru od klienta získáváme potřebné informace, kterých je třeba pro úspěšnou spolupráci. „Rozhovor v případové práci má dospět k formulaci toho, co klient nejen potřebuje, ale co je schopen a ochoten přijmout. Slouží k vytvoření vztahu, v jehož rámci je možná dobrá spolupráce klienta a pracovníka, která vede k potřebné změně.“ (Havránková in Matoušek, 2003, s. 76)

Před samotným rozhovorem bychom si měli stanovit časové rozmezí, po které bude rozhovor probíhat. Je třeba na tuto skutečnost upozornit klienta, že společně strávený čas má své časové omezení - tento čas by měl být vymezen výhradně pro kontakt mezi pomáhajícím a klientem, neměl by být rušen vnějšími vlivy (telefonáty, návštěvy kolegů apod.). Pro úspěšné vedení rozhovoru je nutno zvolit vhodné prostory - v místnosti, kde se rozhovor odehrává, by měli být pomáhající a klient o samotě, způsob sezení je též důležitý, neměl by vyjadřovat nadřazenost, neosobnost, neúčastněnost pomáhajícího, pozice při sezení by měly být symetrické. Před rozhovorem je důležité, aby se pomáhající na setkání s klientem připravil, „vyladil.“ (Kopřiva, 2006, s. 110) Pracovník by se před rozhovorem s určitým klientem měl odpoutat od toho, co dělal doposud, měl by si uvědomit své pocity, aby s nimi mohl pracovat a nepřenášel případně své rozladění na klienta. Je též důležité naladit se na

rozhovor s určitým klientem, ujasnit si, co se dělo v předchozích setkáních – pročíst si záznamy z minulých schůzek.

V rozhovoru samotném je důležité umět klást otázky, neméně důležitou součástí dobře vedeného rozhovoru je umět naslouchat. Naslouchání zahrnuje porozumění slovním sdělením klienta, pozorování a čtení klientova neverbálního chování, začleňování sdělovaných obsahů do celkového kontextu každodenního života.

Pomáhající by si měl dávat pozor a hlavně se vyvarovat možných chyb při naslouchání. Chybami se rozumí:

Neodpovídající naslouchání – pracovník nevěnuje dostatečnou pozornost tomu, co klient říká.

Hodnotící naslouchání – pomáhající přisuzuje tomu, co klient říká, nějaký obsah, soudí to, co mu klient vypráví.

Filtrované naslouchání – pomáhající si vybírá to, čemu bude věnovat větší, či menší pozornost, je to dáno socializací člověka, výběrovostí ve vnímání.

Soucítěné naslouchání – soucit nad klientem nesmí zakrýt vidění a pochopení situace, soucit se ve vztahu ke klientovi může stát brzdou pomoci. (Matoušek, 2003)

Dalším důležitým momentem při vedení rozhovoru je umění zamezit rozvláčnému líčení, odbočování, vzpomínkám, bezpředmětnému nebo příliš obecnému hovoru, zamlžování tématu, ulpívání na určitém výroku, faktu nebo problému ze strany klienta. Je třeba zamezit lamentacím a stížnostem či osočování, pokud se stále opakují. Je třeba naučit se usměrňovat rozhovor do té podoby, která je přínosem vzájemné komunikace mezi pomáhajícím a klientem.

Kopřiva (2006) uvádí, že úplným závěrem rozhovoru, nyní již bez přítomnosti klienta, by měla být chvíle, ve které si pomáhající nechá doznít setkání, kdy se pokusí odpovědět si na tři otázky, které jsou následující:

O čem se nemluvílo? – může se vynořit tušení nebo uvědomění něčeho, co tvořilo nevyslovené pozadí našeho rozhovoru.

S jakým pocitem klient odcházel?

Jak jsem se cítil během rozhovoru já, pomáhající?

Zodpovězení těchto otázek může pomáhajícího navést ke zjištění, co se během schůzky podařilo, nebo naopak čeho by se měl při dalším setkání s klientem vyvarovat – vše by mělo vést k lepší spolupráci mezi pomáhajícím a klientem, tím pádem k dosažení určitých výsledků na cestě k dosažení vytyčeného cíle.

4.3.6 Fáze poskytování pomoci bezdomovcům pojaté jako případová práce

Případová práce znamená „zaměření na případ, na jedince.“ (Havránková in Matoušek 2003, s. 67). Při případové práci nás zajímá nejen zmapování současné situace klienta, ale i to, co předcházelo v životě bezdomovce tomu, než vyhledal služby pomáhajícího pracovníka, aby spolu s ním řešil svoji situaci. Na úvod pracovník s klientem vypracuje tzv. individuální plán, který dle Úlehly (Úlehla, s. 42) „slouží jako vodítko předchozí práce SP – co se zdařilo, co ne, jaké kontakty se navázaly a podobně.“

K popisu fází případové práce s bezdomovcem jsem použila rozčlenění dle Havránkové (in Matoušek, 2003, s. 74)

Fáze - sociální studie - seznámení se s klientem, s jeho problémy a očekáváními, navázání vztahu mezi pracovníkem a klientem, vytvoření anamnézy klienta. V rámci anamnézy jsou zjišťovány údaje z minulosti jedince, které mají významný vztah k poznání osobnosti pro účely získání a kategorizace relevantních údajů z minulosti, které pomáhají vysvětlit současný stav. Ke zjišťování informací se využívá řízený rozhovor, zápis z rozhovoru se činí ihned.

Fáze - vyšetření - dochází při ní ke stanovení cílů, kterých by klient měl ve spolupráci s pracovníkem dosáhnout. Během práce s klientem vyvstane množství menších cílů, které je nutné řešit při cestě za vyplněním hlavního cíle. Cíle je možno během spolupráce přehodnotit v rámci sociálního vývoje klienta. Pomáhající pracovník je zde od toho, aby klientovi pomohl představit si, co by rád ve svém dosavadním životě změnil, co vlastně klient požaduje. Pomáhající pracovník za klienta nerozhoduje, předkládá a nastiňuje před ním řadu možností ke změně, které sám klient díky své obtížné životní situaci není schopen vidět a rozpoznat, otevírá mu cestu k možné změně a k dosažení cíle, ke kterému společným úsilím směřují, samozřejmě jen se souhlasem klienta.

Fáze - intervence – samotné řešení situace klienta. Na případového pracovníka jsou kladeny nároky v tom smyslu, že by měl být mnohostranný, co do svých sociálních dovedností při komunikaci s klientem, tak i v rozsahu svých odborných a specifických znalostí, díky kterým by měl poskytovat klientovi kvalitní služby. Bezdomovci mnohdy nevědí, na co mají právo, také však nevědí, co po nich společnost vyžaduje, aby v ní mohli lépe fungovat. Proto je důležité, aby jim případový pracovník byl nápomocen při prosazování jejich práv a zároveň se jim snažil přiblížit i jejich povinnosti (což bývá mnohdy obtížné), usměrňoval je v jejich

případném nevhodném jednání. Úkolem pomáhajícího je též odkazovat klienta na příslušné organizace, které by mu poskytly další služby, vedoucí ke snadnějšímu sociálnímu začlenění. Výhodiskem intervence pro pomáhajícího se stávají různé teoretické přístupy, metodiky, které se jeví jako vhodné použít při práci s určitým klientem. Pracovník samozřejmě vychází ze svých znalostí, zkušeností, bere ohled na osobnost klienta, se kterým je v interakci. Dílčí kroky intervence se při práci s bezdomovci jeví jako vhodné zmínit a použít:

Plánování rozhovoru - pracovník si před kontaktem s klientem předem vyjasní, co je účelem setkání, jaká frekvence kontaktu je vhodná, co je cílem rozhovoru. Je dobré, aby se pracovník předem připravil na setkání s klientem, vzal v potaz specifické zvláštnosti klienta, jako je věk, zdravotní stav, psychologické zvláštnosti a mentální schopnosti klienta.

Poskytování rad a informací - při poskytování rad a informací musí pracovník dbát na objektivnost poskytovaných informací, na jejich srozumitelnost pro klienta, v případě pochybností o porozumění informacím poskytnutým klientovi je dobré, aby si pracovník ověřil u klienta, zda byl dobře pochopen, někdy je vhodné informace klientovi napsat – může se k nim později vrátit, až je bude skutečně potřebovat. Pracovník by měl radu nebo informaci poskytovat jen tehdy, pokud o ni klient má zájem, nevnučovat informace přespříliš, mohl by tím dávat klientovi pocit nadřazenosti a klient by se mohl uzavřít pro další spolupráci. Dále je na klientově rozhodnutí, zda se informací či radou bude řídit.

Povzbuzování, ujišťování a poukazování na obvyklost situace - povzbuzování se používá tehdy, chce-li pracovník u klienta posílit jeho úspěšné chování, ujišťování slouží k vyjádření důvěry ve schopnosti klienta. Při poukazování na obvyklost nebo častost situace by se klient měl zbavit nedobrych a svazujících pocitů, které vychází z jeho situace.

Podmiňování a podobné behaviorální techniky - zde pracovník využívá poznatků z operačního učení, vhodné chování je regulováno prostřednictvím pozitivního zpevňování prostřednictvím odměn a negativního podmiňování užitím trestů. U dospělých jsou tímto způsobem modifikovány specifické dílčí formy chování, návyků a projevů.

Nácvik chování- jedná se o komplexnější behaviorální techniku, která spočívá v nacvičování specifických forem interakce, pro kterou se klient necítí dostatečně připraven (např. nácvik telefonního kontaktu s případným zaměstnavatelem).

Fáze - ukončení – jedná se o závěrečnou část práce s klientem, klientovi by mělo být předem sděleno, kdy dojde ke skončení vzájemné spolupráce – k ukončení spolupráce může dojít po úspěšném dovršení cílů, které byly stanoveny, a jedná se tedy o úspěšné ukončení spolupráce. Při práci s bezdomovci však často dochází k přerušení spolupráce díky ukončení spolupráce ze strany klienta, stává se, že klient za sociálním pracovníkem přestane docházet bez předchozího upozornění, nebo dojde k další možnosti, ukončení spolupráce ze strany sociálního pracovníka pro závažné porušení spolupráce (např. z důvodu napadení pracovníka).

Předchozí popsané aktivity, týkající se snah o zlepšení životní situace lidí bez domova, by měly být završeny úspěšným vstupem těchto jedinců na pracovní trh. Mít placené zaměstnání, sehrává v životě jednotlivce nezastupitelnou úlohu, není to jen díky platu, který za vykonanou práci obdrží, ale výkon určitého zaměstnání můžeme brát, jak uvádí Sekot (2006, str. 159) „jako výraz sociálního postavení a identity a pramen sociálních kontaktů, který tvoří sociálně orientační rámec individuální sebereflexe a sebehodnocení“.

4.4. Sociálně integrační diskurz aneb uplatnění bezdomovců na pracovním trhu jako jeden z hlavních prostředků sociálního začlenění

Neschopnost uplatnit se na trhu práce, vyloučení z trhu práce a s tím spojená nezaměstnanost se jeví jako hlavní příčina sociálního vyloučení, za hlavní způsob a téměř synonymum sociální inkuze považuje Ruth Levitas výkon placeného zaměstnání. V souladu s jejím tvrzením jsou i členské země Evropské unie, které se shodly na tom, že „pro boj s chudobou a sociálním vyloučením je klíčové zaměstnání.“ (Zajarošová, 2007, s. 18) Dlouhodobá nezaměstnanost s sebou totiž nese nepříznivé důsledky jak pro jedince a případně jeho rodinu, tak se stává zátěží pro společnost ve formě vyšších výdajů za dávky v nezaměstnanosti, výdaje v rámci další sociální podpory, stát má ztráty v podobě neodvedených daní. Dalším z možných problémů nezaměstnanosti pro celou společnost je nárůst sociálně patologických jevů a nestabilita ve společnosti, která narušuje sociální kohezi. Další podkapitoly tedy budou věnovány uvedení do problematiky související s nezaměstnaností obecně, tomu s jakými problémy se navíc lidé bez domova střetávají při

snaze o nalezení zaměstnání, snahám státu i soukromých organizací o zlepšení šancí sociálně vyloučených jedinců, tedy i bezdomovců, k zařazení zpět na pracovní trh.

4.4.1 Problematika nezaměstnanosti obecně

Mít placené zaměstnání je velice důležitým a společensky kladně hodnoceným aspektem pro dobré fungování ve společnosti. Zaměstnání člověku přináší nejen materiální prospěch, ale jedinec zároveň zaujímá prostřednictvím své profese určitý status ve společnosti, díky práci se může seberealizovat, práce mu přináší uspokojení, jistou užitečnost pro společnost. Člověka vřazuje do mnoha společenských vztahů a doba věnovaná zaměstnání má značný podíl na formování časového rozvrhu dnů.

Dojde-li ke ztrátě zaměstnání, má to na fungování jedince ve většině případů neblahý vliv. Dojde k jeho vyloučení ze zaběhnutého rytmu dne, k zpřetrhání sociálních vztahů. Nezaměstnaný člověk musí snížit své výdaje, a tím se nepodílí již plnou měrou na fungování konzumní společnosti, která je pro dnešní dobu typická.

Pokud se nedaří nezaměstnanému jedinci nalézt delší čas práci, může se stát a děje se tomu, že jedinec přestává být motivován k hledání zaměstnání. Dlouhotrvající nezaměstnanost může přestat být problémem, jedinec si navykl novým podmínkám, které s sebou nezaměstnanost přináší – má více času pro sebe (volný čas však většinou nevyužívá k smysluplným činnostem) a zvykl si na nižší příjem (využívá, často i zneužívá dávek, které získává ze státní sociální podpory). Nemusí si plně uvědomovat, že tím, že delší dobu nepracuje, ztrácí své pracovní dovednosti, pozbývá nových znalostí ze svého oboru a ztrácí pracovní návyky. Dlouhodobý „pobyt“ na úřadu práce není ani dobrou vizitkou pro možného zaměstnavatele při ucházení se o zaměstnání.

4.4.2 Nezaměstnanost a bezdomovectví

Být nezaměstnaný je jednou z hlavních charakteristik pro bezdomovce. „Ztráta zaměstnání je buď příčina, nebo následek bezdomovectví.“ (Kolektiv autorů, 2007, s. 72) U lidí bez domova dochází ke kumulaci příčin vedoucích k dlouhodobé nezaměstnanosti, „...mnoho bezdomovců má velmi nízký stupeň vzdělání i kvalifikace a nedostatek sociálních dovedností, které jsou nezbytné pro získání práce. Někteří mají duševní nemoci nebo

problémy se závislostmi na psychotropních látkách a alkoholu, což ovlivňuje jejich pracovní chování. Zejména ti se záznamy v trestním rejstříku mají se sháněním práce značný problém.“ (Fitzpatrick, Kemp, Klinker, 2004, s. 55)

I přesto se v rámci procesu sociálního začlenění jeví pro bezdomovce jako nejlepší možnost návratu do běžného života nalezení si zaměstnání. Předpokladem zůstává pracovní schopnost u daného jedince.

Právo na zaměstnání je v České republice podloženo Listinou základních práv a svobod, kde článek 26, odstavec č. (3) uvádí, že „každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, stát v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje.“ Člověk, který přišel o práci, má právo se ucházet o zaměstnání, a to prostřednictvím registrace na příslušném úřadu práce. Práva a povinnosti uchazeče a zájemce o zaměstnání stanoví Zákon o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb.. Uchazečem o zaměstnání se může stát fyzická osoba, která osobně požádá o zprostředkování vhodného zaměstnání úřad práce, v jehož správním obvodu má bydliště (u státního občana České republiky se bydlištěm rozumí adresa místa trvalého pobytu na území České republiky). Bezdomovci spadají dle odstavce g) § 33 Zákona o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb. mezi osoby, kterým by měla být poskytována zvýšená péče při zprostředkování zaměstnání¹.

Aby se zvýšila šance na trhu práce pro uchazeče o zaměstnání, vypracovává úřad práce v součinnosti s uchazečem tzv. individuální akční plán. Jedná se o dokument, ve kterém se stanoví postupné kroky, které by měly vést k úspěšnému začlenění jedince na pracovní trh (více v zákonu o zaměstnanosti č. 435/2004, § 33).

Člověk znalý svých práv, ale i povinností vůči státu je obeznámen s tím, že při ztrátě zaměstnání by se měl evidovat na úřadu práce, a to z mnoha důvodů, nejen že díky registraci na úřadu práce má lepší možnost získat zaměstnání, ale plyne z registrace též účast na platbě zdravotního pojištění. Velká část lidí bez domova si neuvědomuje svoji povinnost hradit si

¹ Komu je věnována zvýšená péče při zprostředkování zaměstnání je uvedeno v § 33 Zákona o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb., jedná se o:

- a) fyzické osoby se zdravotním postižením (§ 67),
- b) fyzické osoby do 20 let věku,
- c) těhotné ženy, kojící ženy a matky do devátého měsíce po porodu,
- d) fyzické osoby pečující o dítě do 15 let věku,
- e) fyzické osoby starší 50 let věku,
- f) fyzické osoby, které jsou vedeny v evidenci uchazečů o zaměstnání nepřetržitě déle než 5 měsíců,
- g) fyzické osoby, které potřebují zvláštní pomoc; těmito osobami se rozumí zejména fyzické osoby, které se přechodně ocitly v mimořádně obtížných poměrech nebo které v nich žijí, fyzické osoby společensky nepřizpůsobené, fyzické osoby po ukončení výkonu trestu odnětí svobody nebo po propuštění z výkonu ochranného opatření zabezpečovací detence a fyzické osoby ze sociokulturně znevýhodněného prostředí.

zdravotní pojištění, dostávají se do situace vysoké zadluženosti a tím, že nejsou pojištění, mají horší přístup k participaci na zdravotní péči.

Pokud se už tedy bezdomovec odhodlá k zaevidování se na úřadu práce, může se setkat s překážkami, které mu stojí v cestě k úspěšné registraci. Při registraci je vyžadováno doložit platný doklad totožnosti pro ověření identifikačních údajů, které jsou nutné pro zaevidování se jako uchazeč o zaměstnání. Již zde narážíme na bariéry, které znemožňují registraci mnoha bezdomovců. Velké množství bezdomovců se nezdržuje v místě bydliště uvedeném v občanském průkazu, adresa trvalého bydliště je pro ně jen nezbytnou položkou, mnohdy je pro ně místem trvalého bydliště adresa příslušného městského úřadu. Z uvedeného vyplývá, že se pro bezdomovce, který žije dlouhodobě v jiném městě, než kde má zapsán trvalý pobyt, stává velkým problémem se dopravit do místa svého trvalého bydliště, aby se zde zaregistroval. Nejen neznalost místních poměrů, ale i případná finanční nákladnost spojená s cestou do místa trvalého pobytu ztěžují možnosti registrace na příslušném úřadu práce. Další z mnoha těžkostí, které předchází zaevidování se, je nutnost mít vyřízený platný doklad totožnosti, který bezdomovcům často chybí.

Mnoho úkolů pro někoho, kdo žil životem bez veškerých povinností. Nutno též podotknout, že lidem bez domova nebrání k registraci jen objektivní důvody, ale též obavy z jednání s úřady zastoupenými mnohdy ne příliš ochotnými úředníky. Ve svém životě se lidé bez domova mnohokrát setkali se špatným zacházením ze strany úředníků. Často bezdomovci trpí až chorobným strachem z jednání na úřadech, našli bychom mezi nimi množství těch, kteří se na ulici dostali díky své sociální fóbii, která jim znesnadňuje fungování v běžném životě, který vyžaduje široké spektrum sociálních dovedností, jež jim chybí.

Během let 2005 až 2007 realizovala Slezská diakonie výzkum (Kolektiv autorů, 2007), kterým chtěla zjistit možnosti, které by napomohly bezdomovcům k lepšímu uplatnění na trhu práce. Cílem výzkumu bylo navrhnout nové možnosti při snahách o zaměstnání bezdomovců. Výzkum čerpá ze získaných informací od zaměstnavatelů, úřadů práce a bezdomovců.

Informace získané prostřednictvím výzkumu jsem rozšířila o některé poznatky získané delší zkušeností při práci s danou skupinou jedinců.

Možná opatření pro zlepšení situace bezdomovců na trhu práce:

Agentura podporovaného zaměstnání pro bezdomovce

V současnosti se většina agentur podporovaného zaměstnání zabývá zdravotně handicapovanými. Jejich činnost je ovšem vhodná i pro bezdomovce. Proto by bylo vhodné

přiřadit bezdomovce k cílové skupině stávajících agentur podporovaného zaměstnání nebo vytvořit nové agentury pro sociálně znevýhodněné.

Aktivita v nezaměstnanosti

Z výzkumu vyplynulo, že pro potencionálního zaměstnance se jeví jako důležitý a pozitivní ukazatel při rozhodování se o přijetí, či nepřijetí bezdomovce za svého pracovníka to, zda se snažil v předchozí době o udržení nebo zvýšení svých pracovních návyků a dovedností. K tomu by lidem bez domova mohla napomoci rekvalifikace, dobrovolnická práce či zaměstnání v chráněných dílnách.

Dluhy

Dluhy a následné exekuce se pro bezdomovce stávají závažnou překážkou při hledání a udržení si stálého legálního zaměstnání. Pokud je člověku z platu strhávána vysoká částka, díky které se plat poníží na výši dávek, které by mohl jedinec pobírat od státu bez dlouhodobého pracovního úsilí, je tím demotivován ve své snaze získání příjmů z legálního zaměstnání. Pokud si chce k dávkám, které pobírá, přivydělat nějaký finanční obnos, volí práci tzv. „na černo“, může si přijít na slušný obnos peněz, na který exekutoři nemůžou.

Velice často se při motivačních rozhovorech k hledání práce s mými klienty bez domova setkávám s přístupem rezignace při hledání si stále práce, nemají chuť pracovat, když vědí, že si stejně příliš finančně z okamžitého pohledu nepomohou, vidina zlepšení finanční situace v řádu x let, kdy budou mít poplacené dluhy a tudíž jim bude zůstat celá výše platu, jim nepřipadá příliš lákavá a v tu chvíli uskutečnitelná. V této situaci jednostranné domlouvání lidem bez domova příliš nepomáhá (i když se najdou i výjimky), bylo by vhodné učinit legislativní změny v oblasti exekučního řízení, jež by braly zřetel na snahu o navrácení se bezdomovců na pracovní trh a tím pádem i o znovuzачlenění do společnosti.

Poskytnutí referencí zaměstnavateli

Zaměstnavatelé kladně hodnotí příznivé reference o zájemci získané buď od sociálních pracovníků, se kterými uchazeč spolupracuje, nebo reference od vedoucích pracovníků z chráněné dílny, kde byl jedinec zaměstnán.

Změna pohledu zaměstnavatelů na bezdomovce

Osvěta a snaha o lepší obraz bezdomovců v očích veřejnosti, a tudíž i potencionálního zaměstnavatele, by přispěla k jejich lepší šanci uspět na pracovním trhu.

Zlepšení komunikace mezi organizacemi

Další z významných možností, na které je třeba zapracovat, je lepší provázanost a ochota ke spolupráci při hájení zájmu jedince, který se ocitl v nepříznivé sociální situaci, mezi organizacemi, ať už státními, či soukromými.

4.4.3 Pomoc bezdomovcům s uplatněním na trhu práce prostřednictvím aktivní politiky zaměstnanosti

Aktivní politika zaměstnanosti je vymezena Zákonem č. 435/2004 o zaměstnanosti, v části páté, je jednou ze dvou součástí státní politiky zaměstnanosti. Aktivní politika zaměstnanosti je určena pro všechny uchazeče o zaměstnání, jejím cílem je „vyrovnávat šance při získání zaměstnání osobám, které jsou na pracovním trhu znevýhodněné. Bezdomovci jsou specifickou skupinou osob znevýhodněných na trhu práce. Kombinují se u nich faktory ztěžující zaměstnání (zdravotní stav, nízká vzdělanost, nedostatek praxe apod.)“ (Kolektiv autorů, 2007, s. 63) Hlavními aspekty v rámci aktivní politiky zaměstnanosti je „zvyšování kvalifikace potenciálních účastníků trhu práce a vytváření nových pracovních míst.“ (Matoušek, 2007, s. 80) Druhou část tvoří pasivní politika zaměstnanosti, kterou tvoří dávky podpory v nezaměstnanosti, které se vyplácí po dobu prvních šesti měsíců nezaměstnanosti. Bezdomovcům často není vyplácena podpora v nezaměstnanosti, zejména díky tomu, že nesplňují podmínky odpracovaného počtu měsíců v rozhodném období, díky čemuž by jim vznikl nárok na peněžní podporu. Mají ale přesto nárok na poskytnutí pomoci pro uplatnění se na otevřeném pracovním trhu, jsou jim za tímto účelem k dispozici některé z forem aktivní politiky zaměstnanosti.

Definici aktivní politiky zaměstnanosti lze chápat v užším a širším slova smyslu. V prvním případě se jedná o odstraňování nevýhod jednotlivců na trhu práce. V širším slova smyslu můžeme aktivní politiku zaměstnanosti chápat jako podporu rozvoje ekonomiky jako celku, protože tento rozvoj s sebou přinese také zvýšení zaměstnanosti. Aktivní politiku zaměstnanosti zajišťuje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR a územní orgány práce, t.j. úřady práce. V současné době působí ve všech okresech České republiky a v hlavním městě Praze celkem 77 úřadů práce.

Nástroj aktivní politiky zaměstnanosti v ČR tvoří podle § 104 Zákona o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb.

- a) rekvalifikace,
- b) investiční pobídky,
- c) veřejně prospěšné práce,
- d) společensky účelná pracovní místa,
- e) příspěvek na zapracování,
- f) příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program.

Do aktivní politiky zaměstnanosti dle § 105 je rovněž zahrnuto poradenství.

Pro bezdomovce by jako vhodné formy pomoci prostřednictvím aktivní politiky zaměstnanosti připadaly v úvahu

Rekvalifikace

Rekvalifikací se rozumí získání nové kvalifikace nebo rozšíření stávající kvalifikace uchazeče o zaměstnání nebo zájemce o zaměstnání. Při určování obsahu a rozsahu rekvalifikace se vychází z dosavadní kvalifikace, zdravotního stavu, schopností a zkušeností každého jednotlivce, který má být rekvalifikován formou získání nových teoretických znalostí a praktických dovedností v rámci dalšího profesního vzdělávání. Rekvalifikace může provádět pouze akreditované zařízení a vzdělávací nebo zdravotnické zařízení, které má akreditované vzdělávací programy.

Rekvalifikace se uskutečňuje na základě dohody mezi úřadem práce a uchazečem o zaměstnání nebo zájemcem o zaměstnání. Za účastníka rekvalifikace hradí úřad práce náklady rekvalifikace a může mu poskytnout příspěvek na úhradu prokázaných nutných nástrojů spojených s rekvalifikací. Uchazeč o zaměstnání má po dobu rekvalifikace nárok na podporu v nezaměstnanosti. Rekvalifikaci zajišťuje úřad práce příslušný podle místa bydliště uchazeče o zaměstnání nebo zájemce o zaměstnání.

Veřejně prospěšné práce

Veřejně prospěšnými pracemi se rozumí časově omezené pracovní příležitosti spočívající zejména v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných obdobných činnostech ve prospěch obcí nebo ve prospěch státních nebo jiných obecně

prospěšných institucí, které vytváří zaměstnavatel nejdéle na 12 po sobě jdoucích kalendářních měsíců, a to i opakovaně, k pracovnímu umístění uchazečů o zaměstnání. Pracovní příležitosti jsou vytvářeny na základě dohody s úřadem práce, který na ně může zaměstnavateli poskytnout příspěvek.

Příspěvek lze poskytnout až do výše skutečně vyplacených mzdových nákladů na zaměstnance umístěného na tyto práce, včetně pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti a pojistného na všeobecné zdravotní pojištění, které odvádí zaměstnavatel.

Poradenství

V rámci tohoto opatření aktivní politiky zaměstnanosti může úřad práce provádět nebo zabezpečovat poradenství za účelem zjišťování osobnostních a kvalifikačních předpokladů fyzických osob pro volbu povolání, pro zprostředkování vhodného zaměstnání, pro volbu přípravy k práci osob se zdravotním postižením a při výběru vhodných nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti.

V rámci Zákona o zaměstnanosti přichází další možná podpora v podobě zaměstnávání osob se zdravotním postižením prostřednictvím **chráněného zaměstnání**. Mezi bezdomovci bychom našli řadu lidí zdravotně postižených, pro které by uvedená možnost začlenění na pracovním trhu byla vhodná. Chráněné zaměstnání se realizuje prostřednictvím chráněného pracovního místa a chráněných pracovních dílen. Tato místa jsou vhodná pro lidi, kteří by se běžně neuplatnili na otevřeném trhu práce, na pracovišti je jim maximálně vycházeno vstříc v rámci jejich zvláštních potřeb plynoucích z určitého hendikepu. Cílem chráněného zaměstnání je terapeutická a rozvojová podpora postižených jedinců.

4.4.4 Projekty zacílené na poskytnutí pomoci bezdomovcům při snaze o jejich navrácení na pracovní trh

Možnosti pomoci bezdomovcům k návratu na otevřený pracovní trh existují v různých modifikacích po celé České republice. Zvolila jsem popis jejich základních charakteristik, o které se opírají projekty zacílené k zlepšení zaměstnanosti bezdomovců.

Job club

Jedná se o poradenský program, probíhající formou opakovaných skupinových setkání v malých skupinách, který pomáhá uchazečům o zaměstnání při jejich začlenění na pracovní trh. Forma pomoci spočívá v motivaci a aktivizaci uchazečů, dále v nácviku potřebných dovedností a technik spojených s vyhledáváním zaměstnání, sebeprezentací při samotném výběrovém řízení a rozvojem osobnostních předpokladů pro udržení si zaměstnání. Délka trvání programu je časově ohraničená. (Pěnkava, 2009)

Podporované zaměstnání

Představuje časově omezenou službu učenou lidem, kteří hledají zaměstnání v běžném pracovním prostředí. Je určena lidem, jejichž schopnosti uplatnění na otevřeném pracovním trhu jsou sníženy z různých důvodů, může se jednat o zdravotní postižení, ale i problémy zapříčiněné zneužíváním návykových látek, návrat z výkonu trestu odnětí svobody, bezdomovci spadají též mezi osoby se sníženou pracovní schopností. Díky svému znevýhodnění potřebují tito lidé individuální přístup při získání a zachování zaměstnání. Podpora je poskytována prostřednictvím vyškolených pracovníků. Ti nepomáhají pouze pracovníkům k získání a udržení zaměstnání, ale též jejich zaměstnavatelům s administrativou související s přijetím uživatele podporovaného zaměstnání a dalšími s tím souvisejícími úkony. Služba podporovaného zaměstnání bývá poskytována agenturami, přičemž funkci podporovaného zaměstnání mohou plnit také občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti nebo jejich organizační jednotky. (Česká unie pro podporované zaměstnávání, 2004)

Sociální firma

Představuje konkurenceschopný podnikatelský subjekt zaměstnávající jak lidi znevýhodněné na pracovním trhu, kdy za znevýhodněné se zde považují lidé zdravotně postižení a sociálně znevýhodnění (za sociálně znevýhodněné se uvádí lidé propuštění z vězení, bezdomovci, bývalí uživatelé návykových látek), tak poskytuje zaměstnání osobám bez jakéhokoliv znevýhodnění. Oproti jiným formám podobné pomoci není předem omezena doba poskytování zaměstnání v rámci sociální firmy. Procentuelní zastoupení zaměstnanců se znevýhodněním je v rozmezí 25% až 55%. Sociální firma je z 50% zajištěna příjmem z vlastní činnosti, další příjmy mohou pocházet z dotací či grantů z vnějších zdrojů, dalšími možnostmi jsou dary a dobrovolnická činnost. Všichni zaměstnanci sociální firmy dostávají za odvedenou práci pravidelně mzdu, díky které se stávají ekonomicky soběstačnými a nejsou

závislí na dávkách od státu. Tím sociální firma napomáhá jak jedincům znevýhodněným na pracovním trhu při začlenění do pracovního procesu, tak zároveň slouží ke snižování celostátní nezaměstnanosti. Pro své zaměstnance sociální firma vytváří bezpečné pracovní prostředí, poskytuje jim odborné vedení a v případě potřeby jim poskytuje psychosociální podporu. Účelem sociální firmy je přiblížit lidem se znevýhodněním možnost uplatnění se na otevřeném pracovním trhu. (Sociální firma - výzva v podnikání 21. století, 2007)

Sociální rehabilitace

Službu sociální rehabilitace vymezuje Zákon 108/2006 Sb. o sociálních službách a řadí ji do služeb sociální prevence. V rámci sociální rehabilitace se usiluje o dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob, a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním jejich návyků a nácvikem běžných, pro samostatný život nezbytných činností.

V současné době jsou služby určené bezdomovcům k rozvoji pracovních návyků a začlenění na pracovní trh zahrnuty pod službu sociální rehabilitace, dříve byly tyto služby vedeny jako pracovní rehabilitace, ale se změnou Zákona o sociálních službách došlo i k nutnosti změnit název poskytované služby, aby byla v souladu s novelou zákona.

V západních Čechách fungují dvě charitní zařízení registrovaná jako služby sociální rehabilitace. Za prvé se jedná o Středisko sociální rehabilitace v Plzni. Projekt je určen lidem bez přístřeší a dlouhodobě nezaměstnaným. Usiluje o jejich uplatnění na trhu práce, minimalizování rizika sociálního vyloučení prostřednictvím jejich přímého zaměstnávání a socioterapeutické podpory. Cíle projektu jsou definovány jako realizace nebo obnova pracovních, případně také psychosociálních návyků uživatelů služby. Dále je v rámci SSR usilováno o rozvoj schopnosti rozhodovat se ve vlastních záležitostech informovaně a samostatně, o zvýšení sebedůvěry, obnovení motivace, zejména k přijetí závazků z vlastní minulosti (exekuce, dluhy) a snaze tyto závazky řešit.

Středisko sociální rehabilitace v Chebu je určeno primárně lidem využívajícím služeb Noclehárny Betlém Cheb. Jednou z hlavních aktivit v rámci integrace klientů je služba pracovní rehabilitace, která pomáhá klientům řešit jejich základní problémy - ztrátu základních pracovních návyků, neschopnost orientace na trhu práce, snížené komunikační dovednosti, absence základního sebevědomí, špatné hospodaření s penězi. Klientům v rámci pracovní rehabilitace je nabízena následující podpora - chráněné pracovní podmínky,

individuální spolupráci se sociálním pracovníkem založenou na klientových osobních cílech, podpora při získávání pracovních a psychosociálních dovedností.

Nový Prostor

Další specifickou možností v rámci sociální rehabilitace určenou lidem v nepříznivé sociální situaci, mezi které spadají i bezdomovci, je možnost stát se prodejcem časopisu Nový Prostor. Nový Prostor je název nejen časopisu, ale i název občanského sdružení, které uvedený časopis vytváří. Sdružení bylo založeno v roce 1999. Posláním Nového Prostoru je pokus o změnu pohledu veřejnosti na osoby bez přístřeší – veřejnost je informována o realitě týkající se těchto osob, veřejnosti jsou poskytovány informace o příčinách a důsledcích bezdomovectví. Prodejcem časopisu Nový Prostor se může stát člověk straší 16-ti let s chutí a potřebou pracovat, jenž se ocitl v obtížné situaci, která by mohla vést k sociálnímu vyloučení. Prodejce časopisu si nejenom osvojí některé pracovní návyky, prodejem časopisu si přijde také na hotové peníze – zůstává mu půlka částky, za kterou je časopis veřejnosti nabízen (v současné době časopis stojí 40 Kč). (Nový Prostor, 2006)

5. Úvod do praktické části

Vzhledem k tématu diplomové práce jsem se rozhodla věnovat praktickou část kvalitativnímu výzkumu, který se mi začal postupem tvorby práce jevit jako vhodnější prostředek k vyjádření toho, čeho bych chtěla dosáhnout - a to hlubšímu porozumění otázce bezdomovectví, tedy lidem, pro které se statut bezdomovce stal každodenní realitou, ať už se jednalo o krátkodobou životní epizodu, či dlouhodobé setrvání v této zatěžkávající sociální pozici.

Při tvorbě praktické části bych ráda zúročila svoji dlouhodobější spolupráci s lidmi bez domova. Od roku 2007 jsem byla zaměstnaná jako sociální pracovníce v Azylovém domě Domova sv. Františka v Plzni a měla jsem tedy možnost intenzivně a dlouhodobě spolupracovat s těmito lidmi. Prostřednictvím kvalitativního přístupu bych chtěla poodkrýt obraz života lidí, kteří se odhodlali vyhledat pomoc v zařízení k tomu určenému, a tím dát svému dosavadnímu způsobu života určitou šanci na změnu, která by měla vést ke zlepšení jejich dosavadní životní situace.

Cílem praktické části není podat statistické výroky o životě bezdomovců, ale především díky dlouhodobé spolupráci s těmito osobami se pokusit přiblížit jejich osudy dalším lidem, kteří neměli možnost, nebo nechtěli se s nimi blíže seznámit. Jak uvádí Kraus (2008, s. 36), „hlavním cílem kvalitativního přístupu je přispět k pochopení celkového kontextu a emočních a psychosociálních aspektů určitého typu lidského jednání, které se promítá do celospolečenských jevů.“ V kvalitativním výzkumu jde o hlubší porozumění vybranému případu, kterým se dlouhodobě zabýváme. Prostřednictvím kvalitativního výzkumu se nepokoušíme nalézt jednoduchou a snadno ověřitelnou pravdu, tak jak je tomu u výzkumů kvantitativních.

5.1. Cíl výzkumu

Cílem kvalitativního výzkumu je ze získaných údajů o výzkumném vzorku sestavit jednotlivé případové studie zachycující celý dosavadní život lidí, kteří se stali bezdomovci. Díky získaným údajům by mělo být lépe porozuměno jednání a přístupu k životu každého člověka „postiženého“ bezdomovectvím. Nejen pomáhající pracovník by si do budoucna

z těchto případových studií mohl odnést ponaučení, na co vše je třeba se zaměřit, aby nabízená pomoc byla skutečně účelná a tím pádem i účinná.

5.1.1 Výzkumné otázky

Jaká specifika, na základě popsaných kategorií v osobní případové studii, by se dala připsat jedinci využívajícímu služeb Azylového domu Domova sv. Františka, kterému se podařilo sociální začlenění?

Jaká specifika, na základě popsaných kategorií v osobní případové studii, by se dala připsat jedinci využívajícímu služeb Azylového domu Domova sv. Františka, kterému se nedaří, nebo nepodařilo sociální začlenění?

Jaké zajímavé poznatky získáme ze srovnání případových studií klientů Azylového domu, kteří úspěšně ukončili pobyt v AD, a těmi, kteří neukončili úspěšně pobyt v Azylovém domě, nebo v Azylovém domě i nadále setrvávají?

5.2. Plán výzkumné strategie

Jednotlivé životní příběhy jsou zpracovány do podoby vícečetné případové studie. Případová studie je intenzivní a obvykle i dlouhodobější výzkum. Jak uvádí Hendl (2008, s. 102), v případové práci „jde o podrobný výzkum určitého aspektu u jedné osoby. Pozornost se věnuje např. minulosti, kontextovým faktorům a postojům, které předcházely určité události (užívání drog, rozvod). Zkoumají se možné příčiny, determinanty, faktory, procesy a zkušenosti, jež k ní měly vztah. Může jít také o zachycení celého života.“ Dále Hendl (2008, s. 102) uvádí, že „důkladným prozkoumáním jednoho případu lépe porozumíme jiným obdobným případům.“

U vícečetných případových studií dle Walterové (2006) jde především o odhalení určitých společných nebo rozdílných znaků a tím případně můžeme dospět k obecnějším teoretickým základům.

K výhodám vícečetných případových studií, jak uvádí Sedláček (in Švaříček, Šedřová a kol., 2007) patří srozumitelnost širokému spektru zájemců o problematiku, zachycují

jedinečné vlastnosti, okolnosti, faktory, vazby, jejich výsledky jsou pevně ukotveny v realitě. Poskytují porozumění a vhled do jiných podobných případů, které mají podobné vlastnosti jako zkoumané. Mezi nevýhodami uvádí obtížnou zobecnitelnost a zmiňuje také, že jsou založeny na subjektivních interpretacích, mají sklon ke zkreslení vzhledem k zaujatosti výzkumníka.

5.2.1 Výběr zkoumaného vzorku

U kvalitativního výzkumu oproti kvantitativnímu nejde o to, aby zkoumaný vzorek reprezentoval určitou populaci, ale určitý problém, případy se vybírají cíleně. Výzkumník čerpá při výběru vzorku ze své zkušenosti, vědomostí a úsudku. Předpokladem kvalifikovaného výběru je to, že se opírá o znalost zkoumané problematiky a případy, které dobře zná. Jedná se tedy o záměrný výběr, kdy vybrané osoby dobře reprezentují dané prostředí. Při výběru zkoumaného vzorku jsem se řídila danými přístupy specifickými pro kvalitativní výzkum.

Výběr popisovaných jedinců měl jisté zákonitosti, reprezentativním vzorkem se mi stali muži bezdomovci, kteří v období 2008 až 2010 využívali, nebo dosud využívají služeb celodenního ubytování v Azylovém domě Domova sv. Františka, se kterými jsem měla tu možnost navázat dlouhodobější spolupráci v rámci svého pracovního působení. Ženy bezdomovkyně tedy ve výzkumném vzorku chybí, a to z toho důvodu, že jim nejsou v rámci chodu Domova sv. Františka nabízeny služby celodenního ubytování. Neměla jsem tedy možnost navázání delší spolupráce s ženami využívajícími služeb Domova sv. Františka, tak jako s muži ubytovanými v Azylovém domě. Dále jsem se snažila vybrat v určitém směru jedinečné a pestré případy, s ohledem na ostatní klienty Azylového domu, se kterými jsem spolupracovala během uvedeného období. Vzhledem k tomu, že se prostřednictvím výzkumu nesnažím zachytit odlišné přístupy poskytované pomoci v různých zařízeních určených pro bezdomovce ani o hodnotit kvalitu těchto služeb, dovolila jsem si výzkumný vzorek získat pouze v rámci jednoho zařízení. Důvodem samozřejmě byla i dobrá znalost prostředí, ve kterém se výzkum odehrával, a klientů, se kterými se uskutečnil.

5.2.2. Zajištění vstupu do terénu

Jak uvádí Švaříček (2007, s. 76), v zásadě existují čtyři typické role, do nichž se může výzkumník v terénu situovat. Jako *cizinec* – neznámý člověk v rámci jednorázové návštěvy. Nebo jako *návštěvník* – člověk, kterého účastníci výzkumu znají jménem a vědí ledacos o jeho povaze a práci, a který opakovaně přichází za účelem výzkumu. Další variantou je člověk *zasvěcený*, který se stýká se svými respondenty i mimo rámec výzkumu, či jako *domorodec* – člověk, který zkoumá skupinu, jíž je sám členem. Pro úspěch výzkumu se jako nejlepší varianta získání relevantních údajů jeví pozice *návštěvníka* nebo *zasvěceného*.

Jak bylo již výše zmíněno, měla jsem výhodu získání velkého množství informací od klientů Azylového domu z pozice, ve které jsem se nacházela. Také jsem si díky dlouhodobé spolupráci s klienty získala jejich důvěru a mohla pozorovat jejich chování a reakce při každodenních aktivitách.

Pro lepší pochopení terénu, ve kterém probíhal výzkum, je třeba přiblížit a popsat zařízení Domova sv. Františka a služby, které jsou v rámci daného zařízení poskytovány.

Stručný popis Domova sv. Františka

Domov sv. Františka je součástí Městské charity v Plzni (dále MCHP). MCHP jako účelové zařízení církve římskokatolické je z rozhodnutí biskupa plzeňského (dle kánonu 116 § 2) samostatnou organizační jednotkou církve s vlastní právní subjektivitou. Zároveň je součástí Diecézní charity Plzeň a řídícím subjektem organizačních složek MCHP. Posláním MCHP je pomoc lidem v nouzi na principech křesťanské lásky.

Komu jsou služby Domova sv. Františka určeny

Cílovou skupinou Domova sv. Františka (dále jen DsF) jsou občané ČR (přednostně občané Západočeského kraje) a občané dalších států EU (pouze v nutných případech pro krátkodobé několikadenní pobyty), starší 18-ti let, jejichž zdravotní stav si nevyžaduje hospitalizaci, občan je schopný samostatně sebeobsluhy a je plně mobilní. Jedná se o občany, kteří se vzhledem ke své minulosti, kvalifikaci, původu, psychickým schopnostem, životním návykům, zdravotnímu stavu či náhlé krizové situaci ocitají **bez možnosti nebo schopnosti zajistit si samostatně přiměřené ubytování**.

Jsou to zejména nezaměstnaní, osoby přicházející z výkonu trestu odnětí svobody či z ústavní péče, osoby značně zadlužené, osoby trpící závislostmi a psychiatrickými potížemi, invalidní lidé a lidé v důchodovém věku.

Popis služeb poskytovaných v Domově sv. Františka

V DsF jsou poskytovány tři typy služeb, a to **Noclehárny, Nízkoprahové denní centrum** a **Azylový dům**.

Služby poskytované v DsF reagují na potřebu lidí bez domova získat důstojné celodenní ubytování a potřebu těchto lidí získat kvalifikovanou pomoc při řešení širokého spektra problémů, které mohou být příčinou jejich dosavadní situace, a které jsou překážkou pro klientovo budoucí „bezproblémovou existenci“.

Základem poskytování služeb v DsF je systém **čtyř resocializačních stupňů**. Dva stupně v rámci nocleháren a další dva navazující stupně v rámci celodenního ubytování v Azylovém domě (dále jen AD).

Poměrně nízký standard Noclehárny je určitým samomotivačním prvkem pro snahu o získání lepšího bydlení ve formě celodenního ubytování.

Možnost být přijat na celodenní ubytování je podmíněna aktivní spoluprací s personálem DsF při řešení své situace a schopností si toto ubytování hradit. Tato situace nutí klienta snažit se o kvalitativní změnu svého života, přičemž mu je v tomto nápomocen personál zařízení – animátor, sociální pracovník. V současné době jsou k celodennímu ubytování přijímáni i jedinci pro pracovníky DsF neznámí, se kterými nebyla doposud navázána žádná spolupráce v rámci poskytování služeb DsF.

Dva stupně ubytoven jsou druhou závěrečnou polovinou čtyřstupňového resocializačního systému, který je založen na zvyšujícím se standardu saturování klientových potřeb týkajících se bydlení a materiálního zabezpečení v závislosti na pokrocích, které klient učiní především v těchto oblastech:

- osobní hygiena a udržování pořádku a čistoty,
- kontakt s úřady a zdravotnickými zařízeními,
- získávání legálního příjmu (především zaměstnání),
- hospodaření s penězi,
- ochota řešit své závislosti,
- přebírání zodpovědnosti za svůj život.

Tento systém je „obousměrně propustný“, tzn., že klient, který se dostal do určitého resocializačního stupně, může postoupit do vyššího, ale též sestoupit do nižšího. Pokud klient

neplní podmínky daného resocializační stupně, sestupuje do nižšího, přičemž dostává příležitosti opět postoupit do vyššího resocializačního stupně. Tato oboustranná propustnost působí jako jeden z hlavních motivačních prvků směrem k žádoucím aktivitám klienta. V této oblasti práce je nutné hovořit o „žádoucích aktivitách klienta“, neboť existuje zájem společnosti na změně chování této cílové skupiny obyvatel. Nelze proto zcela reflektovat pouze přání těchto klientů, ale spíše působit na změnu postojů klientů ke společnosti a ke svému životu a z toho vyplývajícího jednání.

5.2.3 Získání dat k tvorbě případových studií

Hendl (2008) k získání dat v kvalitativních studiích uvádí, že se obvykle používá několik zdrojů dat. Tato strategie má za cíl získat komplexnější porozumění fenoménu, sběr informací pomocí více zdrojů lépe osvětlí různé stránky situace a zkušenosti, aby bylo možné zobrazit jejich komplexitu.

Informace nutné k tvorbě případových studií byly získávány dlouhodobějším osobním kontaktem s klienty AD DsF, z rozhovorů nad danými případy s ostatními pracovníky DsF, kteří s klienty zařízení přišli do styku, a z písemných materiálů vztahujících se ke každému klientovi.

Informace byly získány prostřednictvím:

- Participačního pozorování – prostřednictvím zúčastněného pozorování „se pozorovatel snaží získat rozsáhlou a hlubokou znalost zkoumané reality“. (Gavora, 2000, s. 154) Jedná se o dlouhodobé, hluboké poznání zkoumané reality, kdy pozorovatel nestojí mimo dění v terénu, ale sám se „účastní dění v sociální situaci, v níž se předmět výzkumu projevuje. Je v osobním vztahu s pozorovanými, sbírá data, zatímco se účastní přirozeně se vyvíjejících životních situací.“ (Hendl, 2008, s. 193) Během participačního pozorování zkoumané osoby ztratí zábrany a chovají se přirozeně a otevřeně. Tímto způsobem pozorovatel získává důvěryhodné údaje. Dlouhodobost pozorování a kontakt tváří v tvář s pozorovanými osobami zároveň umožňuje důkladné poznání pozorované reality. Pozorovatel si pořizuje zápisy, jež jsou velmi podrobné a skládají se z popisu prostředí, činností i **doslovných výroků** pozorovaných osob. Pozorovatel je nehodnotí a neinterpretuje. Zápisky jsou datovány, aby byl zachycen přesný sled událostí.

- Písemných záznamů v tzv. individuálním plánu¹, který je vypracován s každým klientem využívajícím po delší dobu služeb DsF.
- Další písemné materiály vztahující se ke klientovi jsou získány z jeho osobní složky, kde se uchovávají veškeré potřebné tištěné materiály úředního charakteru (např. soudní rozhodnutí, rozhodnutí o dávkách pro klienta), dále kopie důležitých osobních dokumentů (např. rodné listy, výuční list, různá osvědčení apod.).
- Neméně významným zdrojem informací o klientovi je písemná zpráva od lékaře psychiatra, týkající se psychiatrického stavu klienta (ne všichni klienti jsou nutně vysíláni, nebo se sami chtějí nechat vyšetřit psychiatrem, z toho důvodu u nich chybí psychiatrická diagnóza).

5.3. Zpracování získaných dat

Během doby, po kterou byly shromažďovány informace k jednotlivým osobním případovým studiím, se mi podařilo nashromáždit rozsáhlé údaje, které bylo nutno zpracovat do uceleného celku.

Stála jsem před problémem, jak s informacemi naložit. Na začátku tvorby jsem každý případ chtěla zpracovat způsobem vyprávění jedinečného příběhu popisujícího v časové posloupnosti dění odehrávající se v životě vybraného jedince. Postupem psaní jsem došla k závěru, že tímto způsobem by bylo velice obtížné zahrnout všechny získané informace k danému jedinci a navíc by bylo obtížnější zodpovědět si stanovené výzkumné otázky. Pročítáním získaného materiálu jsem si začala uvědomovat, že by bylo vhodnější pro přehlednost roztrždit informace do určitých obsahových kategorií.

Napadlo mě, že by bylo zajímavé do kategorií zahrnout informace popsané v teoretické části, které se zabývají příčinami vzniku bezdomovectví. Za hlavní příčiny bezdomovectví byly stanoveny jevy, jako je *dlouhodobé vyloučení z pracovního trhu, nedostatečné rodinné a sociální vazby, negativní vliv rodiny, kriminální minulost, psychické poruchy či nemoci včetně druhů závislostí, nižší intelekt, u mladých lidí propuštění z ústavní výchovy*. Snažila jsem se tedy, aby byly zmapovány v případových studiích všechny skutečnosti, které by byly schopné obsáhnout danou problematiku možných příčin bezdomovectví, a tím sociálního vyloučení.

¹ Individuální plán slouží k uchování informací o veškeré spolupráci mezi klientem, pomáhajícím pracovníkem a případně dalšími pracovníky daného zařízení.

Stanovila jsem si tedy následující kategorie:

- Věk
- Rodinný stav
- Subjektivní zdůvodnění příčin bezdomoveckého způsobu života
- Současný zdravotní stav
- Psychiatrická diagnóza
- Závislost
- Trestná činnost
- Rodinná anamnéza
- Vzdělání
- Zaměstnání
- Události v životě jedince předcházející příchodu do DsF
- Anamnéza pobytu v DsF

5.3.1 Vypracované jednotlivé případové studie

Pan N.	
Věk	60 let
Rodinný stav	Rozvedený, 3 děti – 1 dcera, 2 synové
Subjektivní důvody ztráty domova	Ztráta zaměstnání
Současný zdravotní stav	Zdravotní stav přiměřený věku, problémy s pohybovým aparátem (onemocnění kloubů dolních končetin)
Závislost	Nikotinismus, jiná závislost není známa
Trestná činnost	Odsouzen k výkonu obecně prospěšných prací v délce 380 hodin ➤ potrestán byl pan N. za to, že sprejem poničil dveře bývalé přítelkyně, která v době nepřítomnosti pana N. vyměnila zámky od bytu, kde společně žili, a všechny osobní věci pana N. vyhodila do smetí, pan N. tuto skutečnost psychicky neunesl a reagoval uvedeným způsobem
Rodinná anamnéza	Původní rodina Pan N. se narodil do úplné rodiny, měl dvě starší sestry narozené v letech 1947 a 1949. Přibližně v době, kdy byl panu N. jeden rok, otec zemřel, údajně na válečná zranění. Pan N. nemá na otce žádné

	<p>vzpomínky. Matka pana N. musela po smrti manžela odjet za prací do Prahy, kde pracovala jako dělnice. Dle vyjádření pana N. matka po smrti otce nikdy nenavázala dlouhodobější partnerský vztah a děti byly vedeny k samostatnosti v obstarávání každodenních záležitostí. Pan N. uvádí, že starší sestry mnohdy suplovaly roli matky v době její nepřítomnosti. Vztahy v rodině pan N. hodnotí velice kladně. Svou matku popisuje pan N. jako velmi obětavou a starostlivou ženu, která se i přes nelehkou úlohu samoživitelky snažila své děti vychovávat co nejlepším způsobem. Matka pana N. zemřela v roce 1972.</p>
	<p>Vlastní rodina</p> <p>V roce 1972 se pan N. po tříleté známosti oženil. Po svatbě bydleli novomanželé u rodičů nevěsty, krátce po svatbě v roce 1973 se manželům narodilo první dítě, dívka. V roce 1975 a roce 1976 následovalo narození dvou synů. Vztahy s manželkou dle pana N. byly již od počátku provázeny problémy v soužití pana N. a matky jeho manželky. Podle pana N. matka jeho ženy byla panovačná a dominantní osoba. Otec dívky byl spíše submisivnější člověk, který příliš nezasahoval do dění v rodině. Vztah pana N. a jeho ženy byl neustále poznamenáván konflikty s matkou manželky, střety pana N. s tchyní vyústily k rozvodu manželství pana N. Vinu za ztroskotání manželství pan N. přikládá silnému vlivu matky manželky, která zapříčinila ztroskotání jejich vztahu. U rozvodového stání vliv matky dle slov pana N. byl natolik zřejmý, že donutila svoji dceru ke lži a osočování pana N. z různých forem hrubého jednání a útoků vůči osobě bývalé ženy (měl za tím stát alkoholismus pana N.). Pan N. se s výpovědí své bývalé manželky neztotožňoval, zastává dosud názor, že jeho manželství bylo spokojené a bez významnějších problémů. Manželství bylo zrušeno v roce 1982, bývalá žena se i s dětmi odstěhovala k matce, která v té době žila po smrti manžela u nového přítele.</p> <p>Pan N. po rozvodu obýval nějaký čas (přibližně dva a půl roku) původní byt, ve kterém žil se svojí rodinou, ten však posléze musel opustit. Jednalo se o podnikový byt, který byl původně přidělen</p>

	<p>tchánovi. Po rozvodu pan N. udržoval pravidelné kontakty s dětmi. Po dosažení zletilosti jeho dětí došlo údajně z jejich strany k ochabnutí kontaktu s panem N., v současné době je setkávání s rodinou spíše výjimečné.</p> <p>Po rozvodu měl pan N. jen letmé známosti, příčinou byly dle slov pana N. časté pracovní cesty mimo jeho bydliště. Poslední známost pana N. skončila nezdarem, ke své tehdejší přítelkyni se pan N. nastěhoval, ovšem po návratu z pracovních cest mu bylo oznámeno, že již není v bytě své přítelkyně vítán. Byly mu vyhozeny všechny jeho osobní věci do smetí. Pana N. to rozlítlo natolik, že posprejoval dveře jeho bývalé přítelkyně hanlivými nápisy, byl za to trestně stíhán, byl mu uložen trest 380 hodin obecně prospěšných prací.</p>
Vzdělání	<p>Po absolvování základní školy se pan N. vyučil v oboru tesař-truhlář. Ke studiu se pan N. více nevyjadřuje, proběhlo dle jeho slov bez problémů, za dob studia neměl žádné kázeňské prohřešky, byl průměrným studentem.</p>
Pracovní anamnéza	<p>Pan N. do roku 1982 vykonával ve dvou podnicích řemeslo, kterému se vyučil. Po rozvodu se pracovní začal uplatňovat jako řidič v autodopravě, často díky zaměstnání střídal města, kde delší dobu pobýval, bydlel na ubytovnách, u příležitostných známostí. V roce 2009 přišel o zaměstnání a zaevidoval se na úřadu práce, kde byl evidován do srpna 2010, poté získal pracovní smlouvu opět na pracovní pozici řidiče v kamionové dopravě.</p>
Anamnéza pobytu v DsF	<p>Pan N. opakovaně, krátkodobě vyhledal služeb DsF již v minulosti, a to během let 2002, 2003, 2004. V té době pan N. využíval pouze služeb Nocležny, nevyhledal pomoc pomáhajícího pracovníka, aby společně řešili záležitosti, které ho přivedly k vyhledání služeb charitního zařízení.</p> <p>V první třetině roku 2010 opět pan N. vyhledal nocleh v DsF, tentokrát se však jednalo o dlouhodobější setrvání v DsF. Pan N. byl po příchodu do DsF bez práce, zcela bez příjmů a bylo třeba, aby pan N. započal výkon uloženého trestu 380 hodin obecně prospěšných prací.</p>

	<p>S pomáhajícím pracovníkem pan N. aktivně spolupracoval při snaze o zlepšení jeho současné sociální situace. V průběhu pobytu v DsF získal příjem z dávek v hmotné nouzi, byl mu díky špatnému zdravotnímu stavu (problémy s klouby) odpuštěn uložený trest výkonu obecně prospěšných prací.</p> <p>Pan N. byl doporučen jako vhodný uchazeč o ubytování v AD DsF, kde byl posléze i ubytován. Pan N. nepolevoval ve snahách o získání stálého zaměstnání. Práci na smlouvu získal na pozici řidiče v kamionové dopravě a nyní se snaží si nalézt vhodné ubytování, netěší ho setrvávat, i když nyní jen přes noc (ve dne je v zaměstnání), v prostorách DsF, necítí se dobře mezi ostatními klienty využívajícími služeb DsF, kontaktu s ostatními klienty se vyhýbá, nezapřadá s nimi delší hovory. Rád by se co nejdříve odstěhoval do „svého“, v tomto rozhodnutí je pomáhajícím pracovníkem podporován a je mu poskytována možnost hledání podnájmů na internetu a podobně.</p> <p>Spolupráce mezi pracovníky DsF a panem N. byla vcelku bezproblémová, až na jisté zvláštnosti v chování pana N. - byl velice netrpělivý při kontaktu s pomáhajícím pracovníkem, působil dojmem roztěkanosti, nervozity, nedodržoval domluvená setkání, pokud s panem N. pomáhající pracovník chtěl určitou záležitost projednat, bylo umění ho zastihnout a přimět ke komunikaci, ovšem vždy vyšlo najevo, že vše, co bylo třeba, aby vykonal ke zdárnému řešení svého problému, učinil. Do budoucna má pan N. velké šance se navrátit do běžného života většinové společnosti, ovšem otázkou zůstává, zda se nebudou opakovat občasné epizody, kdy opět vyhledá služeb charitního zařízení.</p>
Pan Ř.	
Věk	73 let
Rodinný stav	Rozvedený, 3 děti z manželství – 1 dcera, 2 synové; 1 nemanželská dcera
Subjektivní důvody ztráty domova	Rozchod s přítelkyní
Současný zdravotní stav	Zdravotní stav přiměřený věku, poruchy paměti
Závislost	Bez závislosti

Trestná činnost	<p>1,5 roku ve vazební věznici v Německu</p> <p>➤ Pan Ř. byl ve vazbě v Německu 1, 5 roku za napadení člověka. V roce 2000 byl zproštěn obvinění.</p>
Rodinná anamnéza	<p>Původní rodina</p> <p>Pan Ř. se narodil v roce 1937 do úplné rodiny. Rodina pana Ř. byla velice majetná, vlastnila rozsáhlé pozemky a továrny. Otec byl technik, matka se starala o domácnost. Rodiče již dlouho nežijí, pan Ř. má mladšího bratra akademického malíře, se kterým se občasně vídá, dle slov pana Ř. bratra nechce zatěžovat svými problémy, bratr nemá prý tušení, v jak svízelné situaci se pan Ř. nachází.</p> <p>Vlastní rodina</p> <p>Po emigraci do Německa se pan Ř. oženil se zajištěnou ženou, pro jejíž rodinu pracoval. V manželství trvajícím 15 let se narodily tři děti, dva synové a jedna dcera. K rozvodu manželství mělo dojít dle pana Ř. díky nevěře jeho manželky, ta ho měla podvádět s mužem, který pracoval pro pana Ř.. Pan Ř. manželku omlouvá tím, že vedl nestálý život - pan Ř. v rámci svých podnikatelských aktivit cestoval po světě, nezdržoval se příliš doma s rodinou, což vedlo k jejich odcizení.</p> <p>Po rozvodu navázal pan Ř. vztah s německou profesorkou, seznámili se díky společné zálibě v koních. Po revoluci v roce 1990 se pan Ř. rozhodl, že se vrátí zpět do Česka, díky čemuž vztah zanikl.</p> <p>V Čechách se rozhodl pan Ř. podnikat v pohostinství, pořídil si dva hotely, při té příležitosti se seznámil s mladou ženou, která byla v jeho hotelu zaměstnána jako recepční, z tohoto vztahu má pan Ř. dceru, které je 14 let. Po určité době jejich známosti si přítelkyně našla mladšího muže a jejich vztah byl ukončen v partnerské rovině, pan Ř. však v době rozchodu nezvládal starosti spojené s chodem hotelů, proto je nechal přepsat na svou bývalou přítelkyni a jejího nového přítele.</p> <p>Poslední známost pana Ř. byla se starší ženou, se kterou žil v jejím rodinném domě, paní ho měla též živit, sám neměl v té době žádný příjem. V roce 2010 musela přítelkyně pana Ř. vztah z rodinných důvodů ukončit, její synové nesouhlasili s tím, aby pana Ř. financovala a nechávala ho bydlet u sebe v domě. Tím se pan Ř. ocitl</p>

	zcela bez prostředků, kromě bratra, kterému se nesvěřil se svými problémy, nemá žádné blízké osoby, které by jej mohly zabezpečit nebo mu poskytnout bydlení.
Vzdělání	Vystudoval strojní školu a získal titul inženýr v Praze na UK
Zaměstnání	<p>Pracovní uplatnění a další směřování v životě pana Ř. poznamenal již od počátku výkon vojenské služby. Vojenskou službu pan Ř. odsloužil v řadách pohraniční stráže během invaze sovětských vojsk v Maďarsku. Později byl odvelen na Slovensko k pohraniční stráž, kde se dostal k výcviku koní, koně a jejich výcvik se stali jeho velkou zálibou a později i pracovním uplatněním. Po 2,5 letech byl pan Ř. přeřazen ke službě u vlakové hlídky. Po ukončení této služby se živil výcvikem koní. Protože však nechtěl nadále přijímat omezení komunistického režimu, odhodlal se k emigraci do západního Německa. Po dramatickém přechodu hranic byl převezen k výslechu v centrále NATO. Západní rozvědky (CIA) měly zájem o jeho znalosti z českého průmyslu (Škodovka) a znalost českého vojenského prostředí. Pan Ř. se ve službách CIA nakrátko dostal i do centra bojů ve Vietnamu.</p> <p>Dalšími činnostmi, kterým se pan Ř. věnoval po ukončení služeb pro CIA, byl provoz stájí a tranzitní dopravy v Německu.</p> <p>Po revoluci, jak již bylo zmíněno, pan Ř. začal své podnikatelské aktivity rozšiřovat i do Čech, kde se začal věnovat pohostinství (provoz dvou hotelů). V roce 2000 pan Ř. již nebyl schopen zvládat starosti spojené s chodem hotelů, dohodl se s bývalou partnerkou o přepsání vlastnictví hotelů i s pohledávkami, které činily přibližně 12 420 000,- Kč, na její osobu a osobu jejího stávajícího druha. Podnikatelským aktivitám se však pan Ř. ještě věnoval do roku 2004 (nebyl však schopen si vzpomenout, co přesně myslel podnikatelskými aktivitami, měl prý létat obchodně po světě v rámci svého podnikání, později i těchto aktivit musel zanechat, neměl již dostatek prostředků na financování svých zahraničních cest), v podnikání nebyl úspěšný a ocitl se zcela bez peněz.</p> <p>Vzhledem k věku pana Ř. by připadala logicky v úvahu možnost zažádat si o starobní důchod. Vzhledem k tomu, že má pan Ř.</p>

	<p>odpracováno v Česku jen 10 let před emigrací a v Německu, ani po návratu do Česka nebyl přihlášen na důchodové pojištění, mu však nevznikl nárok na přiznání starobního důchodu.</p>
Anamnéza pobytu v DsF	<p>Na začátku roku 2010 pan Ř. vyhledal služby DsF, byl zcela bez příjmů, bez možnosti ubytování u příbuzných či známých. Pomáhající pracovník s panem Ř. na úvod řešil přiznání dávek v hmotné nouzi, pan Ř. se musel však nejprve zaevidovat na úřadu práce, což vzhledem k jeho věku byla a je jistá zvláštnost. Dále pomáhající pracovník vyvíjel snahy o získání starobního důchodu pro pana Ř., avšak pan Ř. skutečně nemá nárok na přiznání starobního důchodu. Vzhledem k značeným výpadkům jak krátkodobé tak i dlouhodobé paměti pana Ř. bylo nutné ohlídat termíny návštěv úřadů, aby alespoň o to málo, co mu bylo v rámci dávek V hmotné nouzi přiznáno, nepřišel.</p> <p>Díky pobírání dávek v hmotné nouzi, s přihlédnutím ke zdravotnímu stavu a věku pana Ř., byl přijat k ubytování v AD.</p> <p>Spolupráce pana Ř. s pomáhajícím pracovníkem, po vyřešení záležitostí spojených se získáním dávek, se vyvíjela v duchu přátelského povídání a zvažování možností pana Ř. do budoucna. Pan Ř. velice rád vyprávěl o své minulosti, bohužel ne vždy se rozpomněl na vše, co by rád sdělil. Chování pana Ř. bylo velice slušné jak k zaměstnancům DsF, tak i k ostatním klientům, vlastním přičiněním se s klienty nedostal nikdy do konfliktu, byl ovšem brán jako slabší jedinec mezi ostatními klienty, tudíž si k němu někteří klienti dovoľovali více, než by se dalo tolerovat, bylo proto nutné pro pana Ř. nalézt spolubydlícího v AD, který neměl tendence mu ubližovat.</p> <p>Pan Ř. se velmi těžko srovnával se situací, ve které se ocitl, nechápal, jak je možné, když tolik let pracoval, aby neměl nárok na starobní důchod. Také kolektiv, ve kterém se ocitl, mu vůbec nevyhovoval, nechápal projevy ostatních klientů, se kterými přicházel do styku. Raději většinu dne trávil mimo prostory DsF. Jeho averze vůči prostředí DsF vyvrcholila okamžitým odchodem a ukončením ubytování v AD DsF, přesně není známo, za kým nebo kam pan Ř. odešel bydlet, ale při rozloučení uvedl, že by se chtěl vrátit zpět do</p>

	Německa, kde by měl mít údajně dosud známé, kteří by mu snad mohli pomoci v jeho obtížné životní situaci.
Pan M.	
Věk	50 let
Rodinný stav	Svobodný
Subjektivní důvody ztráty domova	Po propuštění z psychiatrické léčebny neměl zázemí, kam by se mohl vrátit
Současný zdravotní stav	TBC plic Diabetes mellitus Alergik Astmatik
Psychiatrická diagnóza	Polymorfně psychopatická osobnost
Závislost	Alkoholová závislost, nikotinismus
Trestná činnost	<p>Již jako mladistvý byl na 4 měsíce umístěn ve vazební věznici za to, že v opilosti cestou ze zábavy ukradl s kamarády auto, se kterým havarovali. V delikventních projevech, jejichž motivem byl alkohol, pak pokračoval pan M. i v následujících letech. Nejčastěji rozbíjel výlohy a vykrádal obchody.</p> <p>Když bylo panu M. 20 let, byl odsouzen na 4 roky nepodmíněného trestu odnětí svobody. Ve 26 letech se dostal opět do vězení za krádeže na 2 roky. V roce 1997 se opět dostal do konfliktu se zákonem, když při konfliktu se svým zaměstnavatelem na něho v afektu vytáhl zbraň. Opět byl odsouzen, tentokrát za vyhrožování se zbraní v ruce. Ve vězení strávil další 4 roky.</p>
Rodinná anamnéza	<p>Původní rodina</p> <p>Pan M. se narodil v roce 1960 do úplné rodiny. Má staršího bratra a mladší sestru, se sourozenci se v současné době nestýká. Atmosféru v rodině v jeho dětství narušoval alkoholismus otce a jeho agresivní projevy vůči matce. Zmíněné chování otce podněcovalo údajně i časté záškoláctví pana M. Pan M. od útlého dětství pociťoval, že ho otec na rozdíl o staršího bratra neměl v oblibě. Otec pana M. zemřel ve věku 52 let po vážné nemoci.</p> <p>Oproti otci měl pan M. velice dobrý vztah s matkou, ke které se</p>

	<p>vždy po propuštění z výkonu trestu mohl vrátit bydlet a která nad ním držela ochrannou ruku. V roce 2001 se matka pana M. rozhodla, že prodá rodinný dům, který již sama nebyla schopná udržovat. Sourozenci pana M. s tím však nesouhlasili, plánovali matku umístit do domova důchodců. Za obdrženou hotovost z prodeje domu koupila matka byt, ve kterém s ní i nadále pan M. bydlel. Matka pana M. po vážné nemoci zemřela v roce 2004, pan M. byl v té době dlouhodobě hospitalizován v nemocnici a sourozenci v jeho nepřítomnosti byt prodali. Vzhledem k tomu, že pan M. měl již v té době značné dluhy, byl nucen se zříci podílu z prodeje bytu. Se sourozenci se již více nestýká, ani s jinými příbuznými.</p>
Vzdělání	<p>Základní vzdělání</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Během školní docházky měl pan M. již na základní škole problémy s chováním (za záškoláctví měl pravidelně sníženou známku z chování) a s prospěchem. Již na prvním stupni základní školy dvakrát opakoval a později byl přeřazen do zvláštní školy, kam chodil do 15 let. ➤ Po ukončení základní školy začal studovat učňovský obor zedník. Profese jej bavila, avšak díky prospěchovým problémům musel školu opustit.
Zaměstnání	<p>V 16 letech pan M. začal pracovat jako pomocný dělník v přádelně, kde byl zaměstnán jen zhruba jeden rok. Po revoluci si pan M. našel zaměstnání u státních lesů. Při práci absolvoval kurs práce s motorovou pilou, který po 2 letech využil, když odešel pracovat ke známému. Jednalo se o dobře placenou práci v lese bez smlouvy. V polovině devadesátých let začal pracovat na živnostenský list, stále jako dělník v lese. V roce 2008 nastoupil na pracovní pozici dělník ve výrobě zemědělských strojů, v zaměstnání skončil po jednom roce.</p>
Anamnéza pobytu v DsF	<p>Poté, co pan M. ukončil pracovní poměr na pozici dělník ve výrobě zemědělských strojů, ocitl se v situaci, kdy byl bez finančních prostředků a neměl ani známé či příbuzné, u kterých by mohl bydlet. Začátkem roku 2009 vyhledal služby DsF. Využíval služeb Nízkoprahového denního centra a Nocležny. Zahájil spolupráci s pomáhajícím pracovníkem, na úvod bylo třeba, aby se pan M.</p>

	<p>zaevidoval na úřadu práce, aby si poté mohl zažádat o výplatu dávek v hmotné nouzi, vše bylo komplikované trvalým pobytem pana M. mimo Plzeň.</p> <p>Spolupráce pana M. s pracovníky DsF byla obtížná - vyjadřoval se verbálně agresivně vůči pracovníkům DsF, pokud nebylo bezvýhradně vyhověno jeho žádosti či pokud byl potrestán za porušení řádu DsF, dále se pan M. dopouštěl často lží, vymýšlel si smyšlené historky – vymyslel si například historku o tom, že jeho bývalá mladá přítelkyně je jeho dcera, poté jen nevlastní dcera, následně přiznal, že mladá žena, kterou pracovníkům představil jako svoji dceru, je ve skutečnosti bývalá milenka, se kterou udržoval přibližně rok milenecký poměr, a velice se bavil tím, jak dokázal obelhat všechny pracovníky DsF. Ke vztahu, který měl s touto ženou se pan M. ve svém povídání často vracel - vztah s mladou ženou skončil díky její promiskuitě, dále měla a stále snad má problémy s alkoholem. Pan M. si údajně na její popud vzal půjčky a zadlužil se, nyní spolu udržují jen občasný kontakt. Panu M. se ona ozve jen tehdy, pokud je v problému, pan M. ji však vždy rád pomůže, i když mu měla ublížit tím, že ho podváděla s jinými muži.</p> <p>Začátkem roku 2010 byla panu M. dána, na jeho žádost, možnost celodenního pobytu v AD. Při pobytu v AD se však naplno projeví problémy pana M. s alkoholem – v rámci spolupráce s pomáhajícím pracovníkem musel zahájit ambulantní protialkoholickou léčbu, pokud chtěl i nadále setrvat v AD. Dále pan M. z vlastní vůle inicioval pokus o řízené hospodaření¹ – větší obnos peněz pana M. sváděl utratit ho za alkohol, čemuž se chtěl v rámci protialkoholické léčby vyvarovat..</p> <p>Při pobytu v AD došlo ze strany pana M. k vážnému incidentu, kdy byl pan M. na svém pokoji v nočních hodinách přistižen s jiným klientem v intimnější situaci. Při objasňování tohoto přečinu vůči řádu</p>
--	---

¹ Řízené hospodaření je vhodné pro klienty, kteří nedokáží řádně hospodařit se svými příjmy. Klient si v rámci řízeného hospodaření u pomáhajícího pracovníka uloží určitý obnos peněz, který se rozdělí na menší částky, které si klient každý den od pomáhajícího pracovníka může vyzvednout, a tak by měl s financemi vyjít po celý měsíc. Řízeným hospodařením se dá předejít situaci, kdy se klient ocitne zcela bez peněz, i když v měsíci obdržel určitý finanční obnos a dále je nucen přemýšlet nad tím, co si za určitou výši peněz může pořídit, aby se vešel do denního limitu.

	<p>AD DsF vyšlo najevo, že klient, který byl v nočních hodinách přistižen na pokoji pana M., nesouhlasil se sexuálními praktikami, které na něm měl pan M. vyžadovat. Tuto skutečnost bylo nutné nahlásit policii, pan M. byl obviněn ze sexuálního zneužívání a následně vyšetřován policií. On sám však odmítá nařčení, že by se měl dopustit něčeho, s čím by dotyčný nesouhlasil. Díky uvedenému incidentu a dalšímu nevhodnému chování – nedodržování ambulantní protialkoholické léčby, byl panu M. ukončen pobyt v AD. To se neobešlo bez nepříjemné odezvy ze strany pana M., který vyhrožoval pomáhajícímu pracovníkovi, že díky tomu, že se za něho nepřimluvil, aby mohl setrvat v AD, spáchá sebevraždu a možná se přihodí i něco špatného některému ze zaměstnanců DsF.</p> <p>Panu M. byla nabídnuta možnost využívat služeb Nocležny, to však odmítl s tím, že odjíždí do Karlových Varů, kde by rád vyhledal služby poskytované Červeným křížem.</p>
Pan Z.	
Věk	52 let
Rodinný stav	Svobodný
Subjektivní důvody ztráty domova	Nemá rodinné zázemí, kde by mohl bydlet
Současný zdravotní stav	Praktická slepota Chronický ekzém V roce 2010 prodělal operaci srdce (dvojnásobný bypasse srdce)
Závislost	Nikotinismus
Trestná činnost	Odsouzen k 10 měsícům nepodmíněného trestu odnětí svobody za vyloupení potravin. Ke 2 rokům nepodmíněného výkonu trestu odnětí svobody za vyloupení restaurace. K 16 letům a 5 měsíců nepodmíněného trestu odnětí svobody za vraždu spoluvězně
Rodinná anamnéza	<p>Původní rodina</p> <p>Pan Z. se narodil v roce 1958. Do čtyř let bydlel u své vlastní matky, ta ho však zanedbávala, proto byl odebrán z její péče a umístěn do dětského domova. Pan Z. tuší, že má „nějaké“ sourozence, nikdy se s nimi však nestýkal. V roce 1963 byl pan Z. adoptován manželským párem (otec byl učitelem, matka pracovala jako vychovatelka, poté</p>

	<p>jako úřednice). Rodičů si pan Z. velice váží, mluví o harmonických vztazích v rodině do doby, než se dozvěděl, že byl adoptován. O adopci se pan Z. dozvěděl až ve svých 13 letech od spolužáků, těžce toto zjištění nesl a začal utíkat z domova. Adoptivní rodiče se situaci pokoušeli řešit prostřednictvím dětského psychiatra, který pana Z. nechal na půl roku umístit na dětskou psychiatrii. V té době byl pan Z. odňat adoptivním rodičům a umístěn do dětského domova. V roce 1973 proběhl soud, který rozhodl o zkušebním návratu pana Z. k adoptivním rodičům. Pan Z. se však i tentokrát často vzdaloval a utíkal z domova, byl proto opětovně umístěn do dětského domova, odtud začal utíkat zpět ke svým adoptivním rodičům, aby měl po cestě co jíst, vyloupil prodejnu potravin. Za loupež byl trestně stíhán a odsouzen k 10 měsícům nepodmíněného trestu odnětí svobody. Po výkonu trestu byl umístěn do jiného dětského domova, vzdálenějšího od místa pobytu adoptivních rodičů. Pan Z. přesto opět absolvoval útky k rodičům, aby získal potraviny a peníze na cestu domů, vyloupil restauraci. Za tento trestný čin byl v roce 1976 odsouzen k 2 rokům nepodmíněného výkonu trestu odnětí svobody.</p>
Vzdělání	Základní vzdělání
Zaměstnání	Není známo
Události v životě jedince předcházející příchodu do DsF	<p>V roce 1976 byl pan Z. odsouzen ke 2 rokům nepodmíněného výkonu trestu odnětí svobody za vyloupení restaurace. Ve vězení měl pan Z. velké problémy se spoluvězni, kteří pana Z. měli šikanovat, došlo k jeho fyzickému napadení, spoluvězni ho prý chtěli uškrtit. Po této příhodě pan Z. spoluvězně, který ho měl při šarvátce škrtit, v noci uškrtil sám, chtěl tímto činem předejít případnému opakovanému napadení jeho osoby. Za vraždu byl odsouzen k 16 letům a 5 měsícům nepodmíněného trestu odnětí svobody. V roce 1987 pan Z. přišel o zrak, z jakých důvodů nechce uvést, jeho výpovědi o příčinách ztráty zraku se rozcházejí (pracovní úraz, vrozená oční vada, poškození zraku při konfliktu se spoluvězni...) . V roce 1991 byla panu Z. udělena milost od prezidenta Václava Havla. Po propuštění z vězení byl pan Z. umístěn do psychiatrické léčebny, jinou možnost pobytu na svobodě v té době neměl, z psychiatrické léčebny byl převezen do azylového domu ve východních Čechách. Po propuštění z vězení by se</p>

<p>Anamnéza pobytu v DsF</p>	<p>byl rád vrátil ke svým adoptivním rodičům, ti s panem Z. však nechtěli již být více spojováni a nepřáli si s ním být v kontaktu. V roce 2007 musel pan Z. azylový dům ve východních Čechách opustit (příčinou zřejmě bylo vstoupení v platnost nového zákona o sociálních službách). Pan Z. tedy odjel na Moravu, kde vyhledával služby charitních zařízení. V roce 2009 se přemístil do západních Čech, kde začal využívat služeb DsF.</p> <p>Pan Z. byl po krátkodobém využívání služeb Nocležny a Nízkoprahového denního centra ubytován v AD DsF, splňoval podmínky pro umístění v AD, pobíral plný invalidní důchod, bylo mu vyřizováno znovuoobnovení výplaty příspěvku na péči a aktivně spolupracoval s pomáhajícím pracovníkem při řešení potřebných záležitostí, které by panu Z. měly napomoci k začlenění do většinové společnosti. Hlavním cílem spolupráce pana Z. a pomáhajícího pracovníka AD bylo vyhledání zařízení poskytujících ubytovací služby pro osoby se zrakovým postižením a následné podání žádosti o ubytování v daném zařízení ze strany pana Z.</p> <p>V průběhu spolupráce vyšly najevo dluhy pana Z., které měl vůči charitním zařízením na Moravě, která opustil, aniž by si nejdříve vyrovnal pohledávky za služby, které mu byly poskytovány. Pan Z. se necítil povinen tyto dluhy uhradit, nezachovali se prý vůči němu správně v těchto zařízeních, a proto je narychlo opustil. Daný způsob jednání pomáhající pracovník s panem Z. projednával, z rozhovorů vyplynulo, že není dobré, aby pan Z. opouštěl zařízení, která mu po určitou dobu poskytla zázemí, když se nacházel v těžké životní situaci, a znemožnil si tím možnost návratu v případě potřeby. Pan Z. nakonec uznal svoje pohledávky a s vedoucími daných zařízení byl domluven splátkový kalendář na dané dluhy. V případě, že by pan Z. neplnil své platební povinnosti, by organizace vymáhala dlužnou částku prostřednictvím právního zástupce. Pan Z. však začal mít finanční potíže i při pobytu v AD DsF, nebyl schopen v plné výši uhradit částky za služby jemu poskytované prostřednictvím charitní pečovatelské služby.</p>
------------------------------	--

	<p>Pan Z. při pobytu v AD velmi dobře vycházel s pracovníky DsF, vše se snažil vyřizovat samostatně. Vůči ostatním klientům DsF měl však stálé výhrady a velice často si pomáhajícímu pracovníkovi chodil stěžovat na jejich chování, názory, celkový životní styl, vzhledem ke svému postižení však využíval jejich pomoci, kterou mu ostatní klienti nabízeli – doprovody k lékaři, zdravotní procházky a podobně.</p> <p>V době pobytu v AD DsF pan Z. prodělal operaci srdce, poté byl na doléčení v lázních, kde se mu velice líbilo. Po návratu k ubytování v AD si začal pan Z. více uvědomovat nevyhovující podmínky, které pro něho jako zrakově postiženého v DsF panují. Jednou v noci opustil AD bez předchozího oznámení, po dvou dnech se však navrátil zpět, po operaci na tom nebyl stále zdravotně příliš dobře. Od té doby si začal pan Z. hledat komerční bydlení, prostřednictvím jiného klienta AD DsF získal typ na možnost podnájmu v garsoniére, za velmi rozumnou cenu. Předem pan Z. avizoval svůj odchod do zmíněného podnájmu, nebylo však jasné, kdy přesně se přesun do nového bydliště uskuteční. Ještě před ukončením pobytu v AD DsF pan Z. oznámil, že jede do východních Čech vyřešit podání žádosti o příspěvek na dopravu. Z cesty se však již do AD DsF nevrátil, nevyzvedl si ani své osobní věci, léky, od té doby o něm ani o klientovi (jednalo se o klienta, který obvinil pana M. v jedné z předchozích případových studií ze sexuálního zneužití), který ho do východních Čech měl doprovázet, nemají pracovníci DsF žádné informace.</p>
Pan J.	
Věk	60 let
Rodinný stav	Svobodný, bezdětný
Subjektivní důvody ztráty domova	Špatný zdravotní stav
Současný zdravotní stav	Praktická slepota Zdravotní stav přiměřený věku
Závislost	Alkoholová závislost, nikonismus
Trestná činnost	Nebyl trestně stíhán
Rodinná anamnéza	Původní rodina Pan J. se narodil v roce 1950 do rodiny zemědělců jako nejmladší z

	<p>šesti dětí. Otec byl Slovák, matka pocházela z Moravy. V době narození pana J. bylo rodičům už přes čtyřicet let. Původně bydlela rodina v menším rodinném domku ve východním Slovensku. Když bylo panu J. 5 let, přestěhovali se jeho rodiče z důvodu hledání zaměstnání do slovensko-českého pohraničí, kde skutečně práci získali. Zhruba po šesti letech se ze stejného důvodu stěhovali do jiného města za prací, tak se dostali ze Slovenska do Čech.</p> <p>Po odchodu z domova za prací pan J. kontakty s rodinou příliš neudržoval, situace se zhoršila po smrti matky, kdy ho měl bratr podvést tím, že si nechal napsat dekret k domu rodičů na svoji rodinu.</p>
Vzdělání	Pan J. se vyučil horníkem pro uhelné doly
Zaměstnání	<p>Od roku 1969 pan J. pracoval jako horník v dolech. V roce 1990 ukončil ze zdravotních důvodů zaměstnání horníka. V době, kdy pracoval v dolech, měl slušný příjem, žádné peníze si však do budoucnosti nenašetřil. Byl ubytován přechodně na ubytovnách a též u přítelkyň, neměl však trvalejší bydlení. Od doby, co ukončil zaměstnání pro šachty, vystřídal různé profese, od roku 1991 byl kratší dobu zaměstnán v různých podnicích, převážně na pracovní pozici jako dělník ve výrobě.</p> <p>Zhruba ve věku 50 let začal mít pan J. problémy se zrakem. Pan J. prodělal transplantaci rohovky, která však nebyla úspěšná - tělo nebylo schopné přijmout novou rohovku. Pan J. tak přestal nenávratně vidět na levé oko, což se projevilo i tím, že si nemohl sehnat práci na pracovní smlouvu. Nějakou dobu pracoval "na černo". Ztráta a neschopnost sehnat si trvalé zaměstnání se projevila v nemožnosti udržet si bydlení - i když jen na ubytovnách, souhrou uvedených okolností se ocitl na „ulici“.</p>
Události v životě jedince předcházející příchodu do DsF	<p>Poté, co se pan J. ocitl zcela bez finančních prostředků, bez možnosti zaplacení si bydlení v komerční ubytovně, zabydlel se ve starém opuštěném drážním domku. V této nelehké situaci si pan J. našel přítelkyni, kterou vyhodil z bytu její manžel a neměla kam jít, tak společně obývali opuštěný dům. Pan J. v té době nebyl evidován na úřadu práce, díky čemuž mu vznikly značné dluhy na zdravotním pojištění. Během pobytu na ulici se u pana J. začaly projevovat</p>

<p>Anamnéza pobytu v DsF</p>	<p>následky zánětu druhého oka, které vedly až k praktické slepotě. Tak žil až do ledna 2009, kdy domek, který s přítelkyní obývali, kdosi zapálil. Později byl na podnět jedné známé převezen společně s přítelkyní do DsF.</p> <p>Po příchodu do DsF byl pan J. bez dokladů, bez příjmu, ve špatném zdravotním stavu. Na úvod bylo třeba panu J. zajistit dokumenty potřebné pro vyřízení dokladů. Situaci komplikovalo narození pana J. na Slovensku, tím pádem získání dokumentů bylo obtížnější a zdlouhavější. Bylo třeba mu též zajistit lékařskou péči, vzhledem ke komplikacím se zrakem. Pan J. byl po absolvování lékařských vyšetření dlouhodobě hospitalizován, aby se podrobil operaci oka, která mu měla alespoň částečně navrátit zrak, operace se však nezdařila a pan J. ani po zákroku není schopen vidět. Toto zjištění bylo pro pana J. těžkou životní ránou, po vzetí do nemocnice dával operaci naději, doufal ve zlepšení své zdravotní, a tím pádem i životní situace. Zpětně si však uvědomuje, že si za zhoršení zraku mohl i sám tím, že nevyhledal dříve lékařskou péči. Po pěti měsících hospitalizace se navrátil do DsF, kde mohl využívat pouze služeb Denního centra a nejnižšího stupně Noclehárny, vzhledem k tomu, že dosud neměl zajištěny všechny potřebné doklady a finance pro uhrazení si lepšího ubytování. Po propuštění z nemocnice byla opětovně navázána aktivní spolupráce mezi pomáhajícím pracovníkem a panem J. – panu J. byly vyřízeny doklady – občanský průkaz, karta pojištěnce, byla vyřízena evidence na úřadu práce, následně mu byly přiznány opakované dávky v hmotné nouzi – příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení. Panu J. byly zprostředkovány služby od Tyfloservisu, který panu J. doporučil některé kompenzační pomůcky (slepecká hůl). Dále byla navázána spolupráce s praktickou lékařkou při vyřizování příspěvku na péči.</p> <p>V měsíci srpnu byl pan J. přijat k celodennímu ubytování v AD DsF. V tom samém měsíci proběhlo řízení o přiznání příspěvku na péči, byla podána žádost o invalidní důchod. V říjnu byl pan J. uznán plně invalidním, ovšem bez nároku na výplatu důchodu, nesplnil potřebnou dobu pojištění. Panu J. byla ukončena evidence na úřadu</p>
------------------------------	--

	<p>práce, ale stále byl odkázaný na pobírání dávek v hmotné nouzi. Během měsíce listopadu s panem J. pomáhající pracovník řešil vyřizování mimořádných výhod pro těžce zdravotně postižené, panu J. byly přiznány výhody III. stupně, tedy průkaz ZTP/P, díky kterému může využívat zdarma městské hromadné dopravy, pan J. rád cestuje tramvají na své oblíbené místo v centru města, kde se setkává se svojí dlouhodobou přítelkyní. V prosinci panu J. přišlo rozhodnutí o přiznání příspěvku na péči ve 4. stupni závislosti. Začátkem roku 2010 bylo panu J. doporučeno, aby si podal žádost o předčasný starobní důchod, což také s pomocí pomáhajícího pracovníka učinil.</p> <p>S panem J. byla před koncem roku 2010 zahájena spolupráce při řešení pohledávek, které má u zdravotní pojišťovny, byl vytvořen dopis se žádostí o prominutí penále na zdravotním pojištění. V měsíci únoru byla zjištěna přesná výše dluhu na zdravotním pojištění, jeden dluh činil 56 290 Kč + 65 781 Kč (penále), druhý dluh činil 59 331 Kč + 105 927 Kč (penále). Díky dopisu se žádostí o odpuštění penále by bylo možné, aby panu J. bylo odpuštěno penále ve výši 105 927 Kč, je však třeba, aby uhradil dluh ve výši 59 331 Kč. K placení dluhů se na začátku pan J. postavil čelem a dluhy v pravidelných měsíčních splátkách splácel. Postupem času však splátky zanedbával, přestal být motivován k uhrazení dluhu, pomáhající pracovník musel často vysvětlovat důvody splácení a vyhlídky do budoucnosti, pokud se mu dluh podaří splatit.</p> <p>Začátkem jara pan J. opět začal jezdit na své oblíbené místo v centru města, kde se dříve setkával se svojí přítelkyní. Zde se dozvěděl, že jeho přítelkyně bydlí na jisté ubytovně, pan J. ji šel na ubytovnu navštívit, dozvěděl se však, že ona nežije sama, ale spolu s ní na pokoji bydlí nějaký muž. Po tomto zjištění byl velice nešťastný. Se svým trápením se světil pomáhajícímu pracovníkovi. Situace mezi ním a jeho bývalou přítelkyní se urovnala a opět navázali bližší vztah. Pan J. by opět rád bydlel ve společné domácnosti se svojí přítelkyní.</p> <p>Budoucí spolupráce by měla být věnována snahám o zkvalitnění života pana J. tím, že bude spolupracovat a využívat služeb</p>
--	---

	<p>Tyfloservisu, kde ho naučí sebeobsluze, prostorové orientaci a podobně, dále by mohl využívat služeb TyfloCentra, které poskytuje návazné služby pro nevidomé.</p> <p>Spolupráce pana J. s pracovníky DsF je vcelku bezproblémová, pan J. má občasné problémy s alkoholem, několik dní se nedostaví k ubytování v AD, ale po rozmluvě s pomáhajícím pracovníkem je možné opět začít spolupracovat na řešení nelehké životní situace pana J. Pan J. si udržuje i vzhledem ke svému smyslovému postižení optimismus a těší se z vyhlídek do budoucnosti.</p>
Pan A.	
Věk	56 let
Rodinný stav	Rozvedený, 1 dítě – syn
Subjektivní důvody ztráty domova	Ztráta bydlení, zaměstnání, horší zdravotní stav
Současný zdravotní stav	<p>Arteriální hypertenze</p> <p>Diabetes mellitus</p> <p>Chronická bronchitida</p> <p>Lupénka</p>
Psychiatrická diagnóza	Polymorfně abnormální osobnost, kde je smíšena symptomatologie osobnosti historionské, emočně nestabilní a dissociální
Závislost	Nikotinismus
Trestná činnost	Nebyl trestně stíhán
Rodinná anamnéza	<p>Původní rodina</p> <p>Pan A. se narodil v roce 1954 do úplné rodiny jako nejstarší syn. Rodiče pana A. již nežijí, matka (zemřela v roce 1994 na rakovinu) pracovala jako kuchařka ve školní jídelně, otec (zemřel v roce 2005 na rakovinu prostaty) pracoval jako cukrář. Pan A. měl dva mladší bratry, prostřední bratr tragicky zahynul v roce 1975, to mu bylo šestnáct let, zemřel po udušení se plynem.</p>
	<p>Vlastní rodina</p> <p>V roce 1974 se pan A. poprvé oženil, načež se po roce rozvedl, z prvního manželství nemá pan A. žádné děti. V roce 1977 se pan A. podruhé oženil, rozvedl se v roce 1979, z druhého manželství má syna (narozen 1977). S bývalými manželkami se nestýká, se synem udržuje</p>

	jen občasný kontakt. Syn měl problémy s drogami i se zákonem.
Vzdělání	<p>Pan A. vystudoval učební obor typograf - sazeč, školu ukončil výučním listem v roce 1973. Pan A. si maturitu zkusil dodělat během let 1982 – 1986, kdy dálkově studoval na SPŠ Praha, obor televizní a filmová produkce, studium však nedokončil, k maturitní zkoušce se pan A. nedostal, a to z důvodu odporu vůči ruskému jazyku, který byl v té době pro zdárné ukončení střední školy povinný, velmi toho dodnes lituje, je přesvědčen, že by se v této branži byl schopen velice dobře uplatnit, angažoval se při pořádání hudebních akcí atp. Po tomto nezdaru se opět přihlásil k dálkovému studiu na SPŠ zemědělské, tento studijní obor pana A. však nikterak netěšil, z tohoto důvodu studia zanechal.</p>
Zaměstnání	<p>Po vojně (z vojny byl propuštěn dříve díky horšímu zdravotnímu stavu) v roce 1974 pan A. nastoupil do tiskárny, kde pracoval jako sazeč. V roce 1975 prodělal těžký úraz nohy a nadále nemohl vykonávat původní profesi, byl převeden postupně na místa normovače, technologa, kalkulanta zakázek, cenového referenta. Od roku 1985 začal pan A. pracovat v pohostinství. Po revoluci, od roku 1991, začal pan A. podnikat v maloobchodě (potravin). Během let 2001 až 2006 byl zaměstnán u bezpečnostní agentury. Posledním dlouhodobějším zaměstnáním, mezi roky 2007 až 2008, byl pracovní poměr na pozici skladník ve velkoobchodě. Díky tomu, že byl pan A. dlouhodobě nemocný (asi 7 měsíců), mu byl, po dohodě se zaměstnavatelem, pracovní poměr ukončen, pan A. se v červenci 2008 zaevidoval na ÚP, kde je evidován dosud.</p>
Události v životě jedince předcházející příchodu do DsF	<p>Před příchodem do DsF pan A. do roku 2008 bydlel spolu se svým bratrem a jeho rodinou v rodinném domku po rodičích. Pan A. měl s domem podnikatelský plán, chtěl v domě vybudovat penzion s vinárnou. Aby přestavbu mohl realizovat, vyřídil si hypotéku u banky. Při přestavbě se vyskytly technické problémy a pan A. neměl dostatek peněz na splácení vysoké hypotéky, zadlužil se a dům musel prodat. Po prodeji domu bratři i nadále společně hledali bydlení, našli si podnájem na vesnici. Vzhledem k vysokému nájmu a skutečnosti,</p>

Anamnéza pobytu v DsF	<p>že byli oba dva bez zaměstnání, však nebyli schopni hradit nájem a výdaje za energie.</p> <p>Pan A. se dostal do velkých dluhů, které neměl z čeho splácet, s bratrem neměli na placení pronajatého bytu a museli se z podnájmu vystěhovat.</p> <p>V měsíci červnu roku 2009 byl pan A. spolu se svým bratrem přijat k celodennímu ubytování v Azylovém domě.</p> <p>Z počátku nebyla spolupráce pomáhajícího pracovníka s panem A. jednoduchá, při příchodu k celodennímu ubytování neměl vyřízené potřebné náležitosti, které byly nutné k dalšímu setrvání v Azylovém domě (praxe je taková, že člověk, který je umístěn k celodennímu ubytování v Azylovém domě, má již vyřízené finanční záležitosti a je schopen hradit si ubytování. V případě pana A. tomu bylo však jinak. K celodennímu ubytování byl přijat na základě žádosti a doporučení vyššího církevního hodnostáře, kterého osobně pan A. požádal o pomoc). Vyřízení podání žádosti o přiznání dávek v hmotné nouzi se odsouvalo díky špatnému zdravotnímu stavu pana A., který bral v té době antibiotika, byl unavený, trpěl bolestmi zad a podobě. Po měsíci značného úsilí a apelování pomáhajícího pracovníka na potřebnost mít vyřešený příjem z dávek v hmotné nouzi se podařilo vše úspěšně vyřídit.</p> <p>Další z důležitých bodů spolupráce pracovníka a pana A. bylo zmapování jeho dluhů. Co se týká přesné výše dluhů pana A., bylo třeba, aby si pan A. nejdříve roztřídil značné množství svých dokumentů vztahujících se k půjčkám a již vymáhaným pohledávkám. Aby pan A. úspěšně mohl své dluhy řešit, byl mu zprostředkován kontakt s pracovníkem Člověka v tísní, který se specializuje na poskytování rad spojených s dluhovou problematikou a má možnost využívat právního poradenství externího právníka spolupracujícího s Člověkem v tísní. Pracovník Člověka v tísní s panem A. navázali spolupráci při kontaktování věřitelů pana A. Byla zjištěna přibližná dlužná částka, ta činí v současné době cca 1 000 000 Kč (uvedená cifra se však den ze dne navyšuje díky připisovanému penále). Věřitelé byli obesláni informativním dopisem, ve kterém byla popsána</p>
-----------------------	---

	<p>současná finanční a sociální situace pana A. Domluvy ohledně možných splátkových kalendářů nepřipadají v úvahu vzhledem k platební neschopnosti pana A.</p> <p>Pan A. průběžně vyvíjel samostatnou aktivitu při hledání zaměstnání, bohužel pro něho není jednoduché najít si vhodné pracovní místo s přihlédnutím k zdravotnímu stavu. Panu A. bylo doporučeno, aby si zažádal o invalidní důchod. Žádost si pan A. podal po více jak čtyřměsíční prodlevě, kdy šáněl potřebné náležitosti a informace pro podání žádosti. V měsíci březnu roku 2010 si pan A. podal žádost o invalidní důchod, ten mu byl v květnu přiznán v prvním stupni invalidity. Nyní spolu s bratrem řeší stěhování do domku patřícímu bratrovi pana A. (viz následující případová studie týkající se bratra pana A.). Vztah s bratrem byl vypjatý, bratr mu zazlívá, že situaci, ve které se v současnosti nachází, zavinil pan A. díky svému neuvážlivému podnikatelskému úsilí a následnému krachu, kvůli kterému musel prodat dům a tím pádem připravil svého bratra i jeho rodinu o stabilní zázemí. Pan A. popíral, že by na jejich osudu měl hlavní podíl. Starost o bratra bere jako svoji povinnost a cítí se tím handicapován.</p> <p>Po roce pobytu v AD DsF se bratři společně odstěhovali do domku patřícímu bratrovi pana A.</p>
Pan T.	
Věk	47 let
Rodinný stav	Rozvedený, 1 dítě – syn
Subjektivní důvody ztráty domova	Ztráta bydlení, zaměstnání
Současný zdravotní stav	Bolestivý syndrom krční, hrudní, bederní páteře
Psychologická a psychiatrická diagnóza	Intelektová kapacita se nachází v pásnu mírného podprůměru, typu lehké slaboduchosti, známky edukační, výchovné a sociální zanedbanosti, znaky difusního organického postižení funkcí CNS Smíšená porucha osobnosti
Závislost	Nikotinismus
Rodinná anamnéza	Původní rodina

	<p>Pan T. se narodil do úplné rodiny. Má jednoho sourozence, měl ještě jednoho staršího bratra, ten však v 16 letech zemřel po udušení plynem. Rodiče pana T. již nežijí, matka (zemřela v roce 1994 na rakovinu) pracovala jako kuchařka ve školní jídelně, otec (zemřel v roce 2005 na rakovinu prostaty) pracoval jako cukrář. S rodiči pan T. vycházel velice dobře, rodiče se o něho starali až do své smrti, kterou pan T. těžce nesl.</p>
	<p>Vlastní rodina</p> <p>Pan T. byl ženatý 21 let, má 22 letého syna, který neměl vést řádný život – fetoval, kradl a podobně. Manželství nebylo příliš harmonické, manželka ani syn pana T. nepracovali a k panu T. se nechovali dobře, manželka ani syn si pana T. nevážili. V roce 2008 došlo k rozvodu.</p>
Vzdělání	Po základní škole pan T. nastoupil do učení, kde se vyučil zedníkem.
Zaměstnání	<p>Zaměstnán byl pan T. dlouhodobě jako pomocný zedník na stavbách, pracoval též jako pracovník svozu odpadu, před příchodem do DsF byl dlouhodobě evidován na úřadu práce, téměř sedm let. V roce 2008 pan T. nastoupil do slušně placeného zaměstnání ve stavební firmě, díky dlouhodobé nemoci pana T. zaměstnavatel s panem T. ukončil pracovní poměr. Od první třetiny roku 2009 je pan T. evidován na úřadu práce.</p>
Události v životě jedince předcházející příchodu do DsF	<p>V roce 2008 přišel pan T. o trvalé bydlení v rodinném domě po rodičích, kde bydlel spolu se svojí rodinou (manželkou a synem) a starším bratrem, který se dostal do tíživé finanční situace a v důsledku své zadluženosti musel dům po rodičích, ve kterém pan T. i se svou rodinou bydlel, prodat a rodina pana T. se z domu musela vystěhovat. Díky vzniklé situaci manželka pana T. požádala o rozvod. Po rozvodu měli pan T. s bývalou manželkou původně společně bydlet v bytě, který obstaral pro pana T. a jeho rodinu starší bratr. Bývalá manželka pana T. však odmítla, aby s nimi i nadále pan T. bydlel. Po rozvodu tedy bratři začali bydlet společně, našli si podnájem ve vesnici v blízkosti Plzně. Pan T. si našel slušně placené zaměstnání ve stavební firmě (do té doby byl však již 7 let evidován na úřadu práce). Díky tomu se bratři rozhodli, že by si mohli zakoupit menší rodinný dům (původně chalupu, která není určena bez investic k trvalému bydlení –</p>

<p>Anamnéza pobytu v DsF</p>	<p>chybí zde přívod vody, elektřiny). Iniciátorem koupě byl starší bratr pana T., který by rád opět bydlel v rodinném domě, chtěl mít jistoty do budoucna, co se bydlení týká. Pan T. se nechal do koupě nemovitosti vmanipulovat, sám by raději bydlel ve městě v bytě. Po měsíci, co byla panu T. poskytnuta půjčka od banky, pan T. o práci přišel, dosud je bez zaměstnání a není schopen splácet své vysoké pohledávky. Finanční obtíže oba bratry přivedly k nutnosti vyhledat služby DsF.</p> <p>Pan T. byl spolu se svým bratrem ubytován okamžitě v AD, stejně jako jeho bratr neměl vyřízeny dávky v hmotné nouzi, ze kterých by mohl být uhrazen nájem za ubytování v AD. Pan T. se ke svým potížím stavěl velmi pasivně, vše řešil prostřednictvím svého bratra, sám nebyl schopen přesně pochopit, co je třeba si vyřídit na úřadech. Ze strany pomáhajícího pracovníka mu byla nabídnuta pomoc, tu však odmítl s tím, že všechny záležitosti řeší spolu s bratrem, který ho na úřady doprovází.</p> <p>Ze začátku pobytu v AD měl pan T. potíže se aklimatizovat v tomto prostředí, trpěl nespavostí, poruchami nálady, mezi bratry docházelo k častým hádkám, stranil se ostatních klientů, postupem času si s klienty s oblibou povídal, vyprávěl jim o svém životě.</p> <p>Spolupráce pana T. s pomáhajícím pracovníkem spočívala ve snaze o nalezení vhodného pracovního uplatnění, v získání práce byl pan T. limitován svými zdravotními problémy – bolesti zad, též i mentálními schopnostmi. Pomáhající pracovník s panem T. nacvičoval jak telefonicky komunikovat s potencionálním zaměstnavatelem a podobně. Nalézt práci se však panu T. nepodařilo. Vzhledem k tomu, že je vlastníkem nemovitosti, kterou by mohl prodat, a tím by si obstaral finance potřebné k živobytí, mu byly po půl roce pobírání dávek v hmotné nouzi tyto dávky odebrány, naštěstí ne úplně – doplatek na bydlení byl panu T. stále vyplácen. Pan T. se ani díky těmto okolnostem na nátlak bratra nemovitosti vzdát nechtěl. Již tak vyhrocené vztahy mezi bratry se ještě zhoršily.</p> <p>Po neúspěšných pokusech o nalezení zaměstnání bylo panu T. doporučeno si podat žádost o invalidní důchod, důchod byl panu T. přiznán v 1. stupni. Dále s panem T. byly řešeny jeho vysoké</p>
------------------------------	--

	<p>pohledávky potřebné k nákupu nemovitosti, kterou dosud nevyužíval. Pan T. s bratrem měli v plánu se do domku začátkem léta, kdy jim končil roční pobyt v AD, přestěhovat. Na pomoc při řešení dané záležitosti byl přizván pracovník z Člověka v tísní, se kterým by pan T. mohl spolupracovat při řešení svých dluhů i po ukončení pobytu v AD DsF. I přesto, že pan T. nedodržel splátky hypotéky na dům, nebyla na něho dosud uvalena exekuce a bratři mohli i nadále podnikat kroky k přestěhování se do domku (pokud však pan T. nezačne splácet svoji půjčku, stále hrozí reálná možnost, že z domku bude i s bratrem vystěhován a dům bude prodán v aukci jinému vlastníkov). Pan T. se nahlásil k trvalému pobytu v místě nového bydliště, bratr mu zde předem vyjednal vyplácení dávek v hmotné nouzi.</p> <p>Z počátku se pan T. sledem událostí nezdál příliš nadšen, nechtěl se stěhovat na vesnici, cítil se dobře ve městě, ve kterém žil téměř celý život a které dobře znal. Později se však nechal strhnout nadšením jeho bratra. V předem stanoveném termínu bratři ukončili ubytování v AD DsF .</p>
Pan R.	
Věk	39 let
Rodinný stav	Svobodný, bezdětný
Subjektivní důvody ztráty domova	Neshody v rodině, ztráta zaměstnání
Současný zdravotní stav	Pouřazová epilepsie
Psychiatrická diagnóza	Polymorfne abnormální osobnost s rysy senzitivně vztahovačnými, schizoidními a parciálně modifikovaná epileptickými paroxysmy
Závislost	Nikotinismus
Trestná činnost	Nebyl trestně stíhán
Rodinná anamnéza	<p>Původní rodina</p> <p>Pan R. se narodil v roce 1971 do úplné rodiny jako nejstarší ze čtyř sourozenců. Matka, nyní v invalidním důchodu, pracovala celý život jako krajčářka, otec dosud pracuje jako dělník na dráze. Rodina bydlela v rodinném domě s hospodářstvím a pan R. tak musel údajně</p>

	<p>pečovat o veškerá domácí zvířata. Pan R. velice často vzpomíná na rady ohledně vedení domácnosti, které mu udělovala jeho matka a babička, díky tomu, že byl nejstarším z dětí v rodině, přebíral za vedení domácnosti jistou zodpovědnost. Rád od dětství matce pomáhal v kuchyni, dnes se mu zkušenosti zúčují a je schopen velice dobře si uvařit, poklidit. Společné soužití v rodině bylo významně narušováno matčiným alkoholismem. Z podnětu matky si pan R. začal brát půjčky na opravy domu, ale také proto, aby financoval matčino pití. Pan R. velice těžce nesl a stále je mu přítěží matčina závislost, ta se stala i hlavním důvodem, proč pan R. odešel z domova. O sourozencích pan R. nemá žádné zprávy a ani s nikým jiným z rodiny se nestýká.</p>
Vzdělání	<p>Ve věku 15 let se pan R. šel učit do spojařského učiliště na Slovensku. Jednalo se o vojenskou školu s maturitou, kterou pan R. zakončil výuční zkouškou.</p>
Pracovní anamnéza	<p>V závěru učení (kolem roku 1990) byl pan R. napaden opilým vojákem a utrpěl úraz hlavy. Po škole nastoupil k vojenskému útvaru v hodnosti rotného, v té době se začaly objevovat první záchvaty bezvědomí, které byly dávány do souvislosti s předcházejícím úrazem hlavy a hodnoceny údajně jako poúrazová epilepsie. Pan R. byl nakonec superarbitrován a bral nějakou dobu vojenský důchod.</p> <p>Po propuštění z armády pracoval pan R. 7 let ve výrobě aut, 5 let jako pekař a později 3 roky jako přidavač a v jiných pomocných pracích na stavbách. Za prací odešel mimo místo trvalého bydliště, bydlel různě u známých a na ubytovnách. Poté, co přišel o poslední zaměstnání neměl peníze na zaplacení noclehu na ubytovně, u známých bydlet také už nemohl a domů se vrátit nechtěl, vyhledal proto charitní zařízení pro lidi bez domova.</p>
Anamnéza pobytu v DsF	<p>V prvním čtvrtletí roku 2009 pan R. vyhledal zařízení DsF, z počátku využíval služby Nocležny a Nízkoprahového denního centra. Na úvod spolupráce bylo panu R. třeba vysvětlit kroky, které musí podniknout poté, co ukončil zaměstnání – byl odeslán na úřad práce, aby se zde zaevidoval, vzhledem k nízké podpoře v nezaměstnanosti, která mu byla přiznána, bylo třeba též podat žádost o</p>

	<p>dávky v hmotné nouzi. Následovaly snahy o nalezení zaměstnání pro pana R., byl doporučen do Střediska sociální rehabilitace v Plzni jako vhodný uchazeč o zaměstnání, zde však nebyl přijat, důvodem měl být nevyhovující zdravotní stav pana R. - poúrazová epilepsie. Ani při dalších snahách o nalezení zaměstnání nebyl pan R. úspěšný.</p> <p>Koncem roku 2009 byl pan R. ubytován v AD DsF. Pan R. se stále snažil i s pomocí pomáhajícího pracovníka nalézt vhodnou práci, po dalších neúspěšných pokusech o nalezení zaměstnání bylo panu R. doporučeno podat si žádost o invalidní důchod. Důchod byl panu R. přiznán v 1. stupni. Díky marným snahám o nalezení zaměstnání na pracovní smlouvu si začal pan R. přivydělávat prací „načerno“.</p> <p>Pan R. velice rád vaří, je pořádkumilovný, sám se nabízí, zda by mohl poklidit společné prostory v AD, avšak chování pana R. se vyznačuje i určitými abnormalitami – uvádí léčitelské schopnosti, znalost grafologie, mystické sny, všechny uvedené schopnosti měl získat díky události, které byl přítomen, mělo se jednat snad o pád meteoritu na zem a následný požár lesa. O svých schopnostech se během hovoru stihne několikrát zmínit, velice často zmiňuje dokola jednu a tutéž událost z jeho života. Jednání s ním je díky zmíněným zvláštnostem obtížné, v lidech vzbuzuje negativní pocity, s některými klienty se pan R. často dostává do konfliktu, cítí se velice ublížený, pokud někdo vyvrací jeho schopnosti.</p> <p>Další kroky spolupráce pana R. s pomáhajícím pracovníkem by měly směřovat k nalezení komerčního bydlení pro pana R.</p>
Pan P.	
Věk	37 let
Rodinný stav	Svobodný, bezdětný
Subjektivní důvody ztráty domova	Rodinné neshody
Současný zdravotní stav	Bronchitida Hyperfunkce štítné žlázy Atopický ekzém
Psychiatrická diagnóza	Pseudoneurasetenický syndrom depresivní Emočně nestabilní osobnost

Závislost	Problémy s požíváním alkoholu
Trestná činnost	Nebyl trestně stíhán
Rodinná anamnéza	<p>Původní rodina</p> <p>Pan P. se narodil v roce 1973 do úplné, dobře fungující rodiny. Pan P. má staršího bratra, který vystudoval VŠ a který je úspěšný i v zaměstnání. Pan P. musel opustit rodinu nedobrovolně a ve zlém, střety s rodiči, zvláště s matkou, se staly neúnosné. V současné době se pan P. s rodiči ani s bratrem nestýká.</p> <p>Vztahy s rodiči byly problematické již od dětství pana P., i přesto by byl velice rád, kdyby s rodiči opět navázal kontakt.</p>
Vzdělání	Pan P. se po ukončení základní školní docházky chtěl vyučit kuchařem, z rozhodnutí otce však nastoupil na učňovský obor zámečnick. Učení ho nebavilo a školu nedokončil, má tedy jen základní vzdělání.
Zaměstnání	Po předčasném ukončení školy vystřídal řadu zaměstnání, pracoval v několika obchodních řetězcích (pan P. velice rád jí, chtěl být proto na odděleních, kde by byl v kontaktu s jídlem). Pracovní poměr ukončil většinou ještě ve zkušební době, důvodem mu byly nevyhovující pracovní podmínky, práce se mu zdála nemotivující, velkou zásluhu na časté pracovní fluktuaci měly sklony k alkoholismu. V roce 2009 se mu podařilo nalézt zaměstnání u České pošty, kde se cítí spokojený, vyhovuje mu pracovní kolektiv, práce, kterou vykonává, ho baví a má poměrně slušný příjem.
Anamnéza pobytu v DsF	Pan P. služeb DsF trvale využívá od roku 2000, kdy ho rodiče již natrvalo vystěhovali ze společné domácnosti a zrušili mu zde i trvalý pobyt. Pan P. si postupně prošel všemi stupni ubytování, které se v DsF nabízejí. Do roku 2007 mohl využívat pouze služeb Denního centra a Noclehárny, při pobytu na Noclehárně mu však byla stálou motivací snaha dosáhnout celodenního ubytování v AD DsF. Po sedmi letech se panu P. podařilo dosáhnout jeho vytyčeného cíle, byl přijat k bydlení do AD. Stále však neměl upevněny pracovní návyky, střídal velice často zaměstnání, měl zde opět problémy díky požívání alkoholu. Pomáhajícím pracovníkem byl však směřován k tomu, aby se snažil nalézt si trvalé pracovní místo a začal řešit svoji špatnou

	<p>finanční situaci. Pan P. má řadu pohledávek u exekutorů za pokuty u Plzeňským městských dopravních podniků (jízda načerno), u zdravotní pojišťovny, pokud by pan P. dluhy nesplácel, hrozilo by trestní stíhání a vězení. Po necelém roce pobytu v AD se panu P. podařilo nalézt pracovní místo na České poště. Zde našel jisté zázemí, cítí se vcelku dobře v tamějším kolektivu pracovníků (necítí se ničím méněcenný vůči ostatním, ba naopak), práce ho baví, má slušný příjem. Práci si udržel i přes problémy, které nastaly během pobytu v AD (problémy s alkoholem, nevhodné chování vůči pracovníkům DsF). Vzhledem k trvalému příjmu z výdělečné činnosti byla možnost zahájit splácení pohledávek, které má vůči PMDP a které byly předány již k exekutorům, zde mu byly umožněny splátkové kalendáře pro úhradu dluhů (celková výše dluhů je kolem 300 000 ,- Kč). Splátkové kalendáře dodržoval pan P. bez problémů, měl obavy, aby mu exekutoři nezablokovali jeho účet, což by byl, vzhledem k jeho povaze, velký problém, který by ho zcela demotivoval v pracovním úsilí. Panu P. byla díky jeho pracovním úspěchům nabízena možnost postoupit k lepšímu a samostatnému bydlení v rámci Městské charity v Plzni, kde by měl však stále možnost požádat o pomoc pomáhajícího pracovníka při řešení jeho životní situace. Pan P. reálně posuzoval svoji situaci a byl si vědom toho, že není doposud zcela zralý k úplnému osamostatnění se. Neuměl řádně nakládat s penězi, po výplatě mu peníze vydržely jen asi 14 dní a poté si musel půjčovat, měl stále nové pokuty u Plzeňských městských dopravních podniků za jízdu načerno (pokutu však uhradí, než je předána exekutorům a dluh vzroste), nebyl ochoten si však pravidelně dobíjet Plzeňskou kartu, kterou již měl dříve vyřízenou a využíval ji. Problémy s alkoholem, a jak se ukazuje i se sázením, u něho přetrvávaly, ale pouze v omezené míře a nesměly zasahovat do jeho práce.</p> <p>Jednání s panem P. bylo poměrně obtížné - je manipulativní, impulsivní, psychopatický, má problémy s uznáváním autorit, rád by, aby o něm ostatní měli vysoké mínění, s ostatními klienty DsF se nehodlal ztotožňovat (on je něco víc), vůči ostatním byl konfliktní, ať už se jednalo o pracovníky, či klienty.</p>
--	---

	<p>V prosinci pan P. ukončil ubytování v AD. Odchod z AD se neodehrál bez komplikací, pan P. se rozhodl k rychlému ukončení ubytování, a to z toho důvodu, že již na pokoji v Azylovém domě nebydlel sám, ale přistěhoval se k němu na pokoj jiný klient, se kterým pan P. nevycházel dobře.</p> <p>Nyní, podle doložených informací, pan P. bydlí na slušné ubytovně, dochází do zaměstnání, splácí své dluhy. Chtěl by navázat partnerský vztah a založit rodinu, zatím se mu však nedaří najít vhodnou partnerku.</p>
Pan K.	
Věk	30 let
Rodinný stav	svobodný, 1 dítě – dcera
Subjektivní důvody ztráty domova	Ztráta bydlení, neshody s družkou
Současný zdravotní stav	Zdravotní stav přiměřený věku a způsobu života, sklon k častým úrazům
Psychiatrická diagnóza	Polymorfně psychopatická osobnost s rysy nestálosti, naznačená antičnost, osobnost sociálně výrazně maladaptivní
Závislost	Sniffing toluenu, ředidel, kouření marihuany, zneužívání alkoholu
Trestná činnost	Odsouzen k výkonu obecně prospěšných prací v délce 380 hodin ➤ Pan K. byl odsouzen za trestný čin poškození cizí věci – byl přistižen při sprejování zdi domu
Rodinná anamnéza	<p>Původní rodina</p> <p>Pan K. se narodil v roce 1980. Má dva bratry a dvě sestry. Všichni sourozenci jsou nevlastní. Pan K. k matce uvádí, že je závislá na lécích, otec je dle slov pana K. kriminálník, byl odsouzen za vraždu k odnětí svobody, v jaké výši pan K. netuší. Díky problematickému rodinnému zázemí byl pan K. od 2 do 4 let umístěn v kojeneckém ústavu. Od 4 let pobýval v dětském domově společně se svým bratrem. V 7 letech byli bratři rozděleni a pan K. byl přemístěn do jiného dětského domova. V 10 letech byl o velkých prázdninách u své matky, která ho týrala. Po návratu do dětského domova týrání ze strany matky pan K. oznámil. Proběhlo soudní řízení, po němž byl</p>

	<p>stanoven nový zákonný zástupce pana K., a to ředitel dětského domova. V dětském domově navázal pan K. vztah s dívkou, se kterou později utekl. Pár měsíců pobývali společně na „nějaké“ chatě. Dívka se však dala dohromady s mužem vietnamské národnosti, který jí dával peníze. Pan K. se proto rozhodl, že se vrátí do dětského domova. Jakmile se vrátil, byl okamžitě převezen do diagnostického ústavu, zde se pan K. vyučil na SOU jako stavební dělník. V diagnostickém ústavu, jak pan K. uvádí, se postupně dostával k drogám a stal se závislým. V 18 letech odešel z diagnostického ústavu do zařízení dům na půl cesty, kde pobýval zhruba 6 měsíců, ze zařízení byl vyloučen kvůli braní drog. Poté pan K. započal bezdomovecký styl života, přenocoval na nádražích, byl zcela bez peněz, nepracoval, nebyl evidován na úřadu práce.</p> <p>Vlastní rodina</p> <p>Při pobytu na ulici se seznámil s dívkou, ke které se po krátké známosti nastěhoval. Společně žili 3 roky, během této doby se jim narodila dcera, které je nyní 9 let. K rozchodu došlo díky tomu, že pana K. měla jeho přítelkyně podvádět s jinými muži, povahově byla jednodušší, byla nepořádná, nedokázala hospodařit s penězi, nedovedla se řádně postarat o jejich dcerku, z těchto důvodů pan K. od družky a dcery odešel.</p>
Vzdělání	Vyučen jako stavební dělník
Zaměstnání	<p>Své první zaměstnání pan K. získal ve Středisku sociální rehabilitace v Plzni v roce 2007, vykonával práci jako uklízeč tramvajových zastávek, do zaměstnání vydržel docházet půl roku, poté ze zaměstnání ve špatném odešel – cítil se ukřivděn a zesměšněn přístupem vedoucího Střediska sociální rehabilitace.</p> <p>V roce 2008 si pan K. našel zaměstnání opět jako uklízeč veřejných prostor u soukromé firmy, do zaměstnání docházel pravidelně po dobu 4 měsíců, došlo však k pochybení ze strany zaměstnavatele, který nepravidelně a se zpožděním vyplácel mzdu za odvedenou práci, z tohoto důvodu pan K. přestal do zaměstnání docházet. Od té doby si pan K. jinou práci nenašel a je evidován na úřadu práce.</p>
Anamnéza pobytu v DsF	Pan K. začal do DsF docházet od roku 2005, využíval služeb

	<p>Nocležny a Nízkoprahového denního centra. Koncem roku 2007 mu byla nabídnuta možnost pracovního uplatnění ve Středisku sociální rehabilitace v Plzni, pan K. nabídku přijal a poprvé ve svém životě začal docházet do zaměstnání. Zpočátku měl problémy s docházkou do práce, nebyl zvyklý podřizovat se pracovnímu řádu, za porušování pracovní kázně byl pracovníky Střediska sankciován, ovšem byly mu dávány šance si práci udržet, postupem doby si pan K. vcelku přivykl každodennímu docházení do zaměstnání i povinnostem, které jsou spojeny s prací na pracovní smlouvu. Na základě získání pracovní smlouvy mu byla dána možnost ubytování v AD, tuto nabídku velice rád přijal a měla na jeho sociální fungování velice pozitivní vliv. V době pobytu v AD a docházky do zaměstnání neměl problémy s drogami, začal řešit vztahy ke své dceři, kterou do té doby zanedbával, začal pravidelně platit na dceru alimenty a navíc jí posílal příležitostně balíčky s dárky. V zaměstnání se mu celkem dařilo, dokonce mu vedoucím Střediska byla dána nabídka stát se předákem uklízací čety, pan K. se však necítil dostatečně připraven přijmout zodpovědnost za odvedenou práci druhých lidí. V zaměstnání bohužel začalo docházet k rozporům mezi panem K. a vedoucím Střediska, vzájemná nevraživost vyústila až v okamžité rozvázání pracovního poměru ze strany pana K. Panu K. i přesto, že ukončil zaměstnání ve Středisku sociální rehabilitace, bylo umožněno setrvat v AD, podmínkou však bylo aktivní hledání nového zaměstnání. Novou práci se panu K. podařilo nalézt po třech měsících, zaměstnán byl u soukromé úklidové firmy po dobu 4 měsíců.</p> <p>Poté si pan K. již novou práci nenašel, byl též značně demotivován k novému hledání zaměstnání tím, že po dobu 3 měsíců po odchodu z práce neměl nárok na pobírání dávek v hmotné nouzi. Díky uvedeným skutečnostem muselo být panu K. ukončeno ubytování v AD a pan K. měl možnost využívat opět jen služeb Nocležny a Nízkoprahového denního centra. Pan K. opět začal mít problémy s braním drog, začal ve větší míře požívat alkohol, pomáhajícímu pracovníkovi se svěřil s tím, že nemá chuť žít, bylo mu doporučeno pohovořit si o svých problémech s psychiatrem působícím v DsF.</p>
--	---

	<p>Nyní pan K. žije ze dne na den, opět je závislý na příjmu z dávek v hmotné nouzi, mívá problémy s termíny docházky na úřad práce, odkud byl již dvakrát sankčně vyřazen, služeb DsF využívá sporadicky, pokud se dostane do větších problémů (je bez peněz) vyhledá radu a pomoc pomáhajícího pracovníka, drogy bere ale již „jen“ nárazově. Chování pana K. vůči pracovníkům DsF se vyznačuje určitou manipulací, je si vědom toho, co na určité lidi zabírá, co si ke komu může dovolit a na koho se má obrátit, chce-li něčeho ve svůj prospěch dosáhnout. Od ostatních klientů si drží odstup, neztotožňuje se s nimi, s některými se dostal do větších, i tělesných potyček.</p> <p>Pan K. si po celou dobu působení v DsF udržuje vysoký standart, co se oblečení a hygieny týká, za oblečení je schopen utratit nemalé částky, které obdržel z dávek nebo si přivydělal (sdělil, že si přivydělával jako prostitut). Velkým koníčkem pana K. je brake dance, velice rád poslouchá černošskou muziku, dochází do internetových kaváren, na internetu využívá sociálních sítí k seznámení se s novými lidmi, nechce mít pouze známé z řad bezdomovců a feťáků...</p>
--	--

5.4. Analýza získaných údajů

V rámci výzkumných otázek, které operují s údaji týkajícími se jedinců, kteří úspěšně ukončili ubytování v AD a podařilo se jim sociální začlenění, a těmi kteří nebyli úspěšní při sociálním začlenění, byli jednotlivci z výzkumného vzorku rozděleni do dvou skupin. Rozdělení proběhlo podle následujících charakteristik:

Za úspěšné ukončení pobytu v AD lze považovat to, když měl jedinec při odchodu z AD vyřešen stabilní zdroj příjmu – buď ze zaměstnání (předpokladem je schopnost být výdělečně činný), pobíráním invalidního důchodu; dále odešel do komerčního bydlení nebo s přihlédnutím k věku klienta, k případnému postižení byl umístěn do ústavního zařízení; v případě zadluženosti dotyčný aktivně řešil v průběhu pobytu v AD své dluhy, a to z toho důvodu, aby dluhy byly ošetřeny a nestaly se hlavní příčinou opětovného sklouznutí k bezdomovectví.

Neúspěšné ukončení pobytu v AD se vyznačuje tím, že byl člověk sesazen z celodenního ubytování v AD; nastoupil výkon trestu odnětí svobody; odešel do jiného ústavního zařízení (psychiatrická léčebna apod.); odešel z AD bez uvedení důvodu a podobně; dosud využívá celodenní ubytování v AD.

Postupnou analýzou údajů získaných z jednotlivých případových studií, jsem zjistila, že potřebuji pro přehlednější nakládání s informacemi rozdělit poslední kategorii do dalších podkategorií, a to následujících:

Anamnéza pobytu v DsF

- Doba pobytu v DsF
- Rozlišení typů popisovaných jedinců prostřednictvím typologie bezdomovectví dle Pavelkové (2007)
- Dluhy

5.4.1 Zodpovězení otázky č. 1

Výzkumný vzorek, který byl zařazen do skupiny lidí, kteří **úspěšně ukončili pobyt v AD DsF**, se týká **pana N., pana A., pana T., pana P.** a vyznačoval se následujícími charakteristikami:

- Pochází z úplné rodiny, kde se nevyskytovala zjevná disfunkce, s rodinou však z různých příčin nejsou v kontaktu.
- Pokud byli ženatí, založili vlastní rodinu, manželství byla problematická a skončila rozvodem nebo nenavázali za svůj život partnerský vztah. Z těchto příčin nemají v současné době zázemí, které by jim mohlo poskytnout potřebnou oporu.
- Subjektivní zdůvodnění problémů, které přivedly jedince na ulici, se točí kolem ztráty zaměstnání, ztráty bydlení, špatného zdravotního stavu a neshody v rodině. Tedy důvodem se staly objektivní a též subjektivní faktory jako spouštěč života na ulici.
- Dva lidé z výzkumného vzorku mají problémy s dýchacím ústrojím a kožními nemocemi, další dva uvádějí problémy s pohybovým ústrojím.
- U lidí ze skupiny, kteří se podrobili psychiatrickému vyšetření, bylo možné stanovit určitou psychiatrickou diagnózu.
- Všichni jsou kuřáci, jen jeden člověk měl problémy s alkoholem.

- Tři jedinci nebyli za svůj život trestně stíháni, jeden člověk měl uložen trest OPP, který mu nakonec byl odpuštěn.
 - Vzdělání - třikrát SOU a jednou základní.
 - Dva lidé byli v průběhu svého života dlouhodobě zaměstnáni, mají bohaté pracovní zkušenosti, naopak dva další byli dlouhodobě a opakovaně evidováni na úřadu práce.
 - Anamnéza pobytu v DsF
- Tři lidé nepřekročili stanovenou možnou dobu pobytu v AD, jeden člověk využíval služeb DsF dlouhodobě.
 - Všichni ze skupiny se neztotožnili s rolí bezdomovce, tři z nich dle terminologie Pavelkové byli zařazeni do skupiny **nedávno dislokovaní**, zbývající se také **neztotožňoval s rolí bezdomovce**, ale oproti jedincům zařazeným do skupiny nedávno dislokovaní nebyl nováčkem v pozici bezdomovce a nevyznával normy a hodnoty majoritní společnosti.
 - Dluhy – u tří lidí ze vzorku byly dlhy zjištěny, následně zmapovány a tito lidé se je snaží různými způsoby řešit, u jednoho člověka nevyplynulo, že by byl zadlužen.

5.4.2 Zodpovězení otázky č. 2

Výzkumný vzorek, který byl zařazen do skupiny lidí, kteří **neúspěšně ukončili pobyt v AD DsF**, se týkal **pana Ř., pana M., pana Z., pana J., pana R., pana K.** a vyznačoval se následujícími charakteristikami:

- Dva lidé pochází z disfunkční rodiny, dva si prošli ústavní výchovou, dva lidé ze vzorku, shodou okolností nejstarší, pochází z úplné rodiny a z jejich vyprávění nevyplynulo, že by vztahy v rodině byly nějak narušeny.
- Čtyři lidé uvádějí, že neměli žádný dlouhodobý vztah a jsou bezdětní. Jeden muž měl partnerský vztah, ze kterého má jedno dítě, avšak vztah byl problematický. Jeden člověk byl dlouhodobě ženatý, ale rozvedl se, poté měl několik dlouhodobějších vztahů, které skončily nezdarem, tento člověk má z manželství a z jednoho vztahu děti, s dětmi z manželství se vůbec nestýká, s partnerkou, se kterou má nejmladší dceru, se stýká jen občas.
- Subjektivní zdůvodnění pobytu na ulici se točí kolem rodinných, vztahových problémů a propuštění z ústavního zařízení.

- Jeden člověk ze skupiny má uspokojivý zdravotní stav přiměřený jeho věku, dva lidé mají smyslové postižení – jsou nevidomí a jeden z nich má přidružené závažné zdravotní problémy, ostatní mají různé zdravotní potíže.
 - U lidí ze skupiny, kteří se podrobili psychiatrickému vyšetření, bylo možné stanovit psychiatrickou diagnózu.
 - Nikotinismu propadlo pět lidí, problémy s alkoholem byly zjištěny u tří lidí, u jednoho jedince se objevuje trvalé zneužívání i jiných návykových látek.
 - Dva lidé ze skupiny se dopustili závažné trestné činnosti – opakovaná trestná činnost, tři nebyli nikdy trestáni, jeden byl uvězněn ve vazební věznici, ale obvinění bylo později staženo.
 - Mezi lidmi z této skupiny byl jeden vysokoškolák, dva lidé se základním vzděláním, tři se SOU, jeden vystudoval střední školu, kterou ukončil bez maturity.
 - Čtyři lidé mají zkušenosti s dlouhodobou a opakovanou evidencí na úřadu práce, tedy nezaměstnaností, dva pracovali dlouhodobě.
 - Anamnéza pobytu v DsF
- Služeb DsF využívá dlouhodobě pět lidí ze skupiny, jeden člověk odešel ještě před skončením možného pobytu v AD.
 - Mezi lidmi ze skupiny se tři **ztotožnili** s bezdomovectvím, jeden člověk se zařadil do skupiny **nedávno dislokování**, zbývajících dva se opět cítí **neztotožnění** s ostatními bezdomovci – projevují se vůči nim buď otevřeně agresivně, nebo jejich agrese proti ostatním je skrytá a projevuje se v podobě pomluv, týkajících se způsobu jejich života, chování apod. Avšak styl života těchto neztotožněných jedinců opět neodpovídá způsobu života lidí většinové společnosti.
 - Čtyři lidé ze skupiny přiznávají, že mají dluhy, nesnaží se zmapovat jejich přesnou výši, a tím pádem dluhy nechtějí ani řešit. Jeden člověk se své dluhy snaží splatit, u zbývajících členů skupiny dluhy nebyly zjištěny.

5.4.3 Zodpovězení otázky č. 3

Při vypracování odpovědi na závěrečnou otázku mě především zajímalo, dají-li se pomocí srovnání těchto dvou skupin nalézt zajímavé poznatky, které by poodhalily, co stojí za úspěchem, či neúspěchem lidí bez domova při jejich návratu do většinové společnosti.

Vybrala jsem dle mého názoru jevy společné pro danou skupinu, které více než ostatní nabízejí odpověď na stanovenou otázku, která se ptá po něčem zajímavém, co prostřednictvím komparací vyplulo napovrch.

Porovnáme-li charakteristiky jedinců, kterým se podařilo úspěšně ukončit pobyt v AD, se skupinou lidí neúspěšných při snaze o sociální začlenění, dojdeme k poznání, že zjevné rozdíly těchto dvou skupin lidí se týkají rozdílů v původní rodině, všichni ze skupiny „úspěšných“ vyrostli v úplné rodině bez zjevných známek disfunkce. Většina ve skupině „neúspěšných“ vyrostla v nefunkční rodině, nebo vyrůstali v ústavních zařízeních. I přes toto zjištění mají obě dvě skupiny společné to, že neudržují z různých příčin žádný kontakt s původní rodinou.

Zajímavé je též zjištění týkající se navazování partnerských vztahů. Vlastní rodinu s dětmi založili spíše lidé ze skupiny úspěšných, partnerský vztah však vykazoval známky nefunkčnosti a u všech, kteří vstoupili do manželství, došlo k rozvodu. Lidé z druhé skupiny ve většině nenavázali během života žádný stabilnější partnerský vztah.

Jako další významný moment při cestě za sociálním začleněním se ukázaly zkušenosti s nezaměstnaností, většina lidí ze skupiny „neúspěšných“ měla zkušenost s dlouhodobou nezaměstnaností oproti jedincům ze skupiny „úspěšných“. Stejně tomu je i u délky využívání služeb DsF. Většina lidí ze skupiny „neúspěšných“ dlouhodobě využívá služby DsF.

Co se týká přijetí role bezdomovce, žádný z jedinců úspěšné skupiny se necítil ztotožněný s rolí bezdomovce. Za zmínku stojí zjištění vyplývající z analýzy případových studií. Ve výzkumném vzorku se našli lidé, kteří mají dlouhodobou osobní zkušenost s bezdomovectvím, ale vůči ostatním lidem bez domova se vyhraňují, necítí se s nimi ztotožnění, často se s ostatními bezdomovci dostávají do konfliktu, ať otevřeného, nebo alespoň ostatní lidi bez domova pomlouvají za jejich zády u osob, které reprezentují většinovou společnost, tedy pracovníků zařízení. Tento jev se projevil u jedinců v obou skupinách, nemá tedy význam při úvahách o tom, kdo má lepší předpoklad k sociálnímu začlenění, ovšem vybízí k dalšímu zamyšlení, prozkoumání významu, jaký má pro život lidí, kteří se snaží tímto způsobem odlišit od ostatních bezdomovců.

Problémem, který se stává stále aktuálnější pro celou společnost, je téma zadluženosti. Dluhy a s tím spojené problémy se samozřejmě, jak je zřejmé i z výpovědí lidí ve výzkumném vzorku, nevyhýbají ani bezdomovcům, kteří byli zahrnuti do výzkumu. Jsou mezi nimi však zásadní rozdíly v přístupu k řešení svých pohledávek. Lidé patřící do skupiny „úspěšných“ mají sice dluhy, staví se k nim však čelem a snaží se je úspěšně řešit oproti jedincům z neúspěšné skupiny, ti si jsou své zadluženosti vědomi, ale vzniklou situaci neřeší.

5.5 Shrnutí získaných údajů

I přes záměrný výběr jedinců, vyznačujících se svojí jedinečností, se prostřednictvím analýzy získaných údajů daly zjistit určité společné jevy vyskytující se u jedinců ve dvou uměle vytvořených skupinách, sloužících k zodpovězení stanovených otázek kvalitativního výzkumu. Jsem si vědoma nemožnosti zobecnit získané údaje tak, aby byly platné pro všechny bezdomovce využívající služeb azylových zařízení po celé České republice, ale v jednotlivých příbězích bezdomovců využívajících služeb AD DsF se daly vysledovat podobnosti, které mi umožnily vytvořit přibližný typ jedince pro zodpovězení si otázky č. 1 a č. 2.

Souhrnná specifika k otázce č. 1

Úspěšný jedinec ve snaze o sociální začlenění pochází z úplné funkční rodiny, podařilo se mu založit si vlastní rodinu, ovšem manželství nefungovalo a došlo k rozvodu. Se členy původní rodiny se z různých příčin nestýká, stejně jako s bývalou manželkou a dětmi. Tento člověk se nedopustil trestné činnosti, má různé zdravotní obtíže, byla mu stanovena psychiatrická diagnóza, ze závislosti přiznává jen to, že je kuřák. Služby pro bezdomovce využíval v předem určeném časovém rozmezí, které nepřekročil. S rolí bezdomovce se necítí ztotožněný. Je zadlužen, ale své pohledávky se snaží řešit všemi dostupnými prostředky.

Souhrnná specifika k otázce č. 2

Neúspěšný jedinec ve snaze o sociální začlenění měl neuspokojivé rodinné zázemí, pochází z disfunkční rodiny, nebo si prošel ústavní výchovou. Vlastní rodinu si nezaložil, nenavázal dlouhodobější funkční partnerský vztah. Potýká se s přetrvávajícími zdravotními potížemi a byla mu stanovena psychiatrická diagnóza. Je to kuřák a může mít predispozice k zneužívání jiných návykových látek. Má zkušenosti s dlouhodobou nezaměstnaností a využíváním služeb určených pro bezdomovce. Je zadlužen, ale nemá se k řešení svých pohledávek.

V každé skupině, jak se však také ukázalo, se vyskytl alespoň jeden člověk, který se od ostatních ze skupiny lišil. To ukazuje na skutečnou různorodost výzkumného vzorku, kterým jsem se snažila přiblížit osudy lidí, kteří se stali bezdomovci. Díky tomu není možné, aby předložené odpovědi na výzkumné otázky byly bez výjimek zcela vypovídající. Je evidentní, že lidé bez domova mají své jedinečné životní příběhy, ale i přesto se najdou v jejich životě jevy, které mají společné jádro. Další mojí snahou bylo zodpovědět si otázku, čím to je, že někdo příležitost ke zlepšení svého života využije ve svůj prospěch a jiný toho

není schopen? Odpovědět na danou otázku jsem se pokusila v následujícím shrnutí získaných poznatků ze vzájemného porovnání úspěšných jedinců s těmi neúspěšnými při sociálním začleňování.

Většina jedinců, ať již byli úspěšní při snaze o sociální začlenění, či neúspěšní, řeší ve svém životě vztahové problémy, které se často stávají příčinou bezdomoveckého způsobu života. Jak se rozbořením jednotlivých případových studií ukázalo, nezáleží na prostředí, ve kterém jedinec vyrůstal, aby byl v budoucnu schopen navázat plnohodnotný partnerský vztah, který by se pro něho stal podporou a záchranou sítí jistící člověka před propadnutím životu na ulici. Odborná literatura a výzkumy zaměřené na zjištění příčin bezdomovectví na prvních místech uvádějí jako hlavní faktor vzniku bezdomovectví vztahové problémy, a tím nedostatečné rodinné a sociální vazby. Doplnila bych tedy, že nejsou pouze příčinou, ale hrají podstatnou roli při setrvání jedince v roli bezdomovce. Pokud ještě zůstanu v rovině vztahů a zázemí, které bylo člověku od jeho narození poskytnuto, ukázalo se v rámci analýzy případových studií, že existují zásadní rozdíly mezi těmi, kdo vyrůstali v úplné funkční rodině oproti jedincům z disfunkční rodiny, nebo těmi, kteří si prošli ústavní výchovou. Zde se ukázalo, že rozdíly mezi těmito lidmi se sice do budoucna neprojeví v kvalitě mezilidských vztahů, ale mají vliv na celkové sociální fungování jedince, **všichni lidé z úspěšné skupiny se narodili a vyrostli ve funkční rodině.**

Dále se ukázalo, že lidé, kteří dlouhodobě využívají služeb pro bezdomovce, se více přizpůsobují danému způsobu života, ztrácí kontakt s tím, co se bere jako norma ve většinové společnosti, a za normu svého přístupu k životu berou chování ostatních lidí využívajících daná zařízení a jen stěží chápou nutnost změny, pokud si zvykli na určitý způsob života, který koneckonců není až tak hrozný, když je kde přespát, v zařízení se najde někdo, kdo jim pomůže s obstaráním nějakého příjmu, a dál už nemusí nic řešit, vždyť stejně jako oni žije i mnoho dalších lidí, se kterými jsou v kontaktu. Jako možné řešení tohoto jevu se mi jeví důsledné dbání na to, aby si bezdomovec byl vědom, že se tyto služby neposkytují po neomezeně dlouhou dobu a může se skutečně dostat do situace, kdy mu pomoc bude odeprána, pokud se sám nesnaží přispět ke změně svého dosavadního života k lepšímu nejenom proto, aby on sám mohl žít plnohodnotným životem, ale také proto, aby se stal přínosnou součástí většinové společnosti, od které se mu dostalo pomoci. Od pomáhajícího pracovníka to vyžaduje nemalé úsilí, odbornou fundovanost i množství času, aby v bezdomovci dokázal vyvolat touhu po změně a dále pak patřičnou aktivitu vedoucí ke kýžené změně. V současné době je však situace taková, že množství klientů připadajících na jednoho pomáhajícího pracovníka přesahuje jeho možnosti se každému jedinci plně věnovat.

Pokud se tato situace nezlepší, nemůžeme bohužel v budoucnu očekávat nárůst počtu bezdomovců, kterým se podařilo navrácení se do života většinové společnosti.

Jako další překážkou sociálního začlenění se ukázala dlouhodobá nezaměstnanost bezdomovců schopných výdělečné činnosti. Uvedené problematice jsem se věnovala v teoretické části této diplomové práce, pro bezdomovce jsou již vytvořeny různé projekty zacílené na zlepšení uplatnění bezdomovců na pracovním trhu. Tyto projekty berou v potaz zvláštnosti, se kterými se u bezdomovců mohou setkat, pomáhají jim především k získání či znovuoobnovení pracovních návyků, kterých je třeba, aby bezdomovcům bylo umožněno úspěšně se zařadit na otevřený pracovní trh. V teoretické části se nabízí též poznatky z výzkumu zaměřeného na zjištění dalších možností, které by napomohly bezdomovcům k lepšímu uplatnění na trhu práce. V rámci uvedeného výzkumu byla pozornost též zaměřena na dluhovou problematiku bezdomovců. Jak se analýzou případových studií ukázalo, lidé, kterým se podařilo sociální začlenění měli, dluhy, ale tyto pohledávky se snažili řešit oproti lidem, kteří ve snaze o sociální začlenění neuspěli. Ti se raději svými dluhy nezabývají, neřeší je, ale neuvědomují si, že si tím pádem zavírají dveře vedoucí k návratu do běžného života. Dluhy mají tu tendenci, že se nesnižují, ba naopak rostou velice rychle den ze dne, až nakonec člověk, který je neřešil, zjistí, že není v jeho silách se s nimi do konce života vypořádat. Je tedy nutné vysvětlit těmto lidem, jak důležité je se svým pohledávkám postavit čelem a začít je co nejdříve řešit, dokud není úplně pozdě. Role pomáhajícího pracovníka je v tomto případě také velice významná, orientace pomáhajícího pracovníka v dluhové problematice je nezbytná, pokud chce účelně zadluženým jedincům poskytovat tolik potřebnou pomoc.

Závěrem kvalitativního výzkumu jsem se snažila shrnout získané poznatky a pokusila se nastínit možnosti zlepšení situace těch, kteří by se rádi začlenili, ale z různých příčin se jim to nedaří. Některé okolnosti, které mohly stát za současným způsobem života lidí bez domova, se dají již jen těžko změnit a napravit. Existují však i okolnosti ztěžující sociální začlenění, u kterých možná změna je, a na tyto oblasti je třeba se při práci s bezdomovci zaměřit.

6. Závěr

V diplomové práci rozdělené na část praktickou a teoretickou přispívají kapitoly teoretické části k utřídění poznatků o bezdomovectví, s tím spojené problematice sociálního vyloučení a zároveň snah tomuto vyloučení čelit různými způsoby prostřednictvím procesu sociálního začlenění. Jednalo se o popis obecných doporučení, ta však při bližším seznámení se s rozmanitou problematikou bezdomovectví, vyznívají velmi všeobecně. V závěrečné teoretické kapitole jsem si tedy jako hlavní cíl vytyčila hlouběji postihnout podstatu pomoci nabízenou lidem bez domova. Z odborné literatury mě zaujala stanoviska vyslovená Ruth Levitas, týkající se strategií sociálního začlenění. Tyto strategie jsem uzpůsobila v rámci navrženého postupu při uspokojování potřeb bezdomovců, kdy se mi potřeby a motivace k jejich uspokojení jeví jako zásadní moment poskytování pomoci, na který by měl být brát podle mého názoru nemalý zřetel.

Při vyhledávání materiálů k tvorbě kapitoly věnované tématu pomoci bezdomovcům, jsem si uvědomila nedostatečné zpracování problematiky probírané v podkapitole zabývající se moralizujícím diskurzem, tedy snahám o resocializaci sociálně vyloučených osob, zde bezdomovců. Tato oblast není dostatečně v odborné literatuře zpracována, důvodem se snad stává různorodost osob, které se dostanou do role bezdomovce. Avšak chceme-li hovořit o trvalém řešení problematiky vztahující se k bezdomovcům, vyžaduje to nejenom vnější zásahy do jejich životů, ale především je nutné si uvědomit, že zásadní změny můžeme očekávat jen tehdy, chtějí-li se lidé bez domova stát z pasivních příjemců pomoci aktivními účastníky, kteří mají skutečný zájem na obratu svého dosavadního způsobu života. Pokud si bezdomovec sám neuvědomí nutnost změny, navrhované snahy o zlepšení jejich situace tím vyznívají do prázdna.

Praktická část byla věnována kvalitativnímu výzkumu v podobě vícečetných případových studií. Cílem praktické části bylo seznámení se s osudy lidí, kteří se stali bezdomovci a vyhledali služeb instituce, která by jim měla poskytnout pomoc při řešení širokého spektra problémů, které mohou být příčinou jejich dosavadní situace a které jsou překážkou pro jejich budoucí sociální začlenění. Rozkrytím údajů, popsanych v jednotlivých studiích, bylo možné zodpovědět si na výzkumné otázky, které měly naznačit, porovnáním osob úspěšných se skupinou lidí neúspěšných při sociálním začlenění, problematické oblasti ztěžující snahy o navrácení lidí bez domova do většinové společnosti.

Z výzkumu vyplynulo, že je návrat zpět možný i ve zdánlivě beznadějných případech. Nezbytný je ovšem souběh několika příznivých okolností. Za nejpodstatnější podmínku

k návratu do běžného způsobu života lze považovat motivaci a vůli člověka se s nepříznivou situací vypořádat. Jako nezbytná se však ukázala nutnost těmto lidem nabídnout pomocnou ruku a naznačit směr, kterým by bylo vhodné směřovat při jejich snaze o vymanění se z připsané životní role bezdomovce.

Literatura a ostatní zdroje

Tištěná literatura:

- BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost : psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha : Grada, 2002. ISBN 80-247-9006-8
- FITZPATRICK, S.; KEMP, P.; KLINKER, S. *Bezdomovství : přehled výsledků výzkumů z Velké Británie*. Kostelec nad Černými lesy : Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004. 96 s. ISBN 80-86625-15-X.
- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. Praha : Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4
- HOLEŇOVÁ, M. *Cesta ke kořenům aneb retrospektivní pohled na dětství a dospívání očima klientek azylového domu*. Brno, 2010. 87 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita.
- HRADECKÝ, I., et al. *Definice a typologie bezdomovectví*. Praha : Naděje, 2007. 52 s. ISBN 978-80-86451-13-8.
- HRADECKÁ, V.; HRADECKÝ, I. *Bezdomovectví – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996, 107 s. ISBN 80-902292-0-4.
- KOPŘIVA, K.; ŠIKLOVÁ, J. *Lidský vztah jako součást profese*. Praha : Portál, 2006. ISBN 8073671816.
- KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V., et al. *Člověk - prostředí - výchova : k otázkám sociální pedagogiky*. Brno : Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2
- KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha : Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3
- LEVITAS, R. *The inclusive society? : social exclusion and New Labour*. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2005. ISBN 140394427X.
- MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 80-86429-08-3
- MAREŠ, P., RÁKOCZYOVÁ, M., SIROVÁTKA, T. *Sociální vyloučení a sociální začleňování v České republice jako veřejně politická agenda*. Praha : CESES FSV UK, 2006.
- MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Portál, 2003. ISBN 8071785482
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha : Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0
- MATOUŠEK, O., et. al. *Sociální služby*. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9
- NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha : Academia, 1997. ISBN 8020006257
- PAVELKOVÁ, J. *Problematika lidí v nouzi*. Praha : Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-338-2

PĚNKAVA, P. *Otázky reedukovatelnosti občanů v nepříznivé životní situaci (se zaměřením na osoby bez přístřeší)*. Hradec Králové, 2009. 107 s. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové.

ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2000. ISBN 80-85850-00-1

SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-126-X

ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., et al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0

TOMEŠ, I. *Sociální politika teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha : Socioklub, 2001. ISBN 80-86484-00-9

URBAN, L.; DUBSKÝ, J. *Sociální deviace*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 167 s. ISBN 9788073801335

ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-86429-36-6

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha : Portál, 2008. 870 s. ISBN 9788073674144

Publikace:

Sociální firma - výzva v podnikání 21. století. Praha : Fokus, 2007.

Elektronické zdroje:

Kolektiv autorů. *Návrh udržitelného rozvoje sociálních služeb pro bezdomovce* [online]. Praha : Grada Publishing, 2007 [cit. 2010-11-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.nadeje.cz/vz/sadpubl.pdf>>.

MAREŠ, P. *Faktory sociálního vyloučení* [online]. Praha : Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006 [cit. 2009-11-04]. Dostupné z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_193.pdf>.

MAREŠ, P. Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení. *Sociologický časopis* [online]. 2000, 3, [cit. 2009-5-11]. Dostupný z WWW: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/028583b8ba8110c76a6ae9d260c5c0374e096283_376_285MARES.pdf>.

TĚCHOVÁ, M., LUPTÁKOVÁ, M., KOPOLDOVÁ, B. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie* [online]. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008 [cit.

2010-04-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.ok.cz/iksp/docs/344.pdf>>. ISBN 978-80-7338-069-4.

WALTEROVÁ, E. *Možnosti využití případové studie ve výzkumu školy* [online]. 2006. [cit. 2010-09-21]. Dostupný na WWW: <<http://www.kpg.zcu.cz/capv/HTML/109/default.htm>>.

ZAJAROŠOVÁ, Z. Vývoj evropské spolupráce v oblasti koordinace politik sociálního začleňování. *FÓRUM sociální politiky* [online]. 2007, 3, [cit. 2010-12-10]. Dostupný z WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/forum_socialni_politiky/Casopis_FSP_3_2007.pdf>

Další elektronické zdroje:

Česká unie pro podporované zaměstnávání [online]. 2004 [cit. 2010-04-06]. Definice a principy podporovaného zaměstnávání. Dostupné z WWW: <<http://www.unie-pz.cz/index.php/pz>>.

Integrovaný portál MPSV [online]. 2010 [cit. 2010-05-03]. Doplatek na bydlení. Dostupné z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/bydleni>>.

Integrovaný portál MPSV [online]. 2010 [cit. 2010-3-15]. Příspěvek na živobytí. Dostupné z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/zivobyti>>.

Maslowova pyramida. In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, , last modified on 29. 9. 2010 v 15:59 [cit. 2010-11-04]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Maslowova_pyramida>.

Nový Prostor [online]. 2006 [cit. 2010-05-20]. Nový Prostor. Dostupné z WWW: <<http://www.novyprostor.cz>>.

Zákony:

USNESENÍ PŘEDSEDNICTVA ČNR č. 2/1993 Sb. o vyhlášení *Listiny základních práv a svobod* jako součásti ústavního pořádku České republiky

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti

Souhlasím s tím, aby moje diplomová práce byla půjčována ke studijním účelům. Žádám, aby citace byly uváděny způsobem užívaným ve vědeckých pracích a aby se vypůjčovatelé řádně zapsali do přiloženého seznamu.

V Praze dne.....

.....

Podpis

Pořadové číslo	Jméno čtenáře	č. ISIC karty	Bydliště	Datum